

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

Центр заочного та дистанційного навчання
Кафедра психології

**Кваліфікаційна робота магістерський
дослідницький проект**

053 «Психологія»

на тему:

**ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ОСОБОЮ,
РІЧЧЮ АБО МІСЦЕМ**

Виконав :здобувач 2курсу, групи 2
галузь знань: 05 «Соціальні та поведінкові науки»
спеціальність 053 «Психологія»
Проценко Олена Олександрівна

Керівник: д.юридич.н.,проф. О.М. Цільмак
Рецензент: д.психол.н.,проф. В.О. Лефтеров

Одеса - 2024

АНОТАЦІЯ

Проценко О.О. Психологічні особливості спостереження за особою, річчю або місцем.

Кваліфікаційна робота – магістерський дослідницький проект на здобуття освітнього рівня «магістр», галузь знань: 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальність 053 «Психологія». Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2024.

Шляхом теоретико – методологічного аналізу наукових досліджень встановлено обґрунтування психологічних особливостей спостереження за особою, річчю або місцем. Автором надано визначення дефініції «спостереження за особою, річчю або місцем», запропоновано структурно-логічну психограму слідчого, класифікацію професійно важливих умінь, які детермінують ефективність та результативність проведення спостереження за особою, річчю або місцем.

На підставі емпіричного дослідження та вивчення слідчої практики щодо порядку підготовки до проведення НС(Р)Д, порядку проведення та фіксації результатів проведення спостереження за особою, річчю або місцем виявлено низку проблемних питань та запропоновано пріоритетні завдання підготовчого етапу до проведення спостереження за особою, річчю або місцем.

Ключові слова: досудове розслідування, негласні слідчі (розшукові) дії, спостереження, особа, річ, місце, слідчий, психограма, оперативний працівник.

ANNOTATION

Protsenko O.O. Psychological features of observing a person, thing or place.

Qualification work for obtaining a master's degree in specialty 053 "Psychology"
- National University "Odesa Law Academy", Odesa, 2024.

The qualification work is dedicated to substantiating the psychological features of observing a person, thing or place. The author defined the definition of "surveillance of a person, thing or place", proposed a structural-logical psychogram of the investigator, a classification of professionally important skills that determine the effectiveness and efficiency of surveillance of a person, thing or place.

On the basis of empirical research and the study of investigative practice regarding the procedure for preparing for the conduct of emergency situations, the procedure for conducting and recording the results of surveillance of a person, thing or place, a number of problematic issues were identified and priority tasks of the preparatory stage for surveillance of a person, thing or place were proposed place

Keywords: pretrial investigation, covert investigative (search) actions, observation, person, thing, place, investigator, psychogram, operational worker.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СПОСТЕРЕЖЕННЯ	15
1.1. Загальна організація та етапи емпіричного дослідження	15
1.2. Обґрунтування методів та методик емпіричного дослідження	17
РОЗДІЛ 2. РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ОСОБОЮ, РІЧЧЮ АБО МІСЦЕМ	
2.1. Аналіз результатів дослідження психологічних особливостей щодо підготовки та проведення спостереження за особою, річчю або місцем	29
2.2. Практичні рекомендації щодо підготовчого етапу проведення спостереження за особою, річчю або місцем	64
ВИСНОВКИ	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	73
ДОДАТКИ	79

ВСТУП

Актуальність. Провідним завданням слідчих підрозділів Національної поліції України (далі - НПУ) виступає вдосконалення способів, засобів, методів та прийомів виявлення та розслідування кримінальних правопорушень. Саме на його вирішення Кримінальним процесуальним кодексом України (далі - КПК України) введено в кримінальний процес Інститут негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НС(Р)Д). Слідчий НПУ, який здійснює досудове розслідування тяжкого та особливо тяжкого злочину, приймає рішення про проведення НС(Р)Д, уповноважений та має право проводити їх або доручає їхнє проведення уповноваженим на те оперативним підрозділам. Це надає можливості слідчому ефективніше виявляти та розслідувати найбільш складні кримінальні правопорушення, розслідування яких іншими засобами надзвичайно складне та часто неможливе.

На етапах розвитку Інституту НС(Р)Д виникає низка об'єктивних та суб'єктивних перешкод у напрямку підготовки та проведення НС(Р)Д – спостереження за особою, реччю або місцем, а саме: труднощі при погодженні у прокурора клопотання про проведення НС(Р)Д – спостереження за особою, реччю або місцем та при отриманні ухвали в Апеляційному суді; відсутність чіткого алгоритму щодо порядку підготовки та проведення НС(Р)Д; низький рівень взаємодії між слідчими та оперативними працівниками; виток інформації про підготовку до проведення НС(Р)Д через велику кількість обізнаних суб'єктів НС(Р)Д; прогалини у нормативно-правових актах, які регламентують порядок підготовки до проведення спостереження за особою, реччю або місцем. Ці та інші перешкоди стають причинами несвоєчасності та неефективності вжиття термінових заходів щодо виявлення та розслідування тяжких та особливо тяжких кримінальних правопорушень.

Спостереження як оперативно-розшуковий захід у своїх працях висвітлили Е.О. Діденко, О.І. Козаченко, [34] С.С. Овчинський, М.Б. Саакян та ін. Зміст дефініції «спостереження», його класифікацію розкрито у наукових працях В.В. Беда, О.М. Цільмак, А.А. Ейсмана та ін. Однак, з точки зору юридичної психології

дослідження психологічних особливостей спостереження за особою, річчю або місцем як негласної слідчої (розшукової) дії не проводилося, що й обумовило вибір теми дослідження.

Спостереження відіграє надзвичайно важливу роль і є дуже поширеним в різноманітних науках, таких як: соціологія, психологія, філософія, кримінальне право та процес тощо.

Отже, в психології дослідженням спостереження займались: ВВ Волошина, ЛВ Волинська, М.Л. Грібов, СД Максименко, О.Г Романовський, Н.М Токарева, АВ Шамне та ін.

У галузі криміналістики спостереженню приділяли увагу І.В. Басиста, [22] О.П. Ващук, В.О. Гусєва, О.М. Костюк, О.М. Цільмак, О.О. [46] Ейсман та інші.

У соціології особливу увагу методу спостереження приділяли: Г.Л. Вусик [28] М.І. Пірен, О.Б. Зінчина, Ф.Е. Шереги, В.О. Ядов та інші.

Велике значення спостереженню, як методу *психології*, приділяла Цільмак [48], спостереження відносять до одного з основних методів психологічного дослідження, що складається в навмисному і цілеспрямованому сприйнятті психічних явищ з метою відшукування сенсу цих явищ, що безпосередньо не дано. Існують різні прийоми і методики спостереження за поведінковими реакціями людини, що дозволяють досвідченому спостерігачеві проникнути у внутрішній зміст тих чи інших зовнішніх проявів. Психологічне спостереження - метод збору наукової інформації. Наукове спостереження безпосередньо стикається зі звичайним життєвим спостереженням.

Під *спостереженням в соціології* розуміють

. Нерідко спостереження використовується разом з іншими методами збору інформації, так би мовити, одухотворяючи безпристрасні колонки цифр - результати різних опитувань [40].

Спостереження в соціолінгвістичному дослідженні являє собою метод збору і найпростішого узагальнення первинної інформації про досліджуваний соціальний об'єкт шляхом безпосереднього сприйняття і прямої реєстрації фактів, що стосуються досліджуваного об'єкта. Одиницями інформації даного методу є

зафіксовані акти вербального чи невербального (реального) поведіння людей. На відміну від природничих наук, де спостереження вважається основним і порівняно простим методом збору даних, у соціолінгвістиці це один з найбільш складних і трудомістких методів дослідження [46].

У криміналістиці. Юрченко О.М. [50], О.М. Цільмак [49] робили деякі спроби класифікації досліджуваних об'єктів та різновидів спостереження.

Отже, вчені не дійшли до однакової думки стосовно змісту дефініції «спостереження», класифікації цього методу наукового дослідження та вони дуже фрагментарно визначили фактори, що впливають на процес спостереження та психологічні властивості спостереження.

Спостереження відноситься до загальнонаукових методів пізнання, якому властиві як переваги та недоліки, які необхідно враховувати при його застосуванні:

Перевагами методу спостереження є те, що воно здійснюється одночасно з розвитком досліджуваних явищ, процесів. Надається можливість безпосередньо сприймати поведінку людей у реальному часі та в конкретних умовах. Ретельно підготовлена робота для спостереження забезпечує фіксацію всіх значущих елементів ситуації. Тим самим створюються передумови для її об'єктивного вивчення[42].

Спостереження дозволяє широко, багатогранно охопити події, описати взаємодію всіх його учасників. Воно не залежить від бажання спостережуваного висловитися, коментувати ситуацію.

Об'єктивне спостереження, зберігаючи своє значення в більшій частині повинно доповнюватися іншими методами дослідження.

В юриспруденції використання методу спостереження в умовах процесуальної діяльності набагато складніше, тому що людина спостерігається частіше за все в незвичній для неї обстановці і при цьому має бажання приховати свої справжні властивості й стан особистості [49].

Слід підкреслити, що спостереження слід чітко розмежовувати від спостережливості. Так, у першому випадку, це метод, а у другому - індивідуально-психологічна інтегральна характеристика особистості.

Аналізуючи зміст дефініції спостереження в різних галузях наук, ми пропонуємо власну дефініцію, однак у контексті негласної слідчої (розшукової) дії, яка проводиться для пошуку, фіксації і перевірки під час досудового розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину відомостей про особу та її поведінку або тих, з ким ця особа контактує, або певної речі чи місця у публічно доступних м'ясцях може проводитися візуальне спостереження за зазначеними об'єктами або візуальне спостереження з використанням відеозапису, фотографування, спеціальних технічних засобів для спостереження»(ст. 269 КПК України) [3; 42]. Тому, зміст дефініції "спостереження" буде відрізнятися від різноманітних трактувань вчених у галузях педагогіки, психології, філософії, криміналістики тощо:

Отже, на нашу думку, *спостереження* за особою місцем або річчю це негласна слідча (розшукова) дія, що забезпечується комплексом слідчих (розшукових) методів та виявляється у цілеспрямованому, ретельному сприйнятті суб'єктом досудового слідства та реєстрації криміналістично-значимої інформації для отримання доказів, які самостійно або в сукупності з іншими доказами сприятимуть ефективному розслідуванню та розкриттю злочину.

Отже, у різних галузях науки, категоріально-понятійний апарат «спостереження» відрізняється за своїм змістом. Однак, слід зазначити, що саме дефініція «спостереження за особою місцем або річчю» була змістовно розкрита вперше.

Відповідно до норм Кримінального процесуального кодексу України [3; 42] до основних функцій слідчого додалися ще багато інших (таких, наприклад, як оперативно-розшукова, криміналістична, науково-дослідна, дидактична). У зв'язку з цим вимоги до професійно важливих психологічних характеристик слідчого так само змінилися.

Багато вчених приділяли велику увагу опису професійно важливих якостей, вмінь і навичок слідчого Г.Г. Шиханцов (1977), Л.І. Казміренко (2008), С. І. Яковенко (2008), О.М. Цільмак (2012, 2014) та ін. Проте, незважаючи на наявний в науці інтерес до професійно важливих якостей слідчого можна констатувати, що на сьогодні їх чіткої і єдиної класифікації не існує.

Слід зазначити, що при описі професійно важливих якостей багато вчених в їх перелік вносили здібності, знання, вміння, навички, особливості вищої нервової діяльності. Що являється як з точки зору логіки зміст категоріально-понятійного апарату, так і з точки зору логіки самої системи побудови класифікації психологічних характеристик особи абсолютно неправильним[42].

Особливого значення набуває спостереження при виробництві тих слідчих дій, у яких елементи почуттєвого пізнання виступають на перший план (огляд, обшук, негласні слідчі (розшукові) дії – спостереження за особою, річчю або місцем). Відомо, що повнота й точність спостережень залежать від досвіду й знань слідчого. Люди, що володіють різним життєвим досвідом, різною кількістю знань про спостережуваний предмет, особу, місце, бачать їх по різному. Необхідність виникає в ретельно підібраній інформації тобто знайомстві із особою, річчю, місцем, чим різнобічне знання, тим плідотворніше спостереження, тому що людина не тільки помічає й фіксує ознаки й властивості предметів або явищ, але одночасно оцінює, осмислює й витлумачує їх. Визначеність, точність і швидкість розуміння залежать від теоретичної й практичної підготовки слідчого. Тривале заняття цією професією породжує автоматизм, які полегшують спостереження й розуміння що відбувається, але разом з тим іноді приводить до помилок.

Проаналізувавши нормативно-правових актів України, а саме Конституцію України[1], Кримінальний кодекс України [2], Кримінальний процесуальний кодекс України[3], ЗУ «Про державну таємницю» [4], ЗУ «Про оперативно-розшукову діяльність» [9], «Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх

виявленні та розслідуванні» наказ МВС від 2017 №575[11], «Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України» наказ МВС від 2017 №570[12], «Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні»: наказ ГНПУ, МВС, СБУ, АДПСУ, МФУ, МЮУ, від 16.11.2012 №114/1042/516/1199/936/1687/5[15], необхідно зазначити, що Негласні слідчі (розшукові) дії, які закріплені у Главі 21 статті 246 КПК України [3] потребують вимоги до професії «слідчий» значно змінилися. Якщо раніше негласні дії здійснювали тільки оперуповноважені, то на теперішньому етапі розвитку органів досудового слідства «проводити негласні слідчі (розшукові) дії має право слідчий, який здійснює досудове розслідування злочину, або за його дорученням – уповноважені оперативні підрозділи » [3;9].

Тому, ми вважаємо, що для ефективного здійснення негласних слідчих (розшукових) дій психограма слідчого повинна викладати інакше. Отже, ми пропонуємо власну класифікацію груп професійно важливих психологічних характеристик слідчого.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні психологічних особливостей спостереження за особою, річчю або місцем.

Відповідно до мети дослідження вирішувалися такі завдання:

- удосконалити структурні блоки психограми слідчого шляхом структурно-логічної класифікації професійно значущих характеристик, які обумовлюють ефективність здійснення гласних і негласних слідчих (розшукових) дій;
- встановити проблемні питання, які виникають при підготовці та проведенні спостереження за особою, річчю або місцем за допомогою анкетування слідчих підрозділів Національної поліції України;
- вивчити слідчу практику слідчих підрозділів Національної поліції України з питань проведення спостереження за особою, річчю або місцем;
- розробити пріоритетні завдання підготовчого етапу до проведення спостереження за особою, річчю або місцем та алгоритм їх реалізації суб'єктами НС(Р)Д;

– внести зміни та доповнення до нормативно-правових актів України, які регламентують порядок підготовки, проведення та фіксації результатів спостереження за особою, річчю або місцем.

Об’єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у процесі досудового розслідування під час підготовки та проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Предмет дослідження – психологічні особливості спостереження за особою, річчю або місцем.

Обґрунтованість та достовірність наукових результатів забезпечувалися використанням загальнонаукових та спеціально-наукових методів пізнання, а саме: *-теоретичних* (діалектичного сходження від абстрактного до конкретного, аналіз, порівняння, узагальнення науково-теоретичних і дослідних даних та нормативно-правових актів, психограм, категоріально-понятійного апарату), з метою порівняння різних точок зору та уточнення змісту окремих понять і положень;

формально-догматичного та логічного (тлумачення юридичних та психологічних категорій) – для виділення та уточнення основних понять, логічного їх поєднання та визначення закономірностей;

системного – для з’ясування внутрішньої побудови організаційно-правового механізму забезпечення слідчої діяльності при проведенні негласних слідчих (розшукових);

порівняльно-правового, для розкриття змісту правових норм, виявлення їх загальних та особливих рис;

структурно-функціонального аналізу – для визначення основних напрямів вдосконалення вітчизняного законодавства під час підготовки та проведення негласних слідчих (розшукових) дій;

емпіричних досліджень (спостереження, вивчення результатів діяльності, опитування, експертна оцінка) – для встановлення проблемних питань, що виникають під час підготовки та проведення негласних слідчих (розшукових) дій;

математичної статистики (обчислення середніх значень) – для опрацювання результатів експериментальних досліджень, кількісно-якісного аналізу даних.

Науково-теоретичним підґрунтям дослідження є наукові праці вчених у галузі філософії, педагогіки, психології, соціології, оперативно-розшукової діяльності, кримінального, кримінально-процесуального права, криміналістики та інших галузей наук.

Нормативно-правову основу дослідження становлять норми Конституції, Кримінальний і Кримінальний процесуальний кодекси України, а також інші відомчі нормативно-правові акти України.

Емпіричну базу становлять систематизовані аналітичні матеріали, статистична звітність МВС України про проведення спостереження за особою, річчю або місцем; результати анкетування 264 слідчих слідчих підрозділів Національної поліції України.

Наукова новизна одержаних результатів. Розширення понять щодо психологічних особливостей спостереження за особою, річчю або місцем. На основі чинного законодавства автор пропонує вирішення низки проблем і дискусійних питань законодавчого, методичного та організаційно-управлінського характеру, які на сьогодні залишаються неврегульованими та суперечливими. А саме:

уперше:

– сформульовано, з точки зору юридичної психології, авторське поняття «спостереження за особою, річчю або місцем», під яким розуміється, що це негласна слідча (розшукова) дія, яка виявляється у цілеспрямованому, ретельному та копіткому сприйнятті та реєстрації суб'єктом досудового розслідування криміналістично-значимої інформації для отримання доказів, які самостійно або в сукупності з іншими доказами сприятимуть ефективному виявленню та розслідуванню злочину, та яка забезпечується комплексом слідчих (розшукових) засобів, способів, методів і прийомів;

удосконалено:

– структурні блоки психограми слідчого шляхом структурно-логічної класифікації професійно значущих характеристик слідчого, які обумовлюють ефективність здійснення гласних і негласних слідчих (розшукових) дій, зокрема: психічні процеси; психічні стани; психофізіологічні та нервово-психічні показники; групи професійно важливих здібностей, умінь і якостей; світогляд, спрямованість;

– норми Законів України: Кримінального кодексу (ч. 2 ст. 387); Кримінального процесуального кодексу України (ч. 2 ст. 269; ч. 3 ст. 246; ч. 3 ст. 252; ч. 2 ст. 249); наказів МВС України: «Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України від 06.07.2017 № 570 (п. 4.2.6); «Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні» від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5 (п. 5.8.);

набули подальшого розвитку:

– перелік пріоритетних завдань підготовчого етапу проведення спостереження за особою, річчю або місцем та алгоритм їх реалізації суб'єктами НС(Р)Д;

Практичне значення одержаних результатів зумовлене тим, що вони базуються на врахуванні сучасного стану й можливостей використання спеціальних знань під час підготовки, проведення та фіксації результатів НС(Р)Д. Теоретичні положення й висновки, що містяться в дисертаційному дослідженні **використані у:**

– *практичній діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України* – щодо удосконалення процесу підготовки та проведення негласної слідчої (розшукової) дії спостереження за особою, річчю або місцем.

- *навчально-виховному процесі ВНЗ МВС* – щодо вдосконалення лекційного матеріалу з навчальних дисциплін «Психологія слідчої діяльності».

Особистий внесок здобувача полягає в тому, що основні положення, які відображені в тексті кваліфікаційної роботи становлять її новизну, розроблено автором особисто. У тезах, статті : Проценко О.О. Класифікація професійно

важних психологічних характеристик слідчого / О. М. Цільмак. – Оралдың ғылым жаршысы. Сер. : Педагогічні науки, психологія та соціологія, філологічні науки. 2014. № 16 (95). С. 67–76; Проценко О.О. Психологічні особливості при проведенні спостереження за особою, річчю або місцем / матеріали круглого столу *«Сучасна юридична психологія: виклики та перспективи»*, Національний університет «Одеська юридична академія» 15 листопада 2024.

Публікації. Основні положення і висновки проведеного дослідження відображені у 2 наукових працях, серед яких шість опубліковані у юридичних фахових виданнях України, затверджених Міністерством освіти і науки України.

Структура та обсяг роботи : Робота складається зі вступу, двох розділів, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи 98 сторінки, з них: основний текст – 56 сторінок; додатки – 30, список використаних джерел – 50 найменування.

РОЗДІЛ 1. МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СПОСТЕРЕЖЕННЯ

1.1. ЗАГАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЕТАПИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Емпіричне дослідження психологічних особливостей спостереження є важливим напрямком наукових досліджень, спрямованих на розуміння та вивчення Спостереження є однією з форм активного чуттєвого пізнання для отримання життєвого досвіду. Розуміння основ сприятиме зростанню компетентності працівників слідчих органів Національної поліції України, а також сприятиме розширенню практичних умінь в його застосуванні.

Отже, емпіричне дослідження психологічних особливостей спостереження містило в собі такі основні етапи:

- 1) підготовчий етап для реалізації емпіричного дослідження;
- 2) психодіагностичний етап, що передбачає проведення емпіричного дослідження;
- 3) аналітичний етап, математико-статистична обробка отриманих даних та їх інтерпретація.

Перший етап - підготовчий, у ході якого, на основі аналізу теоретико-методологічних робіт вчених, було здійснено вивчення поглядів та підходів щодо психологічних особливостей спостереження за особою, річчю та місцем. Під час цього етапу було виділено об'єкт, предмет дослідження, сформульовано мету та задачі емпіричного дослідження. Проведена підготовка та написання теоретичної частини роботи згідно Положення про кваліфікаційні роботи здобувачів вищої освіти.

У ході першого етапу було написано програму емпіричного дослідження, яка відповідає поставленій меті й завданням роботи. Програма емпіричного дослідження магістерського дослідницького проекту передбачає: підбір необхідних методів та методик для подальшої діагностики психологічних особливостей спостереження за особою, річчю та місцем; проведення емпіричного дослідження за допомогою обраних методик; здійснення аналізу

отриманих даних з урахуванням психологічних особливостей досліджуваних показників.

Другий етап містив в собі проведення аналізу існуючих методик, котрі повинні відповідати цілі дослідження та встановленим завданням. У процесі вибору методик для дослідження було враховано вимоги, що являються обов'язковими для психодіагностичного інструментарію, до них відносять: валідність (можливість правильно вимірювати саме досліджувані якості), надійність (внутрішня узгодженість, щоб давати однакові показники для кожного досліджуваного при повторних вимірюваннях в однакових умовах) та стандартизованість (однаковість умов проведення анкетування для всіх досліджуваних, забезпечуючи порівнюваність результатів).

Також на даному етапі було сформовано вибірку досліджуваних. При доборі учасників емпіричного дослідження, на умовах практичної діяльності слідчих було запропоновано взяти участь в дослідженні.

Емпіричне дослідження проводилося з дотриманням основних принципів психологічної науки, а саме: структурності; розвитку; наукової обґрунтованості; особистісного підходу; не нанесення шкоди респондентам; об'єктивності висновків; ефективності практичних рекомендацій.

Останній, аналітичний етап дослідження психологічних особливостей спостереження, вмещав в собі здійснення аналізу та проведення інтерпретації отриманих результатів. На цьому етапі було проведено математико- статистичні процедури обробки емпіричних даних за допомогою статистичного пакету Microsoft Exsel та програми SPSS 21.

На основі інтерпретації результатів дослідження, та аналізу наукових джерел з проблематики психологічних особливостей спостереження за особою, річчю або місцем, були розроблені практичні рекомендації.

1.2. ОБГРУНТУВАННЯ МЕТОДІВ ТА МЕТОДИК ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Обґрунтованість та достовірність наукових результатів забезпечувалися використанням загальнонаукових та спеціально-наукових методів пізнання, а саме: *теоретичних* (діалектичного сходження від абстрактного до конкретного, аналіз, порівняння, узагальнення науково-теоретичних і дослідних даних та нормативно-правових актів, психограм, категоріально-понятійного апарату), з метою порівняння різних точок зору та уточнення змісту окремих понять і положень ; *формально-догматичного та логічного* (тлумачення юридичних та психологічних категорій) – для виділення та уточнення основних понять, логічного їх поєднання та визначення закономірностей; *системного* – для з'ясування внутрішньої побудови організаційно-правового механізму забезпечення слідчої діяльності при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій ; *порівняльно-правового*, для розкриття змісту правових норм, виявлення їх загальних та особливих рис; *структурно-функціонального аналізу* – для визначення основних напрямів вдосконалення вітчизняного законодавства під час підготовки та проведення негласних слідчих (розшукових) дій; *емпіричних досліджень* (спостереження, вивчення результатів діяльності, опитування, експертна оцінка) – для встановлення проблемних питань, що виникають під час підготовки та проведення негласних слідчих (розшукових) дій; *математичної статистики* (обчислення середніх значень) – для опрацювання результатів експериментальних досліджень, кількісно-якісного аналізу даних.

Науково-теоретичним підґрунтям дисертаційного дослідження є наукові праці вчених у галузі філософії, педагогіки, психології, соціології, оперативно-розшукової діяльності, кримінального, кримінально-процесуального права, криміналістики та інших галузей наук.

Нормативно-правову основу дослідження становлять норми Конституції, Кримінальний і Кримінальний процесуальний кодекси України, а також інші відомчі нормативно-правові акти України.

Для цього, передусім, необхідно чітко визначити зміст термінів -«вміння», «здатність», «якість», «особливість», «властивість». Таким чином:

Вміння – це освоєний суб'єктом спосіб виконання дії, що забезпечується сукупністю отриманих знань і навичок; здатність виконувати деяку дію з певних правил, причому дія ще не досягла автоматизованості [47].

Здатність – це індивідуально-психологічна особливість особистості, що являється умовою успішного виконання тієї або іншої продуктивної діяльності [47].

Якість – (англ. quality) – це сукупність істотних ознак, особливостей і властивостей особистості, які відрізняють її від інших і надають їй визначеність і індивідуальність [45].

Ознака – (англ. sign / indication) – це прикмета, показник особи, по яких можна її визначити (де *прикмета* – відмітна ознака чого-небудь, *показник* - міра, до якої зводиться певна ознака)[45].

Особливість (англ. feature) – це характерні і відмітні індивідуальні і специфічні особові відмінності якостей [45].

Властивість (англ. property) – спосіб прояву певної сторони якості [45].

Важливим компонентом структури особистості слідчого є **психічні процеси**. Серед них слід виділити:

1. *Пізнавальні процеси* [38]:

- *відчуття* – добре розвинені органи чуття : зір, слух, нюх, дотик і смак;
- *сприйняття* – зосередження на сенсорному сигналі для створення осмисленого уявлення про сприймане;
- *мислення* (практичне, теоретичне, образне, абстрактно-логічне, комбінаторно-прогностичне), тобто розвинені ознаки мислення: проблемність, динамічність, широта, глибина, оригінальність, варіативність, темп, гнучкість,

інтуїтивність, логічність, прогнозованість, здатність до аналізу, синтезу, абстракції, порівняння, конкретизації, узагальнення, дедукції, тощо;

– *пам'ять* (оперативна і довготривала) – здатність до: зберігання в пам'яті засвоєної інформації, утримання в пам'яті великої кількості фактів, відтворенню обстановки, обставин події, фактів, інформації;

– *увага* – розвинені властивості уваги : стійкість (здатність тривалий час утримуватися на будь-якому об'єкті дослідження, не відволікаючись), концентрація (здатність утримувати увагу на одному об'єкті), перемикавання (здатність навмисно перемикати увагу з одного об'єкту на інший, з одного виду діяльності на інший), розподіл (здатність розосередити увагу на значному просторі, паралельно виконувати декілька видів діяльності або декілька різних дій), об'єм (здатність утримувати в полі уваги багато характеристик об'єкту і велику їх кількість);

– *уява* – здатність викликати в себе відповідні образи, творчо і конструктивно переробляти їх, здійснювати реконструкцію подій, формувати внутрішній план дій;

– мовлення – здатність за допомогою мовних конструкцій і засобів логічно, чітко, точно формувати і формулювати думки [38].

2. **Вольові процеси** – здібності до свідомої цілеспрямованої регуляції своєї діяльності і поведінки з метою досягнення поставлених цілей [38].

3. **Емоційні процеси** – здібності до адекватного емоційного реагування на різні складні ситуації [38].

4. **Мотиваційні процеси** – здібності спонукати себе до дії або бездіяльності.

Наступним важливим компонентом структури особи слідчого є **психічні стани**. Серед них слід виділити [38]:

1. **Пізнавальні стани** – *зацікавленість* в професійній діяльності, *упевненість* в правильності прийнятого рішення, *допитливість*.

2. **Вольові стани** – *зосередженість* на певному явищі, об'єкті, процесі; *стриманість* по відношенню об'єкту роздратування.

3. **Мотиваційні стани** [38]:

а) *бажання* – боротися зі злом, розібратися в суті справи, допомогти потерпілим, досліджувати криміногенну обстановку, знайти новітні методи розслідування злочинів; удосконалювати слідчу діяльність; ділитися досвідом, тощо;

б) *прагнення* до – верховенства права, захисту прав і свобод громадян, соціальної справедливості, до правомірного рішення складних завдань, просуванню по службі, професійній самореалізації, тощо;

в) *потреба* в досягненні успіху, особово - професійних досягненнях, дослідницькій діяльності, тощо [38].

4. **Емоційними станами** – *спокій* в складних ситуаціях, ентузіазм [38].

Важливими компонентами структури особистості слідчого є біологічні особливості, такі як: психофізіологічні і нервово-психічні показники.

Серед **психофізіологічних показників** слід виділити [38]:

- активність і енергійність,
- високу працездатність (здатність до тривалої напруги сенсорних систем в умовах монотонності і збереження активності та ін.),
- швидкість просторової реакції на зоровий, слуховий, тактильний, нюховий і руховий подразники;
- швидкість реакції вибору (з попередньою оцінкою ситуації);
- швидкість реакції на небезпеку (здатність до швидкодії в умовах дефіциту часу).

До **нервово-психічних показників** слід віднести психічну стійкість особистості (здатність витримувати інтенсивні тривалі психоемоційні навантаження без зниження продуктивності діяльності під час здійснення професійних функцій).

Важливим компонентом структури особистості слідчого є **здібності**, які в психології прийнято класифікувати на загальні і специфічні.

До **загальних** відносяться розумові здібності людини, а так само здатність до навчання і праці[38].

До *специфічних* ті, які потрібні слідчій діяльності. До них слід віднести [38]:

1. *Ідеологічні*, тобто здібності бути зразком правової культури і стояти на варті закону, не піддаватися злочинним спокусам, матеріальним спокусам, тощо.

2. *Мобілізаційні*, тобто здатності до самоорганізації, підтримці власного професійного інтересу при розслідуванні злочинів, здатність здійснювати емоційно-вольову регуляцію свого психоемоційного стану, тощо.

3. *Рефлексивні*, тобто здібності адекватно осмислювати і аналізувати власні дії, досягнення, сили і можливості, і зміст власної професійної діяльності; здатність до професійної самоідентифікації, до адекватної самооцінки, тощо.

4. *Комунікативні*, тобто здібності [38]:

- встановлювати психологічний контакт;
- коригувати і управляти процесом взаємодії;
- протистояти стереотипам сприйняття, бар'єрам спілкування;
- налагоджувати зворотний зв'язок;
- правомірно отримувати інформацію, необхідну для досудового слідства;
- налаштовуватися на різні форми спілкування залежно від індивідуально-психологічних особливостей об'єктів слідчої діяльності;
- коротко, чітко і ясно говорити по суті справи;
- викликати і підтримувати довіру, тощо.

5. *Управлінські*, тобто здібності [38]:

- здійснювати контроль за цілеспрямованим використанням техніко-криміналістичних засобів, закріплених за органом досудового розслідування;
- визначати головні і невідкладні завдання при організації досудового розслідування; планувати і організовувати діяльність;
- здійснювати психологічну дію на об'єкти досудового розслідування, регулювати взаємовідносини; залучати до себе людей, переймати на себе відповідальність і приймати нестандартні рішення, тощо.

6. *Науково-дослідні*, тобто здібності [38]:

- здійснювати дослідницьку діяльність по розкриттю злочину, по знаходженню злочинців, по визначенню психологічних особливостей злочину і злочинців;

- здійснювати дослідницьку діяльність по відношенню до об'єктів, що вивчаються, явищ, процесів;

- знаходити і впроваджувати в слідчу діяльність найбільш ефективні форми, засоби, методи і прийоми досудового розслідування; виявляти і визначати їх ефективність;

- здійснювати аналітичну і експериментальну перевірку гіпотез, коригування гіпотетичної теорії;

- використати науково-евристичний стиль обробки інформації;

- асимілювати наукові знання в практику слідчої діяльності;

- освоювати найбільш перспективні технології і впроваджувати їх в слідчу діяльність і тому подібне.

7. *Стратегічно-тактичні*, тобто здібності [38]:

- планувати діяльність, вибирати адекватні форми, засоби, методи і прийоми для ефективного здійснення досудового розслідування тяжких і особливо тяжких злочинів;

- вибирати ефективні адекватні форми, засоби, методи і прийоми досудового розслідування в різних складних умовах;

- розробляти методику розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень з урахуванням оперативної обстановки в регіоні.

8. *Творчі*, тобто здібності [38]:

- оригінально підходити до рішення різних правозастосовних завдань;

- приймати нестандартні рішення;

- відмовитися від типової точки зору і прийняти іншу;

- побачити в об'єкті, явищі, процесі якомога більше сторін і зв'язків;

- до множинного перегрупування ідей і зв'язків;

- до конструктивної активності в невизначених, складних ситуаціях.

Здібності не слід ототожнювати з вміннями слідчого. Вони виступають по відношенню до вмінь, як можливість з тією або іншою мірою швидкості і ефективності придбавати і нарощувати знання, вміння і навички[38].

Вважаю, що до **професійно важливих вмінь слідчого** слід віднести [38]:

1. Гностичні вміння. До них слід віднести:

1.1. *Аналітичні вміння*, які проявляються в мистецтві [38]:

- аналізувати ситуацію, процеси, предмети і явища; розглядати їх з усіх боків, розпізнавати їх типові риси і ознаки, виділяти істотні, малопомітні компоненти (відтінки, деталі форми, будова частин і тому подібне);

- розкривати об'єктивні зв'язки і стосунки і виявляти суть явища або процесу;

- встановлювати причинно-наслідкові зв'язки,

- аналізувати свої і чужі життєві помилки;

- виявляти і усувати протиріччя проблеми, для отримання ідеального кінцевого результату;

- надавати бездоганно зважені аргументи;

- визначати характерологічні особливості і поведінкові прояви соціального оточення;

- діагностувати спотворення інформації в міжособовому спілкуванні, ознаки неправдивих свідчень і так далі

1.2. *Прогностичні вміння*, тобто здібності [38]:

- визначати громадські злочинні явища, аналізувати їх складові (умови, причини, мотиви, засоби, форми здійснення та ін.), знаходити способи розкриття кримінальних правопорушень;

- вибудовувати логіку послідовності дій для вирішення проблеми і доказовості прийнятого рішення; встановлювати причинно - наслідкові зв'язки і тому подібне;

- передбачати можливі відхилення небажаних явищ і наслідків;

- спрогнозувати подальші дії злочинця;

- спрогнозувати розвиток суспільно-небезпечної ситуації.

Слідчому необхідно намагатися не лише сприймати зовнішню оболонку події або явища, але і побачити їх внутрішню суть і зрозуміти ті невидимі процеси, які відбуваються в середині; осмислити прихований процес або явище і шукати внутрішню причину його зовнішнього прояву, спробувати зрозуміти суть прихованих процесів, порівнюючи їх по аналогії зі знайомими подібними процесами; одночасно намагатися бути «над ситуацією» і «в середині ситуації», тобто тримати усе під контролем, бути пильним, уважним і обережним; проникати у внутрішній світ людей, відчувати і розуміти їх психічні стани, читати їх таємні наміри, виявляти приховані мотиви і істинні людські почуття і стани; бачити недоліки і достоїнства, слабкі вразливі місця людей; ідентифікувати себе з образом злочинця (поставити себе на його місце, відчуті те, що він відчував, простежити за ходом його думок, визначити його тактику, зрозуміти його тактику і стратегію - тобто спробувати «мислити як злочинець»), його мотиви поведінки; спрогнозувати подальші дії злочинця та ін. [38].

1.3. *Дослідницькі вміння*, які проявляються в мистецтві здійснювати дослідницьку діяльність, а саме [38]:

- у вибудовуванні логіки послідовності дій;
- у розкритті злочину, знаходженні злочинців, попередженні кримінальних наслідків;
- у визначенні громадських злочинних явищ, вивченні їх складових (умови, причини, мотиви, засоби, форми здійснення та ін.), в установці причинно-наслідкових зв'язків; у зверненні уваги на незначні деталі і дрібниці, які здаються на перший погляд несуттєвими, тобто слідчому потрібно вміти дивитися, бачити і побачити; слухати, чути і почути;
- диференціювати і порівнювати необхідні і достатні кількісні і якісні ознаки об'єктів спостереження;
- спостерігати за співрозмовником і розглядати кожну його деталь, як зовнішній прояв рівня його розвитку і певний хід його думок.

1.4. *Дидактичні вміння*, які проявляються в мистецтві вибирати ефективні адекватні форми, засоби, методи і прийоми під час ухвалення рішень, рішення завдань досудового слідства, тощо [38].

2. *Операційні вміння*, які проявляються в мистецтві [38]:

- зберігати професійну таємницю;
- використовувати тільки перевірену, достовірну інформацію при рішенні делікатних ситуацій;
- будувати версію злочину за його характером, речовими доказами;
- вибудовувати логіку послідовності дій для вирішення проблеми і доказовості прийнятого рішення;
- запам'ятовувати і систематизувати усі дрібниці і деталі;
- організовувати і планувати процес досудового розслідування і визначати головні і невідкладні завдання;
- адекватно інтерпретувати спостережувані процеси, явища, злочинну поведінку.

3. *Комунікативні*. До них слід віднести [38]:

3.1. *Ораторські вміння*, які проявляються в мистецтві [38]:

- справляти позитивне враження;
- грамотно, чітко, зрозуміло викладати свої думки і донести інформацію;
- виявляти гармонію спокою і упевненості, стриманість в словах і виразах;
- реалізації правозастосовних намірів;
- отримувати у відповідь реакцію або зацікавленості (тобто - переконати) або у вигляді будь-яких дій (тобто - спонукати).

3.2. *Тактичні вміння*, які проявляються в мистецтві [38]:

- долати бар'єри спілкування;
- створювати певний психологічний настрій;
- встановлювати і підтримувати контакт;
- знаходити «ключ» до будь-якого слухача або співрозмовника;
- придбавати і зберігати довіру;
- дотримуватися норм і правил, етикету спілкування, його рамок;

- орієнтуватися в течії і умовах спілкування;
- вчасно перервати процес спілкування;
- взаємодії, тобто узгодження своєї роботи з роботою інших;
- досягати мети тонкими і умілими прийомами поведінням з людьми;
- правомірно, ввічливо і коректно, тактовно і делікатно, ухильно і безболісно для інших розгортати ситуацію в потрібне русло;
- передбачати напрями розгортання конфлікту і можливі наслідки;
- конструктивного вирішення спірних питань або конфлікту;
- усувати протиріччя;
- попереджати негативний розвиток подій;
- визнавати свої помилки, свою неправоту;
- неконфліктного спілкування у важких ситуаціях;
- оцінювання і пояснення проблемних ситуацій.

4. **Лідерські вміння**, які проявляються в мистецтві залучати до себе людей; визначати головні і невідкладні завдання при плануванні, організації процесу домовленості про складання угоди про примирення сторін; здійснювати психологічну дію, коригувати, регулювати і управляти процесом взаємодії [38].

Не слід плутати вміння з індивідуально-психологічними якостями особи. Вміння проявляються в процесі використання наявних знань з практики. Вони особою застосовуються, перетворюються, узагальнюються, переглядаються, удосконалюються і деякі з них трансформуються в навички. Тоді як індивідуально-психологічні якості особи визначають можливість успішного виконання професійної діяльності, оскільки вони потрібні і достатні для реалізації функцій слідчої діяльності на нормативно заданому рівні і корелюють з її результативними параметрами – надійністю, продуктивністю, якістю[38].

Вважаю, що до **основних професійно важливих якостей слідчого** слід віднести [38]:

1. **Психофізіологічні якості** – активність, витривалість, уважність, психічну працездатність, резистентність, зосередженість, стійкість, урівноваженість.

2. **Інтелектуальні якості** – зваженість, гнучкість, дедуктивність, винахідливість, конструктивність, креативність, допитливість, обізнаність, прогнозованість, розсудливість, раціональність, кмітливість, евристичність, ерудованість.

3. **Вольові якості** [38]:

— *цілеполягаючі* - цілеспрямованість, завзятість, наполегливість, ініціативність, рішучість, сміливість;

— *саморегулятивні* - витримка, самоконтроль, самовладання, терплячість;

– *самоорганізаційні* - акуратність, копіткість, організованість, охайність, педантизм, планомірність, послідовність, ретельність, усидливість;

– *морально-вольові* - мужність, самовідданість, героїзм, тощо.

4. **Морально-етичні якості** - ввічливість, вірність, ощадливість, безкорисливість, делікатність, дисциплінованість, дипломатичність, сумлінність, доброзичливість, добросердість, коректність, нормативність, надійність, відповідальність, обов'язковість, принциповість, пунктуальність, порядність, тактовність, толерантність, працьовитість, чесність, чемність, етичність [38].

5. **Лідерські якості** – авторитетність, впливовість, діловитість, домінантність, незалежність, заповзятливість, серйозність, самостійність, харизматичність і тому подібне

6. **Комунікативні якості** – виразність, доступність, контактність, комунікативна доцільність, товариськість, словесна спритність і привабливість, мовна: правильність, логічність, точність, чистота, доцільність; мовне багатство, тощо.

7. **Соціально-спрямовані якості** – адаптивність, гуманізм, патріотизм, гідність, вимогливість, людяність, людинолюбство, тощо.

8. **Перцептивні якості** – уважність, спостережливість, криміналістична прозорливість, криміналістична рефлексивність.

9. **Контрольно-оцінні якості** – пильність, обережність, обґрунтованість, об'єктивність, справедливість, точність, адекватні : критичність, самокритичність, самооцінка, тощо.

10. Специфічні якості – інтуїція, емпатійність.

Важливим компонентом психологічної характеристики особи є **світогляд** слідчого, який обумовлює його життєву орієнтацію, визначається світовідчуттям, світосприйняттям, світоглядом і світобаченням слідчого і базується на його системі знань, переконань, вірувань, настроїв, прагнень, надій, цінностей, ідеалів, установок.

Світогляд впливає на формування у слідчого системи спонукань, що визначає його вибірковість відношення і активності. Світогляд сприяє формуванню такої професійно важливої характеристики особистості слідчого, як **спрямованість**, яка вказує на його відношення до дійсності, до діяльності, до людей, до себе, до предметів і об'єктів матеріального і духовного світу [38].

Таким чином, вважаю, що при описі професійно важливих психологічних характеристик слідчого необхідно чітко розрізняти між собою різні групи якостей, здібностей, вмінь, психічних процесів і станів, психофізіологічних і нервово-психічних показників, характеристики світогляду і спрямованості.

Таким чином, складена програма емпіричного дослідження визначила подальший хід дослідження.

РОЗДІЛ 2. РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ОСОБОЮ, РІЧЧЮ АБО МІСЦЕМ

2.1. АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ТА ПРОВЕДЕННЯ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ОСОБОЮ, РІЧЧЮ АБО МІСЦЕМ

Одним із найважливіших напрямів професійної діяльності слідчих підрозділів НПУ, стало проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Для проведення аналізу стану організації роботи щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а саме спостереження за особою, річчю або місцем, нами було опрацьовано статистичні показники слідчих управлінь ГУНП України в Одеській області та ГУНП України в Хмельницькій області за 2024 рік та 6 місяців (див. Додаток А).

Слідчим управлінням ГУНП України в Одеській області та ГУНП України в Хмельницькій області до підпорядкованих слідчих підрозділів направлено службові телеграми щодо обов'язкового внесення до судів клопотань про дозвіл на проведення негласних слідчих (розшукових) дій по всім тяжким та особливо тяжким кримінальним правопорушенням.

Отже, згідно з отриманими даними ГУНП України в Одеській області постановлено процесуальних рішень щодо проведення НС(Р)Д (ухвал слідчого судді, постанов прокурора та слідчого) за 2023 рік всього 3910, з них спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК України) – 685 (або 17,52 %). За перше півріччя 2024 року в слідчих підрозділах Одеської області постановлено 2035 процесуальних рішень, з яких спостереження за особою, річчю або місцем всього 292 (або 14,34 %).

В Хмельницькій області в слідчих підрозділах всього за 2023 рік постановлено 2498 процесуальних рішень, щодо НС(Р)Д, з них спостереження за особою, річчю або місцем – 76 (або 3,04%). За перше півріччя 2024 року в слідчих підрозділах Хмельницької області постановлено 1044 процесуальних рішень, з них спостереження за особою, річчю або місцем всього 80 (або 7,66 %) (див. Додаток А, мал. А. 1.1 та А. 1.2).

Данні показники свідчать, що слідчими Одеської та Хмельницької області під час розслідування тяжких та особливо тяжких кримінальних проваджень не приділяється значної уваги постановленню процесуального рішення на проведення НС(Р)Д спостереження за особою річчю або місцем. Це обумовлено тим, що існують проблеми на етапі підготовки до проведення спостереження за особою, річчю або місцем, більшість керівників слідчих підрозділів самоусунулись від контролю за ділянкою роботи, направленої на розкриття тяжких та особливо тяжких злочинів, а саме проведенням НС(Р)Д, та не аналізують повноту і своєчасність призначення та виконання НС(Р)Д, а проводять процесуальну дію формально для підняття показника звітності, не отримуючи позитивних результатів.

Протягом 2023 року ГУНП України в Одеській області подано слідчими всього 3474 клопотань до судів про дозвіл на проведення НС(Р)Д, з них спостереження за особою, річчю або місцем – 589 (або 16,95 %). За перший квартал 2024 року слідчими Одеської області подано всього 1880 клопотань на проведення НС(Р)Д, з них спостереження за особою, річчю або місцем 260 (або 13,83 %).

ГУНП України в Хмельницькій області за 2023 рік всього подано слідчими 2481 клопотання, з них спостереження за особою, річчю або місцем – 83 (або 3,35 %). За перший квартал 2024 року слідчими Хмельницької області всього подано 1022 клопотання, з них 83 (або 8,12 %) – спостереження за особою, річчю або місцем (див. Додаток А, мал. А. 2.1 та А. 2.2).

Даний показник свідчить про те, що слідчими Одеської та Хмельницької області внесено менше клопотань щодо проведення негласної слідчої (розшукової) дії спостереження за особою, річчю або місцем ніж постановлено процесуальних рішень, що вказує на те, що слідчі проводили спостереження за річчю або місцем за постановою слідчого без ухвали слідчого судді Апеляційного суду, але відсоток прийнятих процесуальних рішень незначний.

У 2023 рік задоволено Апеляційними судами 3471 клопотання слідчих про проведення НС(Р)Д в Одеській області, з них 589 (або 16,97 %) спостереження за особою, річчю або місцем. За перше півріччя 2024 року в Одеській області Апеляційними судами задоволено 1872 клопотання, з них 260 (або 13,89 %) спостереження за особою, річчю або місцем.

В Хмельницькій області за 2023 рік задоволено Апеляційними судами 2363 клопотання, з них 76 (або 3,22 %) спостереження за особою, річчю або місцем. За перше півріччя 2024 року в Хмельницькій області Апеляційними судами задоволено 964 клопотання, з них 80 (або 8,3 %) – спостереження за особою, річчю або місцем (див. Додаток А, мал. А. 3.1 та А. 3.2).

За 2023 рік в Одеській області проведено 3393 НС(Р)Д, з них 613 (або 18,07 %) спостереження за особою, річчю або місцем. За перше півріччя 2024 року в Одеській області проведено 1441 НС(Р)Д, з них 203 (або 14,09 %) – спостереження за особою, річчю або місцем. В Хмельницькій області за 2023 рік проведено 2315 НС(Р)Д, з них 54 (або 2,33 %) – спостереження за особою, річчю або місцем. За перше півріччя 2024 року в Хмельницькій області проведено 536 НС(Р)Д, з них 53 (або 9,89%) спостереження за особою, річчю або місцем (див. Додаток А, мал. А. 4.1 та А. 4.2).

У 2023 році в Одеській області перебувало на виконанні 695 процесуальних рішень щодо проведення НС(Р)Д, з них 72 (або 10,36 %) – спостереження за особою, річчю або місцем. За 6 місяців 2024 року в Одеській області цей показник складає 1294, з них 161 (або 12,44 %) – спостереження за особою, річчю або місцем.

В Хмельницькій області за 2023 рік перебуває на виконанні 183 рішення, з них 22 (або 12,02%) – спостереження за особою, річчю або місцем.

В Одеській області за 2023 рік кількість НС(Р)Д, за якими матеріальні носії секретної інформації передано для розсекречування ініціаторам (в ОВС), складає 958, з них 103 (або 10,75 %) – спостереження за особою, річчю або місцем. За перший квартал 2024 року цей показник складає 555 НС(Р)Д, з них 92 (або 16,58%) спостереження за особою, річчю або місцем. В Хмельницькій області за 2023 рік передано 798 НС(Р)Д, за перший квартал 2024 року – 318 (з них 34 або 10,69 % спостереження за особою, річчю або місцем) (див. Додаток А, мал. А. 5.1 та А. 5.2).

В Одеській області за 2023 рік розсекречено носії матеріальної інформації за матеріалами 958-ми НС(Р)Д, з них 103 (або 10,75 %) – спостереження за особою, річчю або місцем. За перший квартал 2024 року – 555 НС(Р)Д, з них 92 (або 18,58 %) – спостереження за особою, річчю або місцем. В Хмельницькій області за 2023 рік розсекречено носії матеріальної інформації за матеріалами 586-ти НС(Р)Д, а за перший квартал 2024 року за матеріалами 269 – ти НС(Р)Д, з них 27 (або 10,04 %) – спостереження за особою, річчю або місцем (див. Додаток А, мал. А.6.1 та А.6.2).

У 2023 році в Одеській області отримано дозвіл на проведення НС(Р)Д стосовно 1825-ти осіб, за перший квартал 2024 року стосовно – 1029-ти осіб. В Хмельницькій області за 2023 рік отримано дозвіл на проведення НС(Р)Д стосовно 1038-ми осіб, за перший квартал 2024 року – стосовно 638-ми осіб.

У 2023 році в Одеській області стосовно 1444-х осіб було проведено НС(Р)Д, за перший квартал 2024 року проведено стосовно 475-ти осіб. В

Хмельницькій області за 2023 рік проведено НС(Р)Д стосовно 926-ти осіб та за перший квартал 2024 року проведено стосовно 499-ти осіб.

В Одеській області за 2023 рік в РСО зареєстровано 1849 рапортів оперативних працівників щодо ініціювання НС(Р)Д, з них 133 (або 7,19 %) рапорти стосовно проведення спостереження за особою, річчю або місцем. За перший квартал 2024 року зареєстровано 1329 рапортів, з них 90 (або 6,77 %) стосовно проведення спостереження за особою, річчю або місцем.

В Хмельницькій області за 2023 рік в РСО зареєстровано 455 рапортів оперативних працівників щодо ініціювання НС(Р)Д, з них 23 (або 5,05 %) рапорти стосовно проведення спостереження за особою, річчю або місцем. За перший квартал 2024 року зареєстровано 508 рапортів, з них 58 (або 11,42 %) – стосовно проведення спостереження за особою, річчю або місцем (див. Додаток А, мал. А. 7.1 та А. 7.2).

Аналіз роботи з даного питання показав, що неналежним чином активізована робота слідчих підрозділів Одеської та Хмельницької області щодо підготовки та проведення негласної слідчої (розшукової) дії спостереження за особою, річчю або місцем. Це, перш за все, питома вага процесуальних рішень щодо проведення спостереження за особою, річчю або місцем. Перевага надається іншим видам негласних слідчих (розшукових) дій ніж спостереження за особою річчю або місцем.

Це обумовлено тим, що не по всіх кримінальних провадженнях, які перебувають на контролі МВС України, слідчими призначено проведення НС(Р)Д, а саме спостереження за особою, річчю або місцем, що свідчить про самоусунення слідчих та їх керівників від роботи з розкриття злочинів, яка покладена на них діючим законодавством України. Даний вид негласної слідчої (розшукової) дії спрямований на отримання інформації, яка заслуговує слідчий та оперативний інтерес щодо особи, речі або місця, при цьому відіграє важливу роль в попередженні скоєння злочину та отримання інформації про скоєння тяжкого та особливо тяжкого злочину.

Отже, отримані результати щодо підготовки та проведення НС(Р)Д спостереження за особою, річчю або місцем станом на 2023 рік та перше півріччя 2024 року свідчить про те, що слідчі Одеської та Хмельницької області даному виду негласної слідчої (розшукової) дії приділяють значно менше уваги ніж іншим видам НС(Р)Д та не застосовують в практичній діяльності, що вважаємо недопустимим, тому що спостереження, на нашу думку, це первинна негласна слідча (розшукова) дія, яка направлена на збір інформації про особу, річ або місце.

При аналізі слідчої практики підготовки та проведення суб'єктами НС(Р)Д спостереження за особою, річчю або місцем виникає низка проблем, а саме:

1. На підготовчому етапі:

1.1. Організаційно-управлінські проблеми:

- велике навантаження слідчого кримінальними провадженнями категорії нетяжких та середньої тяжкості, що заважає якісному підходу до розслідування тяжких та особливо тяжких злочинів та сприяє прийняттю рішення про проведення НС(Р)Д через великий проміжок часу з дня внесення відомостей про злочин до ЄРДР, що приводить до неякісного збору інформації щодо особи, місця або речі;

- недостатній рівень знань, умінь та навичок щодо складання процесуальних документів про проведення НС(Р)Д, зокрема – спостереження за особою, річчю або місцем;

- значно малий відсоток ініціативних рапортів оперативних працівників щодо проведення негласної слідчої дії спостереження за особою, річчю або місцем;

- при розслідуванні кримінальних проваджень по тяжким особливо тяжким злочинам та злочинам минулих років не налагоджено процес обміну інформацією слідчого з оперативними працівниками з вирішення питань про проведення НС(Р)Д спостереження за особою, річчю або місцем;

- оперативними підрозділами за дорученням слідчого неякісно збираються вихідні дані про особу, річ або місце;
- на стадії погодження клопотання на проведення НС(Р)Д не налагоджено взаємодію між слідчим та прокурором (який являється керівником в кримінальному провадженні);
- відсутня ініціатива прокурора в розкритті тяжкого та особливо тяжкого злочину шляхом проведення НС(Р)Д, частіше проведення здійснюється заради статистичних даних;
- відомості про прийняте рішення слідчим щодо проведення НС(Р)Д спостереження за особою, річчю або місцем стає об'єктом обговорення інших зацікавлених осіб, тому не має ефективних результатів проведення негласної слідчої роботи, а проведення даного виду процесуальних дій не використовуються в кримінальному провадженні як допустимий доказ;
- отримання слідчими та прокурорами допуску до державної таємниці в хаотичному порядку без ретельної перевірки суб'єктів досудового слідства, що приводить до витоку інформації;
- відбувається витік інформації про підготовку до НС(Р)Д через значну кількість обізнаних щодо проведення НС(Р)Д суб'єктів кримінального провадження;
- некваліфіковане проведення оперативних нарад, на яких заслуховується стан виконання доручень слідчих, у тому числі на проведення негласних слідчих (розшукових) дій, та не вживаються заходи по усуненню виявлених недоліків в цьому напрямку службової діяльності;
- не проводяться службові розслідування та не вживаються заходи дисциплінарного впливу до винних посадових осіб;
- погодження клопотання слідчого з прокурором про проведення НС(Р)Д здійснюється протягом певного часу, а не як вказано законодавством «невідкладно», що може перевищувати від трьох до п'яти днів, при цьому отримуючи матеріали кримінального провадження, прокурор вбачає недостатньо

підстав для підготовки та проведення саме негласних слідчих (розшукових) спостереження за особою, річчю або місцем;

– значний обсяг клопотань, направлених слідчими на проведення негласної слідчої (розшукової) дії до слідчого судді Апеляційного суду утворює перешкоди в отриманні ухвал суду, через те, що реєстрація клопотань здійснюється лише до 12.00 години, та слідчі з обласних підрозділів МВС у зв'язку з великими чергами не встигають потрапити на розгляд клопотання, тому неодноразово приїздить до Апеляційного суду, що приводить до затягування строку отримання дозволу на проведення НС(Р)Д;

– суб'єктами кримінального процесу не реалізуються належним чином пункти Інструкції «Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні» та роз'яснення Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

1.2. Матеріально-технічні проблеми:

– в кабінетах працюють по декілька слідчих, тому зрозуміло, що за таких умов важко забезпечити збереження таємниці досудового слідства в кримінальному провадженні;

– незадовільна звукоізоляція кабінетів слідчих, прокурорів та спеціальних кабінетів режимно-секретного сектору;

– у відділах відділеннях ГУНП недостатньо окремих кабінетів режимно-секретного сектору для підготовки матеріалів слідчими до проведення НС(Р)Д по кримінальному провадженню, відбувається друкування клопотань спільно з оперативними працівниками;

– недостатня кількість електронно-обчислювальних машин та пристроїв для друкування, на яких встановлено комплексну систему технічного захисту;

– тяганина щодо отримання слідчими підрозділами МВС спеціального дозволу тобто атестату відповідності, виданого державною службою спеціального

зв'язку та захисту інформації при МВС України, на електронно-обчислювальні машини для складання та друку секретних документів;

– відсутність фінансування слідчих підрозділів на придбання технічних засобів, автомобілів, одягу, що можуть бути використані при проведенні НС(Р)Д.

1.3. Законодавчі проблеми:

– законом не визначено, яким саме способом (письмово, усно) слідчий повинен повідомити прокурора про рішення щодо проведення НС(Р)Д спостереження за особою, річчю або місцем перед тим, як скласти клопотання про надання дозволу на проведення негласної слідчої (розшукової) дії, а також не визначено скільки часу надається прокурору для погодження клопотання;

– законом не врегульовані питання щодо можливості слідчого, який приймає участь у відправленні секретної кореспонденції адресату, тобто слідчому судді Апеляційного суду в межах різних населених пунктів, відправляти та отримувати секретну кореспонденцію без участі працівника РСО;

– законом не врегульовано, за скільки днів до закінчення строку ухвали слідчого судді про проведення НС(Р)Д слідчому або прокурору треба звертатись з клопотанням про продовження строку НС(Р)Д.

2. На стадії проведення:

2.1. Організаційно-управлінські проблеми:

– слідчий в дорученні чітко не вказує періодичність направлення результатів НС(Р)Д прокурору, що приводить до втрати відомостей, які містять оперативний та слідчий інтерес;

– в практичній діяльності частина 3 ст. 252 КПК «...про надання результатів не пізніше ніж через двадцять чотири години з моменту припинення НС(Р)Д...» не працює, та строки порушуються з причин недостатнього матеріального забезпечення на пересилку таємної кореспонденції та некваліфікованих дій суб'єктів, що проводили НС(Р)Д;

– недостатній рівень знань, відсутність досвіду, умінь та навичок у слідчих щодо проведення НС(Р)Д, зокрема – спостереження за особою, річчю або місцем;

проведення спостереження за особою, річчю або місцем практично не можливе особисто слідчим, проводиться лише оперативними працівниками за дорученням слідчого, при цьому витрачається багато часу, що приводить до тяганини досудового розслідування та не дає позитивних результатів від проведеної НС(Р)Д;

– на практиці не забезпечено виконання такого алгоритму дій, за яким оперативний працівник, який включений до складу СОГ та здійснює оперативне супроводження у кримінальному провадженні, надає слідчому рекомендації щодо доцільності проведення тих чи інших негласних слідчих (розшукових) дій, а саме спостереження за особою річчю або місцем, на конкретній стадії розслідування кримінального провадження, а тільки реєструє ініціативні рапорти щодо НС(Р)Д, які носять формальний характер та не містять даних, які б могли бути підставами для отримання дозволу в Апеляційному суді на проведення НС(Р)Д;

– майже відсутня взаємодія оперативного підрозділу та слідчого під час проведення спостереження за особою, річчю або місцем, це обумовлено тим, що слідчий, надавши доручення на проведення НС(Р)Д не вказує, що оперативний підрозділ повинен інформувати прокурора або слідчого декілька разів на тиждень про надання додаткових даних на особу, річ або місце, в свою чергу слідчий, прокурор не цікавиться результатами, які отримує оперативний підрозділ за період дії ухвали суду, можливо виникне необхідність в проведенні додаткових НС(Р)Д.

3. На етапі фіксації НС(Р)Д спостереження за особою, річчю або місцем:

3.1. Організаційно-управлінські проблеми:

– протокол проведення НС(Р)Д складає працівник оперативного підрозділу, якому слідчий направив доручення, на підставі матеріалів НС(Р)Д, які йому надіслали ПОТЗ по його завданню, які безпосередньо проводили НС(Р)Д. Тому в даному протоколі про проведення НС(Р)Д відсутні дані про технічні засоби фіксування та підписи осіб, які проводили НС(Р)Д, так як прокол складає оперативний працівник, який не проводив безпосередньо, а після складання

протоколу не направляє в ПОЗТ для підписання, щоб скоротити час, а це є порушенням КПК, та данні результати проведених НС(Р)Д можуть бути визнані в суді як не допустимі докази;

– працівники оперативного підрозділу ігнорують строки надання протоколів та додатків до протоколів про проведення НС(Р)Д прокурору у зв'язку, з тим, що з причин недостатнього фінансового, технічного забезпечення, неможливо, направити прокурору результати проведеного НС(Р)Д через 24 години з моменту її припинення. У зв'язку з несвоєчасним направленням результатів НС(Р)Д прокурору порушується норма КПК, що може бути використано в суді як недопустимість доказу;

– оперативні підрозділи не повідомляють письмово слідчого або прокурора про недоцільність подальшого проведення НС(Р)Д, а в необхідності припинення НС(Р)Д не вказують причини, що приводить до затягування проведення НС(Р)Д та отримання результатів.

4. На етапі продовження строку ухвали про проведення НС(Р)Д:

– відсутність обміну інформацією між слідчим, прокурором та оперативним підрозділом при отриманні результатів НС(Р)Д для обговорення питання про продовження строку дії ухвали слідчого судді;

– слідчий повинен довести прокурору фактичні дані для продовження строків негласної слідчої дії, що сприятиме розкриттю та розслідуванню злочину, однак це не виявляється можливим через те, що слідчий не отримує інформацію про результати проведеного НС(Р)Д, щоб її використати як підстави про доцільність подальшого проведення НС(Р)Д.

5. На етапі повідомлення особи про проведене НС(Р)Д:

Під час розслідування кримінального провадження слідчі або прокурор, отримавши результати проведення НС(Р)Д спостереження за особою, речю або місцем, які містять не достатньо інформації для розкриття злочину, злочин не розкритий, винні особи не встановлені, приймають рішення долучити матеріали НС(Р)Д до другого тому кримінального провадження, при цьому прокурор не надає одразу слідчому доручення на повідомлення особи, щодо якої проводилось

НС(Р)Д (яке повинно бути здійснене протягом 12 - ти місяців з дня припинення НС(Р)Д). У свою чергу слідчий, долучивши отримані від прокурора матеріали НС(Р)Д до кримінального провадження, по закінченню терміну повідомлення осіб, щодо яких проводилось НС(Р)Д, не маючи доручення від прокурора, взагалі не нагадує останньому про надання такого доручення, тому трапляються непоодинокі випадки порушення строків КПК щодо повідомлення особам, щодо яких проводились негласні слідчі (розшукові) дії, що є порушенням Конституційних прав громадян.

Отже, у зв'язку з вищевказаними проблемами, які виникають на шляху підготовки до проведення НС(Р)Д, під час проведення НС(Р)Д та у процесі фіксації результатів НС(Р)Д, ми вважаємо за доцільне:

І. Для вирішення організаційно-управлінських проблем:

1. Врегулювати низку проблемних питань із введення в дію загальних положень КПК України щодо спрощеного провадження кримінальних проступків, що значно зменшить навантаження слідчих по розслідуванню нетяжких та середньої тяжкості злочинів, це надасть можливість більш кваліфіковано та в стислі терміни підготувати матеріали на проведення НС(Р)Д по тяжким та особливо тяжким злочинам.

2. Удосконалити тактику підготовки до проведення негласних слідчих (розшукових) дій, практичної підготовки слідчих, оперативних працівників які ґрунтуються на нормах Конституції України, Кримінального процесуального кодексу України, Закону України „Про оперативно-розшукову діяльність”, інших нормативно-правових актів України.

3. Систематично проводити в системі службової підготовки зі слідчими оперативними працівниками вивчення законодавчих норм щодо додержання державної таємниці та таємниці інформації під час досудового розслідування, роботи з документами обмеженого доступу, а також роз'яснити відповідальність за розголошення інформації, що становить таємницю кримінального провадження.

4. Створити (або поновити) слідчо-оперативні групи по розкриттю та розслідуванню усіх тяжких та особливо тяжких злочинів, до складу яких включити досвідчених співробітників усіх служб.

5. Щотижнево заслуховувати на оперативних нарадах при керівництві міськрайвідділу слідчо-оперативні групи щодо стану роботи по розкриттю та розслідуванню усіх тяжких та особливо тяжких злочинів.

6. Залучати в якості спеціалістів працівників підрозділів оперативно-технічних заходів під час проведення огляду місця події тяжких та особливо тяжких злочинів. Це дуже важливо, так як під час проведення огляду місця події втрачаються докази, які можуть послужити внесенню клопотання на проведення негласної слідчої (розшукової) дії.

7. Перед внесенням до судів клопотань про дозвіл на проведення негласних слідчих (розшукових) дій та подальшого надання доручень оперативним підрозділам щодо їх виконання, слідчі в робочому режимі повинні проводити зустрічі з працівниками ПОТЗ для отримання рекомендацій (оскільки вказаний інститут для слідчих є новим), які саме дії або заходи необхідно провести у першу чергу для отримання найбільш позитивного результату для розкриття кримінального правопорушення та отримання доказової бази. Для прискорення процесу встановлення факту злочину й особи, яка його вчинила, обґрунтовано запровадити практику здійснення оперативними підрозділами оперативно-розшукових заходів паралельно зі слідчими діями.

8. Приймати процесуальне рішення слідчим у вигляді постанови та складання протоколу про попередження групи слідчих, які входять до складу слідчої групи, оперативного підрозділу, працівника режимно-секретного сектору, групи прокурорів, слідчих суддів про відповідальність за розголошення інформації щодо підготовки та проведення НС(Р)Д та відомостей про особу, місце або річ.

9. Забезпечити збереження таємниці щодо інформації про осіб, місце або річ, відносно яких заплановано проведення НС(Р)Д на досудовому розслідуванні

при роботі з матеріалами кримінального провадження в робочих кабінетах, приміщеннях РСС, при проведенні заслуховувань, нарад; під час телефонних розмов з прокурором, оперативними підрозділами та іншими особами.

10. Забезпечити збереження таємниці щодо інформації про осіб, місце або речі, відносно яких заплановано проведення НС(Р)Д, на досудовому розслідуванні при роботі з матеріалами кримінального провадження в робочих кабінетах, приміщеннях РСО.

11. Забезпечити збереження таємниці щодо інформації про осіб, місце або речі, відносно яких вирішено питання про проведення НС(Р)Д по кримінальному провадженню при проведенні заслуховувань, нарад.

12. Вжити заходів, щодо нерозголошення інформації про рішення НС(Р)Д під час телефонних розмов з прокурором, оперативними підрозділами та іншими особами.

13. Вжити заходи для протидії витоку інформації під час підготовки матеріалів (доручення в порядку ст. 40 КПК України) щодо встановлення даних на особу, місце або речі, що знаходиться в спеціальних комп'ютерних та електронних системах, щодо неможливості іншому слідчому при підготовці клопотань про проведення НС(Р)Д по іншим кримінальним провадженням мати доступ до електронного документа.

Для вирішення матеріально-технічних проблем:

1. Забезпечити окреме робоче місце кожному слідчому. Це надасть можливість нерозголошення та збереження інформації досудового розслідування.

2. Вжити заходи щодо можливого візуального спостереження, прихованої фото - або відеозйомки матеріалів кримінального провадження сторонніми особами (прибиральники приміщень, випадкові відвідувачі, заявники, адвокати, працівники інші підрозділів МВС, інші особи).

3. Запровадити перевезення документів по проведенню негласної слідчої (розшукової) дії, а саме спостереження за особою, реччю або місцем, на спеціально обладнаному автомобілі слідчим з дотриманням умов збереження таємності за межами міста, якщо відстань між ними не перевищує 100 км від

точки відправника до точки одержувача, що дасть можливість скоротити час направлення клопотання та ухвали Апеляційного суду на проведення негласної слідчої(розшукової) дії.

Для вирішення законодавчих проблеми:

1. Вирішити питання щодо внесення змін до нормативних документів, які регламентують порядок підготовки та проведення негласної слідчої (розшукової) дії спостереження за особою річчю або місцем під час досудового розслідування, шляхом внесення доповнення до ч. 3 ст. 246 КПК, а саме: «...слідчий зобов'язаний повідомити прокурора письмово про прийняття рішення щодо проведення певних негласних слідчих (розшукових) дій...», тобто направити прокурору повідомлення, що надасть можливості з дня отримання повідомлення одразу з прокурором з'ясувати по кримінальному провадженню підстави, розглянути матеріали щодо проведення НС(Р)Д ще до того, як слідчий внесе клопотання, про проведення НС(Р)Д, тому процес погодження клопотання слідчого з прокурором про проведення НС(Р)Д відбудеться протягом одного робочого дня без усунення недоліків.

2. Внести зміни до ч. 3 ст. 252 КПК, а саме: «...протоколи про проведення негласних слідчих (розшукових) дій з додатками періодично та з моменту припинення зазначених негласних слідчих (розшукових) дій передаються прокурору...».

3. Внести доповнення до ч. 2 ст. 249 КПК та викласти в наступній редакції: «...якщо слідчий, прокурор вважає, що проведення негласної слідчої (розшукової) дії слід продовжити, то слідчий за погодженням з прокурором або прокурор має право не пізніше як за п'ять днів до закінчення строку дії ухвали звернутись до слідчого судді з клопотанням про постановлення ухвали згідно з вимогами статті 248 цього Кодексу...», це надасть можливість слідчому або прокурору у разі недоведення підстав слідчому судді Апеляційного суду для продовження строку дії ухвали на проведення НС(Р)Д, зібрати додатково матеріали та звернутися повторно до слідчого судді.

4. Внести доповнення до ч.2 ст.387 КК України, а саме «...розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування, вчинене суддею, прокурором, слідчим, працівником оперативно-розшукового органу, працівником режимно-секретних секторів незалежно від того, чи приймала ця особа безпосередню участь в оперативно-розшуковій діяльності, досудовому розслідуванні, якщо розголошені дані ганьблять людину, принижують її честь і гідність...».

5. Внести доповнення до п. 3 наказу МВС України від 07.07.2017 № 575 «Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні» [12], а саме :«...проведення в установленому порядку службових розслідувань (перевірок) за дисциплінарними провадженнями, актами прокурорського реагування, рішеннями слідчого судді, суду щодо фактів розголошення таємниці досудового розслідування, скаргами, заявами громадян та спецповідомленнями, що надійшли з підпорядкованих слідчих підрозділів, про порушення слідчими вимог кримінального процесуального законодавства...».

6. Доповнити п. 5.8. «Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні», наказ Генеральної прокуратури України, МВС України, СБУ України, Адміністрації державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5 [15] в частині того, що працівники режимно-секретного сектору теж несуть відповідальність за розголошення інформації щодо підготовки та проведення негласної слідчої (розшукової)дії, а саме: «Забезпечення охорони державної таємниці та дотримання інших вимог законодавства про державну таємницю при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій покладається на слідчих, прокурорів, слідчих суддів, працівників режимно-секретного сектору та співробітників уповноважених оперативних підрозділів, які виконують негласні слідчі (розшукові) дії...».

Результати емпіричного дослідження проблемних питань щодо підготовки та проведення спостереження за особою, річчю або місцем

Аналіз слідчої (розшукової) практики показує, що некваліфікована підготовка, відсутність чіткого алгоритму дій суб'єктів досудового розслідування стосовно підготовки та проведення негласних слідчих (розшукових) дій спостереження за особою річчю або місцем, а також відсутність взаємодії з уповноваженими оперативними підрозділами, які компетентні в проведенні негласних слідчих (розшукових) дій, може призвести до отримання недопустимих доказів в кримінальному провадженні та порушення норм кримінального процесуального законодавства, що має негативні наслідки як для слідства, так і для його учасників.

Запровадження на досудовому слідстві алгоритму підготовки та проведення негласних слідчих (розшукових) дій повинно значно покращити розкриття тяжких та особливо тяжких злочинів. Однак існують певні проблемні питання, які призводять до формального проведення процесуальної дії в кримінальному провадженні та отримання недопустимих доказів, одне з яких - відсутність професійних знань, вмінь та навичок.

Отже, для того щоб встановити, які саме виникають проблемні питання при підготовці та проведенні негласної слідчої (розшукової) дії спостереження за особою, річчю або місцем під час розслідування кримінальних проваджень в практичній діяльності слідчих, нами було розроблено анонімну анкету (див. Додаток Б) та проведене анонімне анкетування в слідчих відділеннях ГУНП України в Одеській та ГУНП України в Хмельницькій областях.

Анкета складається з 35-ти питань, які розкривають основні напрями встановлення прогалин при підготовці та проведенні НС(Р)Д, зокрема, спостереження за особою, річчю або місцем.

Усього в дослідженні прийняли участь 264 слідчих НПУ, з яких 173 слідчих в Одеській області та 91 слідчий в Хмельницькій області.

Отже, на питання анкети: ваша посада, були отримані наступні відповіді: 196 осіб із загальної кількості респондентів (що складає 74,28 %) працюють на

посаді слідчого, з них в Одеській області –132 особи (76,3 %) від опитаних слідчих та 64 особи з опитаних – в Хмельницькій області (70,34 %). На посаді старшого слідчого з загальної кількості респондентів працює 50 осіб, що складає 18,95 % з них в Одеській області 31 особа (17,92 %) та 19 осіб (20,88 %) – в Хмельницькій області. На посаді заступника начальника слідчого відділення працює 18 осіб, що складає 6,82 %, з яких в Одеській області –10 осіб, що складає 5,78 % та 8 осіб – в Хмельницькій області, що складає 8,78 % (див. Додаток В.1, В.2. та В.3).

У результаті анонімного анкетування було встановлено, що на посаді слідчого працюють 134 особи віком до 25–ти років, що складає 50,79 % від загальної кількості, з яких 84 особи (48,55 %) – в Одеській області та 50 осіб (54,95 %)– в Хмельницькій області. У віці 26-35 років працюють 96 осіб, що складає 36,38 % від загальної кількості опитаних, з них в Одеській області – 65 осіб, що складає 37,57 %, та 31 особа (34,07 %) в Хмельницькій області. У віці 36-45 років працюють 34 особи, що складає 12,89 % від загальної кількості респондентів, з яких 24 особи (13,87 %) в Одеській області, та 10 осіб, що складає 10,99 %, – в Хмельницькій області (див. Додаток В.1, В.2 та В.3, мал. Г.1.1 та Г.1.2).

Із загальної кількості респондентів *за стажем роботи* (див. Додаток В.1, В.2, В.3 та мал. Г.2., Г.2.2):

- до року працюють 68 слідчих, що складає 25,77 %, з них в Одеській області – 51 слідчий (29,48 %), в Хмельницькій області - 17 слідчих, що складає 18,68 %;

- від 1 до 5 років працюють 125 слідчих, що складає 47,38 %, з них в Одеській області – 71 особа, що складає 41,04 %, та в Хмельницькій області – 54 слідчих, що складає 59,35 %;

- від 6 до 10 років працюють 36 слідчих, що складає 13,63 %, з яких в Одеській області – 24 слідчих, що складає 13,87 %, та в Хмельницькій області – 12 слідчих, що складає 13,19 %;

– від 11 до 20 років працюють 30 слідчих, що складає 11,37 %, з яких в Одеській області – 24 особи, що складає 13,87 %, та 6 осіб – в Хмельницькій області, що складає 6,59 %;

– від 21 до 30 років працюють 5 слідчих, що складає 1,9 %, з яких 3 слідчих – в Одеській області, що складає 1,73 % та 2 слідчих – в Хмельницькій області, що складає 2,2 %.

З опитаних респондентів 130 слідчих працюють в місті, що складає 49,27 %, та 134 слідчих – на території області, що складає 50,79 %. В Одеській області 90 слідчих працюють в місті Одеса, що складає 52,02 %, та по області 83 слідчих, що складає 47,97 %. В Хмельницькій області 40 слідчих працюють в місті, що складає 43,96 %, та по області працюють 51 слідчий, що складає 56,05 % (див. Додаток В.1, В.2 та В.3).

Респонденти вказали, що *відстань від слідчого відділення до прокуратури* (див. Додаток В.1, В.2 та В.3):

– до одного кілометра – 144 слідчих, що складає 54,58 %, з них в Одеській області працюють 92 слідчих, що складає 53,18 %, та в Хмельницькій області 54 слідчих, що складає 59,35 %;

– до 5 км – 87 слідчих (32,97 %), з яких 51 слідчий в Одеській області, що складає 29,48 %, та 36 слідчих в Хмельницькій області, що складає 39,56 %;

– до 10 км – 15 слідчих, що складає 5,69 % від загальної кількості. Такий варіант відповіді вибрали лише респонденти в Одеській області.

– до 15 км – 9 слідчих, що складає 3,41 %, з яких в Одеській області – 8 слідчих, що складає 4,62 %, та в Хмельницькій області – 1 слідчий, що складає 1,1 %;

більше 15 км – 7 слідчих, що складає 2,65 % від загальної кількості респондентів, всі з Одеської області, що складає 4,05 %.

Респонденти вказали, що *відстань до Апеляційного суду* (див. Додаток В.1, В.2, В.3 та мал. Г.3.1, Г.3.2):

– до 10 км – 80 слідчих, що складає 30,32 %, з яких в Одеській області – 45 слідчих, що складає 26,01 %, в Хмельницькій області – 35 слідчих, що складає 38,47 %;

– до 30 км – 40 слідчих, що складає 15,16 %, з яких в Одеській області – 34 слідчих, що складає 19,65 %, в Хмельницькій області – 6 слідчих, що складає 6,59 %;

– до 100 км – 54 слідчих, що складає 20,47 %, з яких в Одеській області – 17 слідчих, що складає 9,83 %, та в Хмельницькій області – 37 слідчих, що складає 40,66 %;

– до 150 км – 34 слідчих, що складає 12,89 %, з яких в Одеській області – 23 слідчих, що складає 13,29 %, та в Хмельницькій області – 11 слідчих, що складає 11,09 %;

– до 200 км – 24 слідчих, що складає 9,1 %, з яких в Одеській області 22 – слідчих, що складає 12,72 %, та в Хмельницькій області – 2 слідчих, що складає 2,2 %;

– більше 200 км – 32 слідчих, що складає 12,13 % від загальної кількості, усі респонденти з Одеської області, що складає 18,5 % від загальної кількості працюючих в Одеській області.

Таким чином, при проведенні НС(Р)Д спостереження за особою, річчю або місцем особливої уваги заслуговує питання відстані від слідчих відділень до Апеляційного суду, так як при великій відстані витрачається більше часу, що приводить до великих черг в Апеляційному суді та неможливості своєчасно розглянути слідчим суддею клопотання щодо НС(Р)Д та отримання ухвали про її проведення. У ст. 248 КПК України закріплено положення, що слідчий суддя зобов'язаний розглянути клопотання про надання дозволу на проведення негласної слідчої (розшукової) дії протягом шести годин з моменту його отримання. Це порушує питання в доцільності розгляду клопотань про проведення НС(Р)Д не тільки головою суду, як це в теперішній час практикується, а також за його визначенням іншим слідчим суддею Апеляційного суду, який має право розгляду.

Респонденти вказали, що *для вивчення матеріалів кримінального провадження з метою визначення необхідності підготовки та проведення НСРД, з яких спостереження за особою, річчю або місцем вони витрачають стільки часу* (див. Додаток В.1, В.2 та В.3):

– до 1 години – 69 слідчих, що складає 26,15 % від загальної кількості, з яких в Одеській області – 48 слідчих, що складає 27,74 %, в Хмельницькій області – 21 слідчий, що складає 23,08 %;

– до 2 годин витрачають 104 слідчих, що складає 39,42 %, з яких в Одеській області – 69 слідчих, що складає 39,88 % та в Хмельницькій області – 35 слідчих, що складає 38,47 %;

– до 3 годин - 46 слідчих, що складає 17,43 %, з яких в Одеській області – 32 слідчих, що складає 18,5 %, в Хмельницькій області – 14 слідчих, що складає 15,39 %,

– більше 3 годин витрачають 45 осіб, що складає 17,06 %, з яких в Одеській області – 24 слідчих, що складає 13,87 %, в Хмельницькій області – 21 слідчий, що складає 23,08 %.

На питання: *«Скільки часу Ви витрачаєте на складання спільного плану роботи з оперативними працівниками і конкретно щодо підготовки та проведення НС(Р)Д, з яких спостереження за особою, річчю або місцем, по матеріалам досудового розслідування?»* – респонденти вказали, що (див. Додаток В.1, В.2 та В.3):

– до 1 години – 80 слідчих, що складає 30,32 %, з яких в Одеській області – 56 осіб, що складає 32,37 %, в Хмельницькій області – 24 осіб, що складає 26,38 %;

– до 2 годин - 98 слідчих, що складає 37,14 %, з яких в Одеській області – 67 осіб, що складає 38,73 %, в Хмельницькій області – 31 особа, що складає 34,07 %;

– до 3 годин - 45 слідчих, що складає 17,06 %, з яких 28 осіб – в Одеській області, що складає 16,18 %, та 17 осіб – в Хмельницькій області, що складає 18,68 %;

– більше ніж 3 години витрачають 41 слідчий, що складає 15,54 %, з яких в Одеській області – 22 особи, що складає 12,72 %, в Хмельницькій області – 19 осіб, що складає 20,88 %.

Таким чином слід зазначити, що більшість респондентів витрачають багато часу на складання плану роботи з оперативними працівниками у зв'язку з тим, що молоді фахівці, які працюють слідчими, під час навчання в ВНЗ МВС України не вивчали основ проведення НС(Р)Д, а також відсутні професійні навички наставників, які могли б навчити молодих слідчих.

На питання: **«Зазначте кількість підготовлених та внесених клопотань прокурору про проведення негласних слідчих (розшукових) дій, з яких спостереження за особою, річчю або місцем, в період з листопада 2012 року по березень 2014 рік»** – були отримані відповіді: (див. Додаток В.1, В.2 та В.3):

1) про проведення спостереження за особою:

– 102 слідчих, що становить 38,66 % від загальної кількості респондентів, внесли прокурору 567 клопотань, що становить в середньому 5,56 клопотань на одного слідчого;

– 48 слідчих, що становлять 27,74 % від загальної кількості слідчих Одеської області, внесли 317 клопотань прокурору, що в середньому становить 6,6 клопотань на одного слідчого;

– 54 слідчих, що становить 59,35 % від загальної кількості слідчих в Хмельницькій області, внесли 250 клопотань прокурору, що становить 4,63 клопотання на одного слідчого;

2) про проведення спостереження за річчю:

– 73 слідчих прийняли рішення про проведення спостереження, що становить 27,67 %, та внесли 450 клопотань прокурору, що становить 6,6 клопотань на одного слідчого;

– 39 слідчих, що становить 22,54 % від кількості слідчих в Одеській області, внесли 239 клопотань прокурору, що в середньому становить 6,13 клопотань на одного слідчого;

– 34 слідчих, що становить 37,37 % від кількості слідчих в Хмельницькій області, внесли 211 клопотань прокурору, що в середньому становить 6,21 клопотань на одного слідчого;

3) про проведення спостереження за місцем:

– 77 слідчих прийняли рішення про проведення спостереження, що становить 29,18 %, та внесли 294 клопотання прокурору, що становить 3,82 клопотань на одного слідчого;

– 37 слідчих, що становить 21,39 % від кількості слідчих в Одеській області, внесли 154 клопотання прокурору, що в середньому становить 4,16 клопотань на одного слідчого;

– 40 слідчих, що становить 43,96 % в Хмельницькій області, прийняли рішення про проведення спостереження, внесли прокурору 140 клопотань, що в середньому становить 3,5 клопотань на одного слідчого.

На питання: *«Скільки часу витрачаєте на складання слідчим клопотання про дозвіл на проведення НС(Р)Д та реєстрацію його в РСО та скільки часу на погодження клопотання про проведення НС(Р)Д в прокуратурі?»* – респонденти відповіли, що: (див. Додаток В.1, В.2 та В.3):

1) складання слідчим клопотання про дозвіл на проведення НС(Р)Д та реєстрацію його в РСО:

– 230 слідчих, що складає 87,17 % від загальної кількості респондентів, відповіли, що ними витрачено 736 годин, що складає в середньому 3,2 години на одного слідчого;

– 148 слідчих в Одеській області, що складає 85,54 %, зазначили, що ними витрачено 377 годин, що складає в середньому 2,55 годин на одного слідчого;

– 82 слідчих в Хмельницькій області, що складає 90,12 %, зазначили, що ними витрачено 359 годин, що складає в середньому 4,38 годин на одного слідчого;

2) на погодження клопотання про проведення НСРД в прокуратурі:

– 195 слідчих, що складає 73,91 % від загальної кількості респондентів, відповіли, що ними витрачено 1341,33 години, що складає в середньому 6,88 годин на одного слідчого;

– 116 слідчих, що складає 67,05 % від кількості респондентів в Одеській області, зазначили, що ними витрачено 903,33 години, що складає в середньому 7,79 години на одного слідчого;

– 79 слідчих, що складає 86,82 % від кількості респондентів в Хмельницькій області, зазначили, що ними витрачено 438 годин, що складає в середньому 5,54 години на одного слідчого.

Респонденти вказали, що ***кількість проведених негласних слідчих (розшукових) дій спостереження за особою, річчю або місцем оперативними підрозділами за дорученням слідчого в період з листопада 2012 року по березень 2014 року складає:*** (див. Додаток В.1, В.2 та В.3):

– 107 слідчих, що становить 40,55 % від загальної кількості респондентів, надали відповіді, що за їх дорученням оперативними підрозділами було проведено 965 негласних слідчих (розшукових) дій, що в середньому становить 9,02 на одного слідчого;

– 66 слідчих Одеської області (38,15 %) надали відповіді, що за дорученням оперативними підрозділами проведено 620 негласних слідчих (розшукових) дій, що становить 9,39 на одного слідчого;

– 41 слідчий Хмельницької області (45,06 %) надали відповіді, що за їх дорученням оперативними підрозділами було проведено 345 негласних слідчих (розшукових) дій, що становить 8,41 на одного слідчого.

Вказані дані свідчить про те, що деякі респонденти не надали відповіді у зв'язку з тим, що взагалі не проводили негласних слідчих (розшукових) дій спостереження за особою, річчю або місцем. З результатів наданих відповідей встановлено, що рішення про проведення НС(Р)Д приймають та проводять спільно з оперативними підрозділами всього 40,55 % слідчих в середньому, що свідчить про неналежне ставлення керівників, слідчих, прокурорів до розкриття тяжких та особливо тяжких злочинів.

Респонденти вказали, **що найчастіше з негласних слідчих (розшукових) дій вони застосовують спостереження за особою:** (див. Додаток В.1, В.2 та В.3, мал. Г.4.1 та Г.4.2):

- 116 слідчих, що становить 43,96% від загальної кількості респондентів;
- 75 слідчих, що становить 43,35 % в Одеській області;
- 41 слідчий, що становить 45,06 % в Хмельницькій області;

за річчю:

- 88 слідчих, що становить 33,35 % від загальної кількості респондентів;
- 62 слідчих, що становить 35,84 % в Одеській області;
- 26 слідчих, що становить 28,56 % в Хмельницькій області;

за місцем:

- 49 слідчих, що становить 18,57 % проводили від загальної кількості респондентів;
- 30 слідчих, що становить 17,34 % в Одеській області;
- 19 слідчих, що становить 20,88 % в Хмельницькій області.

На підставі отриманих результатів, встановлено, що слідчими спостереження за особою проводилось більше ніж за річчю та місцем. Це обумовлено тим, що слідчі приймають рішення про спостереження за особою у зв'язку з тим, що отримані результати, а саме інформацію про особу, можна в подальшому використати в підготовці та проведенні іншого виду НС(Р)Д.

На питання: **«Чи налагоджено взаємодію слідчих з оперативними підрозділами під час підготовки та проведення негласних слідчих (розшукових) дій?»** (див. Додаток В.1, В.2 та В.3, мал. Г.5.1 та Г.5.2) – відповіли 246 слідчих, що складає 93,23 % від загальної кількості респондентів, з яких в Одеській області надали відповіді 160 слідчих, що складає 92,48 % в Хмельницькій області – 86 слідчих, що складає 94,51 % від загальної кількості слідчих в Хмельницькій області.

Позитивно відповіли 205 слідчих, що складає 83,44 % від загальної кількості наданих відповідей; з них 134 слідчих (83,75 %) – в Одеській області та 71 слідчий (82,57 %) – в Хмельницькій області.

Негативно відповіли 41 слідчий, що складає 16,64 % від загальної кількості опитаних слідчих, з них 26 слідчих (16,25 %) – в Одеській області та 15 слідчих (17,45%) – в Хмельницької області.

Можна зробити висновок, що взаємодія між слідчими та оперативними підрозділами в більшості випадків на достатньо високому рівні.

На питання: **«Чи доцільно наділити оперативного працівника правом звертатися до слідчого з ініціативою (рапортом) про проведення негласної слідчої (розшукової) дії спостереження за особою, річчю або місцем ?»** (див. Додаток В.1, В.2 та В.3) відповіли 251 слідчий, що становить 95,13 % від загальної кількості опитаних слідчих та отримані наступні відповіді:

«так» – 204 слідчих (81,19 %), з них 130 слідчих (79,69 %) Одеської області та 74 слідчих (84,06 %) Хмельницької області;

«ні» – 47 слідчих (18,71 %), з них 33 слідчих (20,23 %) Одеської області та 14 слідчих (15,9 %) в Хмельницької області.

Аналізуючи результати відповідей, треба зауважити, що працівники оперативних підрозділів більше володіють інформацією про осіб, річ або місце під час виконання доручення в кримінальному провадженні, ніж слідчий, тому ініціювання оперативним працівником проведення НС(Р)Д перед слідчим є доречним в практичній діяльності.

На питання: **«Скільки часу витрачає слідчий на пересилання фельд'єгерською службою або перевезення клопотання з додатками від РСС до Апеляційного суду ?»** (див. Додаток В.1, В.2 та В.3) – відповіли 199 слідчих, що складає 75,42 % від загальної кількості респондентів, середня кількість часу складає 25,1 годин;

– 120 слідчих в Одеській області, що складає 69,33 %, середня кількість часу становить 32,95 годин;

– 79 слідчих в Хмельницькій області, що складає 86,82 %, в середньому в Хмельницькій області витрачається 13,17 годин.

На питання: **«Скільки часу витрачає слідчий на розгляд клопотання про проведення НС(Р)Д в Апеляційному суді ?»** (див. Додаток В.1, В.2 та В.3)

відповіли 226 слідчих (85,65 %), що середня кількість часу витраченого на розгляд одного клопотання, становить 8,81 години;

– 144 слідчих (83,23 %) Одеської області, що в середньому витрачається 8,44 години;

– 82 слідчих (90,12 %) Хмельницької області, що в середньому витрачається 9,47 годин.

На питання : *«На якому етапі у слідчого виникають труднощі при підготовці та проведенні негласної слідчої (розшукової) дії спостереження за особою, річчю або місцем згідно наказу Генеральної прокуратури України, МВС України, СБУ України, Адміністрації державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012. № 114/1042/516/1199/936/1687/5 «Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні?»* (див. Додаток В.1, В.2 та В.3, мал. Г.6.1 та Г.6.2) – респонденти відповіли:

1) на етапі підготовки, погодження клопотання у прокурора та отримання ухвали в апеляційному суді - 166 слідчих, що становить 62,91 % від усіх опитаних;

– 97 слідчих, що складає 56,7 % від опитаних слідчих в Одеській області;

– 69 слідчих, що складає 75,83 % від опитаних слідчих в Хмельницькій області;

2) на етапі направлення доручення про проведення негласної слідчої (розшукової) дії до оперативного підрозділу - 52 слідчих (19,71 %) від загальної кількості опитаних, з них 43 слідчих (24,85 %) Одеської області та 9 слідчих (9,89 %) Хмельницької області;

3) на етапі продовження, припинення строку проведення негласної слідчої (розшукової) дії - 47 слідчих (17,81 % від загальної кількості опитаних), з них 36 слідчих (20,81 %) Одеської області та 11 слідчих (12,09 %) Хмельницької області.

4) варіант «інше» вибрали 12 слідчих (4,55 % від загальної кількості опитаних), з них: 10 слідчих (5,78 %) Одеської області та 2 слідчих (2,2 %) Хмельницької області.

Аналізуючи чітке відсоткове співвідношення, треба звернути увагу, що найбільші труднощі у слідчих під час розслідування кримінального провадження виникають на етапі підготовки погодження клопотання у прокурора та отримання ухвали в Апеляційному суді. Вибраний варіант *«інше»* просто відмітили, однак не вказуючи проблеми.

На питання : *«Скільки часу проходить з моменту винесення ухвали слідчого судді Апеляційного суду до надходження в РСС ?»*, (див. Додаток В.1, В.2 та В.3) – відповіли 209 слідчих (21 % від загальної кількості опитаних).

Встановлено, що в середньому кількість витраченого часу становить 31,6 годин. В Одеській області – 128 слідчий (73,98 %), середня кількість витраченого часу становить 44,98 годин. 81 слідчих (89,02 %) Хмельницької області, середня кількість витраченого часу становить 10,46 годин.

На питання: *«Скільки часу слідчі витрачають на підготовку доручення на підставі отриманої ухвали слідчого судді (ст. 40 КПК України) на проведення НС(Р)Д або самотійне проведення слідчим такої НС(Р)Д?»* (див. Додаток В.1, В.2 та В.3) – дали відповіді 213 слідчих (80,73 % від усіх опитуваних).

Середня кількість часу на підготовку доручення на підставі ухвали слідчого судді склала 6,43 години. 132 слідчих (76,3 %) з наданих відповідей в Одеській області), що цей показник склав 5,6 годин; 81 слідчий (89,02 % з наданих відповідей в Хмельницькій області), що цей показник склав 7,78 годин.

Аналізуючи отримані відповіді, можна дійти висновку, що на підготовку доручення впливає рівень підготовки, знань та кваліфікації слідчих, загальна більшість опитаних витрачає на підготовку доручення 1-3 години, деякі менше години, але незначна кількість респондентів витрачає значно більше часу ніж 3 години, що суттєво вплинуло на середній показник. Отже, треба зауважити, що правильно налагоджена робота слідчого перш за все залежить від характеру

слідчого та його професійного відношення, бажання в найкоротший термін виконати процесуальну дію.

Респонденти вказали, *що існують фактори, які ускладнюють роботу слідчого щодо проведення негласної слідчої (розшукової) дії спостереження за особою, річчю або місцем* (див. Додаток В.1, В.2 та В.3, мал. Г.7.1 та Г.7.2):

1) *відсутність чіткого алгоритму дій слідчого під час підготовки та проведення НС(Р)Д з мінімальною затратою часу* - 69 слідчих (26,15 % від опитаних респондентів), з яких 48 слідчих (27,74 %) Одеської області та 21 слідчий (23,08 %) Хмельницької області.

2) *перенавантаження слідчого кількістю кримінальних проваджень, слідчого судді, що заважає своєчасно отримати дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії* – 197 слідчих, що склало 74,66 % опитаних, з них 131 слідчий (75,72 %) Одеської області та 66 слідчих (72,53 %) Хмельницької області.

Слідчі вказали, що найбільш ускладнює фактор перенавантаження кримінальними провадженнями слідчих та відсутність чіткого алгоритму проведення НС(Р)Д. При цьому слід звернути увагу, що процесуальні керівники, прокурори по кримінальному провадженню не виявляють ініціативи при підготовці та проведенні НС(Р)Д самостійно, що могло б частково покращити роботу слідчого.

На питання : *«Чи потрібно надати право оперативним підрозділам УОТЗ, УОС та іншим надавати пропозиції слідчому щодо припинення проведення негласної слідчої (розшукової) дії до закінчення строку, вказаного в ухвалі слідчого судді, у разі встановлення недоцільності подальшого її проведення?»* (див. Додаток В.1, В.2 та В.3) – надали відповіді 255 слідчих, що складає 96,65 % від усіх опитаних, з них 167 слідчих (96,53 %) Одеської області та 88 слідчих (96,71 %) Хмельницької області.

– 196 слідчих, що складає 76,83 % від усіх опитуваних погодилися з такою пропозицією, з них 126 слідчих (75,47%) – в Одеській області та 70 слідчих (79,25%) Хмельницької області.

– 59 слідчих, що складає 23,13 %, не погодились, з них 41 слідчий, що складає 24,56 % з опитаних – в Одеській області та 17 слідчих, що складає 20,45 % з опитаних в Хмельницькій області.

Отже, необхідно надати повноваження оперативним підрозділам повідомляти слідчого та прокурора при виконанні доручення про проведення НС(Р)Д, що доцільність в проведенні подальшого спостереження відсутня. Це зніме зайве та непотрібне навантаження на роботу оперативного підрозділу, яке не приносить необхідного результату, та надасть можливість слідчому звернутись з клопотанням про проведення іншого виду НС(Р)Д, а не чекати відповіді від оперативного працівника після строку дії ухвали.

З запитанням: **«Чи потребує, на Вашу думку, уточнення та доповнення ч. 2 ст. 269 КПК України відносно можливості проводити спостереження за річчю або місцем на підставі постанови слідчого без ухвали слідчого судді, як дозволяє норма даної статті?»** (див. Додаток В. 1, В. 2 та В. 3, мал. Г. 8. 1 та Г. 8. 2):

– **погодилися** 200 слідчих, що складає 78,4 % з загальної кількості, з них 135 слідчих (80,87 %) Одеської області та 65 слідчих (73,84 %) Хмельницької області;

– **не погодилися** 55 слідчих, що складає 21,56 % від опитаних, з них 32 (або 19,17 %) – в Одеській області, 23 (або 26,13 %) в Хмельницькій області.

Отже, доцільно внести доповнення щодо процесуального рішення про проведення спостереження за річчю або місцем через те, що в статті не вказано, що слідчий має право проводити спостереження за річчю та особою за своєю постановою. Це питання дуже важливе, бо в практичній діяльності більша частина слідчих звертаються з клопотанням до слідчого судді Апеляційного суду на проведення спостереження, на що отримують ухвалу суду.

На питання: **«Чи застосовували слідчі при розслідуванні кримінального провадження проведення НС(Р)Д спостереження за річчю та місцем лише на підставі постанови?»** (див. Додаток В. 1, В. 2 та В. 3) – отримано відповіді 253-х слідчих, що складає 95,89 % від загальної кількості опитуваних. **Стверджувальну відповідь надали** 51 слідчий (20,15 %), з них 40 слідчих (24,4 %) Одеської області

та 11 (12,36 %) Хмельницької. **Негативну відповідь** надали 202 слідчих (79,79 %), з них 124 слідчих (75,64 %) Одеської області та 78 слідчих (87,67 %) Хмельницької області.

Вказані результати свідчать про те, що слідчі не приймають рішення у вигляді постанови на проведення спостереження за річчю або місцем, а звертаються до слідчого судді Апеляційного суду та проводять НС(Р)Д на підставі ухвали суду, щоб при отримання результатів могли використати їх як допустимі докази в суді та виключити випадки порушення Конституційних прав осіб, які знаходяться в певному місці та контактують з певною річчю.

На питання: **«Чи застосовували Ви при розслідуванні кримінального провадження проведення НС(Р)Д спостереження за річчю та місцем лише на підставі ухвали слідчого судді?»** (див. Додаток В. 1, В. 2 та В. 3) – надали відповідей 249 слідчих, що становить 94,37 % від загальної кількості опитуваних.

Усього погодились 125 слідчих (50,25 %), з них 73 (44,75 %) Одеської області та 52 (60,48 %) Хмельницької області.

Усього не погодились 124 слідчих (49,85 %), з них 90 слідчих (55,17 %) Одеської області та 34 слідчих (39,54 %) Хмельницької області.

Аналізуючи результати відповідей, можна відзначити, що більша частина слідчих в практичній діяльності проводить НС(Р)Д спостереження за річчю або місцем на підставі ухвали слідчого судді, для того, щоб отримані результати були використані в суді, як допустимі докази, не порушуючи Конституційні права осіб, яким належить річ, та осіб, які знаходяться в певному місці.

На питання: **«Чи доводилось слідчим проводити негласну слідчу (розшукову) дію до постановлення ухвали слідчого судді та в якій кількості?»** (див. Додаток В. 1, В. 2 та В. 3) – відповіли 219 слідчих (83 %) від загальної кількості опитаних.

Відповіли 5 слідчих (2,29 %) позитивно, з них: 4 слідчих (3,08 %) Одеської області та 1 слідчий (1,12 %) Хмельницької.

Відповіли 214 слідчих (97,8 %) негативно, з них 126 слідчих (96,89 %) Одеської області та 88 слідчих (98,91 %) Хмельницької області.

Треба зауважити, що в практичній діяльності слідчі під час досудового розслідування майже не проводять НС(Р)Д до отримання ухвали в суді. Існують певні причини, немає взаємодії між слідчим та керівником в кримінальному провадженні, – прокурором щодо прийняття рішення, а також при проведенні та фіксації НС(Р)Д треба звертатись до слідчого судді Апеляційного суду, щоб надати законності проведених НС(Р)Д. Але є випадки, коли слідчі судді відмовляють в наданні ухвали на проведення НС(Р)Д по постанові слідчого, при цьому втрачаються як докази, так і бажання у слідчих проводити даний вид процесуальної дії до отримання ухвали. Тому в практичній діяльності практикується проведення НС(Р)Д тільки по ухвалі слідчого судді Апеляційного суду.

Респонденти вказали, *що існують такі недоліки при підготовці та проведенні негласних слідчих (розшукових) дій* (див. Додаток В. 1, В. 2 та В 3, мал. Г. 9.1 та Г. 9.2):

1. Тактичні. Усього відповіли 59 слідчих (22,36 %) від загальної кількості респондентів), з них 41 слідчий (23,7 %) Одеської області та 8 слідчих (19,78%) Хмельницької області.

2. Матеріально-технічні. Усього відповіли 179 слідчих, що складає 67,84 % від загальної кількості респондентів; з них 115 слідчих (66,47 %) Одеської області та 64 слідчих (70,34 %) Хмельницької області.

3. Організаційні. Усього відповіли 108 слідчих, що складає 40,93 % від загальної кількості респондентів; з них 72 слідчих (41,62 %) Одеської області та 36 слідчих (39,56 %) Хмельницької області.

Отже, слідчі під час розслідування кримінальних проваджень при підготовці та проведенні НС(Р)Д вказують на низьке матеріально-технічне забезпечення слідчих відділень, а саме: відсутність комп'ютерів, спеціальних автомобілів для перевозки документів НС(Р)Д та ін.

На питання: *«Скільки часу слідчі витрачають на ознайомлення з письмового дозволу процесуального керівника осіб, щодо яких проведено*

НС(Р)Д, з результатами проведених оперативними підрозділами НС(Р)Д ?» – (див. Додаток В.1 , В.2 та В. 3) надали відповіді 190 слідчих (72,01 %).

Усього від загальної кількості респондентів витрачено 1067,83 годин, що в середньому становить 5,62 години одним слідчим.

– 116 слідчих (67,05 %) Одеської області використали 594,33 годин, що в середньому складає 5,12 годин на одного слідчого.

– 74 слідчих (81,33 %) Хмельницької області використали 473,5 години, що в середньому складає 6,4 годин на одного слідчого.

На питання: **«Скільки часу слідчий витрачає на повідомлення особам про факт тимчасового обмеження Конституційних прав при проведенні щодо них НС(Р)Д?»** (див. Додаток В. 1, В. 2 та В. 3) – отримано відповіді 172 –х слідчих, що становить 65,19 % від загальної кількості респондентів.

Отже, усього затрачено 922,5 годин, що в середньому становить 5,36 годин на одного слідчого. 100 слідчих (57,8 %) Одеської області відповіли, що ними було витрачено 378,25 годин, що в середньому складає 3,78 годин на одного слідчого. 72 слідчих (79,13%) Хмельницької області відповіли, що ними було витрачено 544,25 години, що в середньому складає 7,56 годин на одного слідчого.

На питання: **«Чи потрібно скоротити при розслідуванні кримінального провадження коло суб'єктів, які приймають участь в підготовці та проведенні негласної слідчої дії спостереження за особою річчю або місцем, у зв'язку з тим, що при залученні суб'єктів кримінального процесу можливий витік таємної інформації щодо особи, речі або місця до проведення НС(Р)Д?»** (див. Додаток В. 1, В. 2 та В. 3) – надали відповіді 251 слідчий (95,13 %) від загальної кількості опитуваних.

Усього погодилися 110 слідчих (67,1 %) Одеської області та 60 слідчих (68,94 %) Хмельницької області.

Усього не погодилися 54 слідчих (32,94 %) Одеської області та 22 слідчих (31,02 %) Хмельницької області.

Враховуючи отримані результати, треба вказати на той факт, що коло суб'єктів, які приймають участь в підготовці та проведенні НС(Р)Д, досить широке та потребує скорочення.

На питання: **«Які саме суб'єкти, на Вашу думку, можуть не приймати участь в підготовці та проведенні НС(Р)Д спостереження за особою, річчю або місцем?»** (див. Додаток В. 1, В. 2 та В. 3) – варіанти відповідей висловили лише 40 слідчих, що складає 15,16 % від загальної кількості респондентів, з яких в Одеській області 15 слідчих, що складає 10,4 %, в Хмельницькій області 22 слідчих, що складає 24,18 %. Отже, респонденти вказали, що такими суб'єктами, які можуть не приймати участь в процесі НС(Р)Д, можуть бути: прокурор, слідчий суддя Апеляційного суду, працівник РСО, а також в деяких пропозиціях оперативні підрозділи.

На питання: **«Чи всі з підготовлених та проведених слідчими НС(Р)Д спостереження за особою, річчю або місцем по кримінальним провадженням були ефективними та надали результати, які використали під час досудового розслідування як доказ?»** (див. Додаток В. 1, В. 2 та В. 3) – отримано відповіді 250-ти слідчих, що становить 94,75 % від загальної кількості опитуваних.

Усього погодилися 79 слідчих (48,19 %) Одеської області та 26 слідчих (30,24 %) Хмельницької області.

Усього не погодилися 85 слідчих (51,85 %) Одеської області та 60 слідчих (69,78 %) Хмельницької області.

Отже, в практичній діяльності слідчих отримані результати НС(Р)Д не завжди використовуються як доказ, через те, існують певні проблеми, наприклад, недоцільність їх використання, інше підтвердження даних, отриманих під час НС(Р)Д з інших джерел, показів, експертиз тощо.

Респонденти вказали, що **під час проведення НСРД спостереження за особою, річчю або місцем не було досягнуто позитивного результату з ряду таких причин** (див. Додаток В. 1, В. 2 та В. 3, мал. Г. 10.1 та Г. 10.2):

1) не якісний вибір об'єкта спостереження – погодились 91 слідчий, що складає 34,49 % від усіх опитаних. З них 61 слідчий (35,26 %) Одеської області та 30 слідчих (32,97 %) Хмельницької області.

2) некваліфіковані дії суб'єктів, що проводили спостереження – погодились 70 слідчих, що складає 26,53 % від загальної кількості опитаних, з них 49 слідчих (28,32 %) Одеської області та 21 слідчий (23,08 %) Хмельницької області;

3) витік інформації – погодились 65 слідчих (24,64 %) від загальної кількості опитаних), з них 38 слідчих (21,96 %) Одеської області та 27 (29,67 %) Хмельницької області.

На питання : **«Чи вважаєте за доцільне в кожному відділі (відділенні) слідчих МВС закріпити з числа заступників начальника СВ, старших слідчих, яких включати до складу СОГ по тяжким та особливо тяжким, злочинам минулих років безпосередньо для якісної підготовки та проведення НС(Р)Д, а вразі необхідності – проведення додаткових НС(Р)Д?»** (див. Додаток В. 1, В. 2 та В. 3, мал. Г. 11.1 та Г. 11.2) – отримано відповіді від 253-х слідчих (95,89 %) від загальної кількості опитуваних.

Усього погодились 124 слідчих (74,4 %) Одеської області та 66 (76,76 %) Хмельницької області.

Усього не погодились 43 слідчих (25,8 %) Одеської області та 20 слідчих (23,26%) Хмельницької області.

Отримані результати вказують на те, що більшість слідчих вважають за доцільне залучення окремих слідчих до підготовки та проведення НС(Р)Д, які будуть закріплені з числа більш досвідчених слідчих та пройдуть професійну підготовку спільно з оперативними працівниками, які мають практичний досвід в проведенні НС(Р)Д.

Респонденти внесли **пропозиції щодо вдосконалення організації та тактики проведення негласної слідчої (розшукової) дії спостереження за особою, річчю або місцем** (див. Додаток В. 1, В. 2 та В. 3). Усього отримано

відповідей 22-х слідчих, що складає 8,34 %, з них в Одеській області 14 слідчих, що складає 8,09 %, в Хмельницькій – 8 слідчих, що складає 8,79 %.

Одна з пропозицій – слідчий повинен мати більше повноважень щодо підготовки та проведення НС(Р)Д ніж на теперішній час. У зв'язку з тим, що НС(Р)Д – це процесуальна дія, що містить таємні дані, які не підлягають розголошенню, необхідно закріпити в підрозділах окремих слідчих, які за наказом начальника УМВС можуть перевозити в спеціальному службовому автомобілі матеріали НС(Р)Д до прокуратури та апеляційного суду. Також при надходженні матеріалів до РСО Апеляційного суду здійснювати негайний розгляд клопотань, що скоротить час отримання дозволу на НС(Р)Д та пришвидшить проведення процесуальної дії.

Також вносились пропозиції щодо розгляду клопотань слідчими суддями районних та міських судів, щоб скоротити при цьому час до мінімуму, але ми вважаємо це недоцільним з ряду причин: по-перше, виток інформації про проведення НС(Р)Д, через те, що в такому випадку все буде вирішуватись на місцевому рівні (коло знайомих, родичів, тощо); по-друге - немає достатнього досвіду слідчих, прокурора, оперативних підрозділів та матеріального забезпечення на проведення НС(Р)Д на місцевому рівні.

Слід звернути увагу на пропозицію щодо наділення слідчого повноваженнями проведення НС(Р)Д без ухвали слідчого судді Апеляційного суду. На нашу думку, це недоцільно, бо проведення процесуальних дій щодо осіб, конституційні права яких порушені або тимчасово обмежуються, повинні здійснюватись тільки з рішення слідчого судді Апеляційного суду у зв'язку з тим, що так як надання таких прав слідчому може привести до ряду судових розглядів щодо неправомірних дій слідчих відносно осіб, по відношенню до яких вони здійснювали НС(Р)Д.

Майже усі слідчі, які надали пропозиції, вказують на необхідність в розробці чіткого алгоритму підготовки та проведення НС(Р)Д спостереження за особою, річчю або місцем та пришвидшення процесу погодження клопотання з прокурором та отримання ухвали в Апеляційному суді.

Підраховуючи дані результати, відповідей які надавали респонденти на питання анонімної анкети, треба зауважити, що відносна похибка в розрахунках складає $\pm 0,1\%$.

2.2. ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВЧОГО ЕТАПУ ПРОВЕДЕННЯ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ОСОБОЮ, РІЧЧЮ АБО МІСЦЕМ

Проведене під час дослідження анонімного анкетування підкреслило наступні проблемні питання щодо підготовки та проведення НС(Р)Д, зокрема спостереження за особою, місцем та річчю, а саме:

1. Відсутність вмінь та навичок у молодих слідчих (віком до 25-ти років) та стажем роботи до 6-ти років) щодо підготовки та проведення НС(Р)Д; відсутність професійних навичок з підготовки досвідченими слідчими молодших працівників. Більшість респондентів витрачають багато часу на ознайомлення з матеріалами, на складання плану роботи з оперативними працівниками, на інші слідчі дії.

2. Значна відстань від слідчих відділень до Апеляційного суду. Тільки на дорогу витрачається багато часу, що приводить до великих черг в Апеляційному суді, неможливості своєчасно розглянути слідчим суддею клопотання щодо НС(Р)Д та отримання ухвали про проведення в той день, коли слідчий приїхав, що інколи призводить до повторних поїздок.

3. Неналежне ставлення керівників слідчих відділень, відділів, прокурорів до розкриття тяжких та особливо тяжких злочинів, щодо прийняття рішення про проведення НС(Р)Д.

4. Не в повному обсязі та неналежним чином зібрані матеріали оперативними працівниками, які долучаються до ініціативних рапортів перед слідчим, щодо проведення НС(Р)Д спостереження за особою, річчю або місцем, що призводить до відмов в отриманні ухвал на проведення НС(Р)Д.

5. Відсутність можливості у слідчого в короткий термін слідчому зібрати інформацію щодо особи, речі або місця, що є підставами для погодження клопотання з прокурором про НС(Р)Д гласним способом, а саме можливість входження під своїм особистим паролем до інформаційних баз ГУМВС України

та інших інформаційних баз державних установ, для отримання відомостей про особу, річ або місце.

6. Неналагоджена робота в РСО Апеляційного суду, в якому здійснюється реєстрація клопотань з 9.00 годин до 12.00 години, а з причини великих черг та завантаженості слідчого судді, що розглядає клопотання, веде до випадків, коли слідчі в порушення режиму таємності складають ухвалу суду від імені слідчого судді, а при виявленні помилки не мають можливості її виправити, тому трапляються випадки, що клопотання не розглядаються, а відправляють на доопрацювання.

7. Найбільші труднощі у слідчих під час розслідування кримінального провадження виникають на етапі підготовки, погодження клопотання у прокурора та отримання ухвали в Апеляційному суді. Це обумовлене тим, що процесуальні керівники в кримінальному провадженні, а саме прокурори, не мають досвіду в підготовці та проведенні НС(Р)Д, що приводить до затягування часу на погодження та направлення клопотання до суду.

8. Найбільш ускладнює підготовку та проведення спостереження за особою, річчю або місцем фактор перевантаження кримінальними провадженнями слідчих та відсутність чіткого алгоритму проведення НС(Р)Д. При цьому слід звернути увагу, що процесуальні керівники прокурори по кримінальному провадженні не мають ініціативи при підготовці НС(Р)Д вносити клопотання самостійно, що могло б частково покращити роботу слідчого.

9. Неналагоджена робота між слідчим та оперативним працівником, який проводить НС(Р)Д, щодо припинення, або подовження строку проведення НС(Р)Д та повідомлення прокурора про результати НС(Р)Д.

10. Чітко не вказано в нормативних актах України щодо можливості проведення спостереження за річчю або місцем на підставі постанови слідчого, тому в практичній діяльності непоодинокі випадки, коли слідчі проведення спостереження за річчю або місцем проводять лише на підставі ухвали слідчого судді Апеляційного суду.

11. Майже відсутні проведення негласних слідчих дій в невідкладних випадках за постановою слідчого. Це обумовлене тим, що слідчі з результатами НС(Р)Д при зверненні до Апеляційного суду на узаконення вказаних дій, отримують відмову від слідчого судді, при цьому втрачаються докази та бажання і ініціатива проводити даний вид процесуальної дії. Тому в практичній діяльності практикується проведення НС(Р)Д тільки по ухвалі слідчого судді Апеляційного суду, щоб таким чином передбачити можливу відмову слідчого судді Апеляційного суду.

12. На низькому рівні матеріально-технічне забезпечення слідчих відділень, а саме відсутність комп'ютерів, спеціальних автомобілів для перевозки документів НС(Р)Д та інше. Деякі слідчі вважають це одним з основних недоліків у роботі.

13. Під час розслідування кримінального провадження є випадки припинення проведення спостереження за особою через те, що особа, щодо якої проводилась процесуальна дія, була обізнана про цей факт. Це призводить до втрати допустимих доказів та розголошення матеріалів досудового розслідування, порушення режиму таємності.

14. На думку деяких опитаних респондентів, на етапі погодження клопотання та направлення до апеляційного суду, проведення НС(Р)Д коло суб'єктів, які можуть приймати участь в підготовці до НС(Р)Д, повинно значно звужуватись, при цьому вказано, що прокурор може не приймати участь, це скоротить час і надасть можливість одразу звернутись до слідчого судді Апеляційного суду.

Отже, аналізуючи відповіді респондентів, вказані проблемні питання можливо вирішити якщо:

1) відновити дію інституту наставництва з числа більш досвідчених працівників слідчих та оперативних підрозділів, які мають професійні навички в проведенні негласних слідчих (розшукових) дій;

2) провести спільні курси оперативних працівників та слідчих підрозділів, прокурорів щодо підвищення кваліфікацій;

3) знизити навантаження слідчих кримінальними провадженнями, які не містять складу злочину, а звернути увагу на розкриття тяжких та особливо тяжких злочинів;

4) до складу слідчо-оперативних груп під час розслідування тяжких та особливо тяжких злочинів включати також прокурора, який є керівником в кримінальному провадженні;

5) особливу увагу звернути на матеріально-технічне забезпечення слідчих та оперативних підрозділів для підготовки та проведення спостереження, яке в теперішній час на низькому рівні;

6) в кожному слідчому підрозділі, а також оперативному підрозділі, закріпити з числа старших слідчих та заступників начальника слідчих підрозділів, старших оперативних працівників, заступників начальника оперативних підрозділів, яких включити до складу СОГ по тяжким та особливо тяжким злочинам для якісної підготовки та проведення НС(Р)Д, та прописати їх обов'язки в посадовій інструкції.

Потребує внесення змін та доповнень до нормативних документів, які регламентують діяльність слідчих, прокурорів, оперативних працівників, щодо підготовки та проведення НС(Р)Д. Надання можливості в проведенні НС(Р)Д до постановлення ухвали слідчого судді Апеляційного суду не тільки в невідкладних випадках, а й при наявності підстав вважати, що можуть знищитись докази. Розробити чіткий алгоритм дій слідчих під час підготовки та проведення спостереження за особою, річчю або місцем.

ВИСНОВКИ

1. На основі аналізу різногалузевих наукових напрацювань та чинного українського законодавства, що регламентує порядок підготовки до проведення, проведення та фіксації результатів спостереження за особою, річчю або місцем, автором, з точки зору юридичної психології, надано визначення дефініції «спостереження за особою, річчю або місцем».
2. На підставі різногалузевих класифікацій спостереження як загальнонаукового методу пізнання та слідчої (розшукової) практики автором запропоновано спостереження за особою, річчю або місцем класифікувати у залежності від: 1) виду спостереження (ситуаційне, спровоковане); 2) ступеня цілеспрямованості (ненавмисне (мимовільне), неструктуроване, навмисне (довільне), структуроване); 3) тривалості (довготривале, короткочасне); 4) умов його організації фізичне, електронне, комплексне, дистанційне, польове, лабораторне); 5) способу проведення (безпосереднє, косвене); 6) категорії (загальне, спеціальне, звичайне, особливе); 7) місця знаходження суб'єкта НС(Р)Д (включене, невключене), 8) мети (пошукове, дослідницьке, статистичне, монографічне, вузькоспеціалізоване); 9) ступеня відкритості (відкрите, приховане); 10) регулярності (систематичне, епізодичне (вибіркове); 11) об'єкта спостереження (особою, річчю або місцем); 12) терміновості (термінове та нетермінове).
3. На основі вивчення запропонованих науковцями структурних блоків психограм слідчого, автором для ефективного здійснення негласних слідчих (розшукових) дій, зокрема, спостереження за особою місцем та річчю, удосконалені структурні блоки психограми слідчого та запропоновано розглядати їх у контексті таких професійно важливих характеристик, як: психічні процеси (пізнавальні: відчуття, сприйняття, мислення, пам'ять, увага, уява, мовлення; волевів, емоційні та мотиваційні); психічні стани (пізнавальні, волевів, емоційні та мотиваційні); психофізіологічні та нервово-психічні показники; здібності – загальні і

специфічні (ідеологічні, мобілізаційні, рефлексивні, комунікативні, управлінські, науково-дослідні, стратегічно-тактичні, творчі); уміння – гностичні (аналітичні, прогностичні, дослідницькі, дидактичні), стратегічно-тактичні, мобілізаційні, комунікативні, лідерські, акторські; групи професійно важливих якостей – психофізіологічні, інтелектуальні, вольові, морально-етичні, лідерські, комунікативні, соціально-спрямовані, перцептивні, контрольні-оцінні, специфічні; світогляд (життєва орієнтація, світовідчуття, світосприйняття, світобачення, переконання, вірування, настрої, прагнення, надії, цінності, ідеали, настановлення); спрямованість.

4. Аналіз слідчої практики слідчих підрозділів Одеської та Хмельницької області з питань проведення негласних слідчих (розшукових) дій показав, що слідчі приділяють значно менше уваги спостереженню за особою, речю або місцем, ніж іншим видам НС(Р)Д, це, на думку автора, є недопустимим, тому що спостереження – це первинна негласна слідча (розшукова) дія, яка направлена на пошук та встановлення доказів, які самотійно або в сукупності з іншими доказами сприятимуть ефективному виявленню та розслідуванню злочину.

5. У результаті статистичного опрацювання анкет слідчих слідчих підрозділів Одеської та Хмельницької області встановлені наступні проблемні питання, які виникають під час підготовки та проведення спостереження за особою, речю або місцем, а саме: 1) відсутність у молодих слідчих вмінь та навичок підготовки та проведення НС(Р)Д (це приводить до низької ефективності та результативності НС(Р)Д); 2) законодавцем не врахована відстань від слідчих відділень до Апеляційного суду (це призводить до затягування часу початку проведення НС(Р)Д); 3) при розкритті тяжких та особливо тяжких злочинів відмічено неналежне ставлення керівників слідчих відділень, відділів, прокурорів щодо прийняття рішення про проведення НС(Р)Д (це призводить до несвоєчасного вжиття необхідних заходів щодо виявлення, розслідування та розкриття злочину, а також знаходження злочинців); 4) неналагоджена робота режимно-секретного органу Апеляційного суду (це призводить до великих черг у Апеляційному суді); 5) перевантаження слідчих кримінальними провадженнями (це призводить до

виснаження, неувважності слідчого та до несвоєчасності вжитих заходів); 6) відсутність чіткого алгоритму проведення НС(Р)Д (це впливає на ефективність та результативність НС(Р)Д); 7) неналагоджена взаємодія між слідчими та оперативними працівниками (це заважає своєчасному вжиттю слідчим заходів щодо виявлення, розслідування та розкриття злочину, а також знаходження злочинців); 8) майже відсутні НС(Р)Д в невідкладних випадках по постанові слідчого (як наслідок – втрачається час та докази); 9) неналежний рівень матеріально-технічного забезпечення (це впливає на ефективність та результативність НС(Р)Д); 10) через велику кількість обізнаних суб'єктів НС(Р)Д про підготовку до проведення спостереження за особою, річчю або місцем, відмічені випадки витоку інформації (це унеможлиблює проведення НС(Р)Д та є порушенням режиму секретності).

6. На основі аналізу чинного українського законодавства, що регламентує порядок підготовки до проведення НС(Р)Д, автором визначені пріоритетні завдання підготовчого етапу до проведення спостереження за особою, річчю або місцем, а також надані практичні рекомендації щодо їх реалізації суб'єктами НС(Р)Д. Підкреслено, що підготовчий етап до проведення НС(Р)Д впливає на якість, мобільність та ефективність вжиття термінових заходів щодо виявлення та розслідування злочинів.

7. Відповідно до вимог нормативно-правових актів України, автором виділено такий алгоритм порядку фіксації результатів НС(Р)Д – спостереження за особою, річчю або місцем, а саме: 1) складання слідчим або за його дорученням уповноваженими працівниками оперативних підрозділів протоколу про проведення НС(Р)Д; 2) засекречування матеріальних носіїв інформації; 3) надсилання прокурору протоколу про проведення НС(Р)Д; 4) отримання постанови та клопотання прокурора: а) про залучення до секретного тому кримінального провадження без розсекречування матеріальних носіїв інформації для їх подальшого використання в комплексі з іншими НС(Р)Д; б) або про необхідність скасування грифів секретності матеріальних носіїв інформації щодо проведення НС(Р)Д для їх залучення до матеріалів кримінального провадження,

як доказів; або в) про знищення матеріалів, які не містять інформації, що не має значення, як доказ в кримінальному провадженні; 5) створення експертної комісії з питань таємниць для підготовки рішення про скасування грифів таємності матеріальних носів інформації; 6) розсекречування матеріалів НС(Р)Д спостереження за особою, реччю або місцем; 8) прийняття рішення про зняття з обліку матеріальних носів інформації в РСО та про залучення до матеріалів кримінального провадження; 9) у разі необхідності знищення матеріалів, одержаних у ході негласної слідчої дії, які не містять інформації, що не має значення як доказ в кримінальному провадженні; 10) письмове повідомлення працівником РСО прокурора про розсекречення або знищення матеріальних носів інформації; 11) повідомлення особи про факт проведення відносно неї НС(Р)Д.

9. З метою підвищення ефективності та результативності процесу підготовки та проведення негласних слідчих (розшукових) дій, автором запропоновано внести зміни та доповнення до:

Кримінального процесуального кодексу України – викласти у наступній редакції:

– ч. 2 ст. 269 КПК України: «...спостереження за особою, *реччю або місцем* згідно з частиною першою цієї статті проводиться на підставі ухвали слідчого судді, постановленої в порядку, передбаченому статтями 246, 248»;

– ч. 3 ст. 246 КПК України: «...слідчий зобов'язаний повідомити прокурора письмово про прийняття рішення щодо проведення певних негласних слідчих (розшукових) дій...»;

– ч. 3 ст. 252 КПК України: «...протоколи про проведення негласних слідчих (розшукових) дій з додатками періодично та з моменту припинення зазначених негласних слідчих (розшукових) дій передаються прокурору...»;

– ч. 2 ст. 249 КПК України: «...якщо слідчий, прокурор вважає, що проведення негласної слідчої (розшукової) дії слід продовжити, то слідчий за погодженням з прокурором або прокурор має право не пізніше як за п'ять днів до закінчення строку дії ухвали звернутись до слідчого судді з клопотанням про постановленням ухвали згідно з вимогами статті 248 цього Кодексу...».

Кримінального кодексу України – викласти у наступній редакції:

– ч. 2 ст. 387 КК України: «...розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування, вчинене суддею, прокурором, слідчим, працівником оперативно-розшукового органу, працівником режимно-секретних секторів незалежно від того, чи приймала ця особа безпосередню участь в оперативно-розшуковій діяльності, досудовому розслідуванні, якщо розголошені дані ганьблять людину, принижують її честь і гідність...».

Наказів МВС України:

2) «Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : наказ МВС України» від 07. 07. 2017р. № 575 доповнити:

– розділ III п.5: «...проведення в установленому порядку службових розслідувань (перевірок) за дисциплінарними провадженнями, актами прокурорського реагування, рішеннями слідчого судді, суду щодо фактів розголошення таємниці досудового розслідування, скаргами, заявами громадян та спецповідомленнями, що надійшли з підпорядкованих слідчих підрозділів, про порушення слідчими вимог кримінального процесуального законодавства...».

3) «Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні» від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5 доповнити:

– п. 5.8 «...забезпечення охорони держаної таємниці та дотримання інших вимог законодавства про державної таємниці при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій покладається на слідчих, прокурорів, слідчих суддів, працівників режимно-секретного сектору та співробітників уповноважених оперативних підрозділів, які виконують негласні слідчі (розшукові) дії...».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: закон України від 28. 06. 1996 р. № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення : 02.11.2024).
2. Кримінальний кодекс України: закон України від 05. 04. 2001 р. № 2341-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>. (дата звернення : 02.11.2024).
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: закон України від 13. 04. 2012 р. № 4651-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення : 02.11.2024).
4. Про державну таємницю: закон України від 21. 01. 1994 р. № 3855-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text> (дата звернення : 02.11.2024).
5. Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України: закон України від 22. 02. 2006 р. № 3460-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-15#Text> (дата звернення : 02.11.2024).
6. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: закон України від 04.02.1994 р. № 18-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12#Text> (дата звернення : 02.11.2024).
7. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними : закон України від 15. 02. 1995 р. № 62/95ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення : 02.11.2024).
8. Про Національну поліцію : закон України від 23. 12. 2015 р. № 900-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення : 02.11.2024).
9. Про оперативно-розшукову діяльність: закон України від 18. 02. 1992 р. № 2135-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення : 02.11.2024).

10. Про прокуратуру : закон України від 28. 12. 2014 р. №76- VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>(дата звернення : 02.11.2024).
11. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : наказ МВС України від 07. 07. 2017р. № 575. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text> (дата звернення : 02.11.2024).
12. Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України: наказ МВС України від 06. 07. 2017 р. № 570. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17#n9> (дата звернення : 02.11.2024).
13. Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події [: наказ МВС України від 08. 02. 2019 р. № 100. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0223-19#n7> (дата звернення : 02.11.2024).
14. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України: наказ МВС України від 26. 01. 2016 р. №50 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16#n10> (дата звернення : 02.11.2024).
15. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: наказ ГНПУ, МВС, СБУ, АДПСУ, МФУ, МЮУ, від 16.11.2012 №114/1042/516/1199/936/1687/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text> (дата звернення : 02.11.2024).
16. Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні: наказ Генерального прокурора України від 30. 09. 2021 р. № 309. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0309905-21#Text> (дата звернення : 02.11.2024).
17. Про затвердження Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення: наказ Генерального прокурора України від 30. 06. 2020р. № 298. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0298905-20#n7> (дата звернення : 02.11.2024).

18. Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю: наказ Служби безпеки України від 23. 12. 2020 р. № 383 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0052-21#Text> (дата звернення : 02.11.2024).

II. Спеціальна література :

19. Азаров Ю. І. Провадження негласних слідчих (розшукових) дій – крок вперед чи назад? / *Становлення системи негласного розслідування у кримінально-процесуальному законодавстві України* : матеріали круглого столу, Київ, 2011. С. 48–51.

20. Ангеленко А. Використання інформації отриманої в результаті негласного розслідування при затриманні за підозрою у вчиненні злочину / *Становлення системи негласного розслідування у кримінально-процесуальному законодавстві України* : матеріали круглого столу, Київ, 2011 р. С. 99–103.

21. Андросюк В. Г. Психологія слідчої діяльності : навч. посіб. К. : Укр. академія внутр. справ, 1994. – 106 с.

22. Басиста І. В. Проблеми унормування окремих процесуальних рішень слідчого у проекті кримінально-процесуального кодексу України. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5086/1/basysta-27-12-22maket.pdf> (дата звернення : 02.11.2024).

23. Бедь В. В. Юридична психологія: навч. посіб. 2 -ге вид., доп. і перероб. Київ : МАУП, 2004. – 436 с. : іл. Бібліогр. : с. 426–430.

24. Бобченко Н. Р. Основи загальної та юридичної психології : практикум для студ. юрид. фак-ту. Львів : Юрид. фак-т ЛНУ ім. Івана Франка, 2012. с.38.

25. Психологічні особливості професійного спілкування військовослужбовців в особливих умовах діяльності: дис. канд. психол. наук : 19. 00. 09 / О. І. Бондаренко. Хмельницький, 2004. с.208

26. Бочковий О. В. Проблемні питання отримання судового дозволу на проведення негласних оперативно-розшукових заходів, що обмежують конституційні права громадян / *Вісник ЛДУВС*. 2008. Спец. вип. 1, ч. 2. с. 126–132.

27. Бунєєв Т. В. Розвиток готовності в молодих офіцерів до самостійного

виконання посадових обов'язків: дис. канд. пед. наук : 20. 02. 02 / Хмельницький, 2002. с.212

28. Галаган В. І. Використання у доказуванні результатів негласних слідчих (розшукових) дій / *Становлення системи негласного розслідування у кримінально-процесуальному законодавстві України* : матеріали круглого столу, Київ, 2011 р. –с. 33–37.

29. Горбачевський В. Я. Роль і місце негласного розслідування у кримінальній юстиції / *Становлення системи негласного розслідування у кримінально-процесуальному законодавстві України* : матеріали круглого столу, Київ, 2011 р. –С.45–48.

30. Грошевий Ю. М. Кримінально-процесуальне доказування та оперативно-розшукова діяльність: навч. посіб. / Харків : Право, 2009. с.106

31. Демедюк Т. С. Роль оперативних працівників у негласному розслідуванні дій / *Становлення системи негласного розслідування у кримінально-процесуальному законодавстві України* : матеріали круглого столу, (Київ, 2011. с. 99–103.

32. Зубенко В. В Опитування та спостереження при проведенні оперативно-розшукових справ / URL: <https://dnuvs.ukr.education/wp-content/uploads/2024/09/zbirnyk.28.06.24.0k.pdf>. (дата звернення : 02.11.2024).

33. Козаченко О. І. Морально-психологічні проблеми негласної роботи працівників оперативних підрозділів / *Юридична психологія та педагогіка*. 2011. № 1. с. 204–212.

34. Козаченко О. І. Правовий аспект невизначеності щодо захисту інформації, отриманої в результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій / *Становлення системи негласного розслідування у кримінально-процесуальному законодавстві України* : матеріали круглого столу, Київ, 2011 р. с. 72–75.

35. Коpecь Л. В. Психологія особистості / Л. В. Коpecь. К. : Києво-Могилянська академія, 2007. – 458 с.

36. Негласні слідчі (розшукові) дії та особливості їх проведення оперативними підрозділами органів внутрішніх справ: навч.- практ. посіб. /

Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренко, 2014. 416 с.

37. Проценко Е. А. Классификация профессионально важных психологических характеристик следователя / Е. А. Проценко, А. Н. Цільмак. — Оралдың ғылым жаршысы. Сер. : Педагогические науки, психология и социология, филологические науки. 2014. № 16 (95). С. 67–76.

38. Проценко О. О. Актуальні питання продовження, припинення та повідомлення особам, відносно яких проводилось спостереження за особою, річчю або місцем в кримінальному провадженні / Юридичний вісник. 2014. № 9–1. С. 221–224.

39. Проценко О. О. Актуальні питання розголошення таємниці при підготовці та проведенні спостереження за особою, річчю або місцем / Юридичний науковий електронний журнал. 2014. № 3. URL:http://lsej.org.ua/3_2014/41.pdf(дата звернення : 02.11.2024).

40. Проценко О. О. Основні проблеми взаємодії слідчих з оперативними підрозділами при підготовці спостереження за особою, річчю або місцем / *Організаційно-правові засади боротьби з правопорушеннями на транспорті* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Одеса, 2013. С. 224–225.

41. Проценко О. О. Суб'єкти кримінального провадження та їх взаємодія при спостереження за особою, річчю або місцем / *Правова держава : напрямки її розбудови в Україні* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Одеса, 13–14 червня 2014 р. С. 145–150.

42. Проценко О. О. Тактико-психологічні особливості працівників ОВС при спостереженні за особою, річчю або місцем / Південноукраїнський правничий часопис. 2013. № 2. С. 200–204.

43. Цільмак О. М. Загальнотеоретичні основи криміналістичного спостереження / Південноукраїнський правничий часопис. 2013. № 4. С. 227–230.

44. Цільмак О. М. Криміналістична спостережливість слідчих : психологічний / Південноукраїнський правничий часопис. 2013. № 3. С. 199–202.

45. Цільмак О.М. Об'єкти криміналістичного

спостереження. / Південноукраїнський правничий часопис . 2013. № 2. С. 132-135.
URL:<http://www.sulj.oduvs.od.ua/4-2015>. (дата звернення : 02.11.2024).

46. Цільмак О. М. Психологічна структура слідчої діяльності / Науковий вісник ЛьвДУВС. 2012. Вип. 2 (1). С. 330–338. Сер. : Психологічна.

47. Цільмак О. М. Психологія оперативно-розшукової діяльності: метод. рекомендації щодо проведення практичних занять з елементами тренінгу / уклад. : О. М. Цільмак уклад. С. В. Албул, О. С. Геращенко. – Одеса : ОДУВС, 2010. 96 с. – ДСК № 7634.

48. Цільмак О. М. Тактико-психологічні особливості криміналістичного спостереження за особою / *Організаційно-правові засади боротьби з правопорушеннями на транспорті* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Одеса, 2013. С. 283–284.

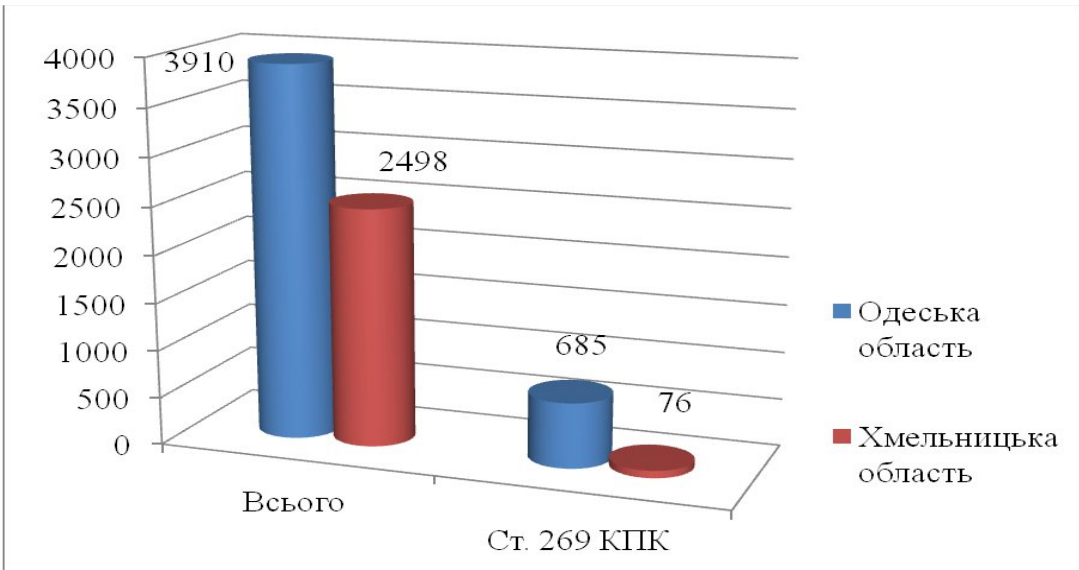
49. Юрченко О. М. Щодо поняття спеціальної діяльності правоохоронних органів під час проведення гласних, негласних слідчих (розшукових) дій / Часопис Національного університету «Острозька академія». 2012. № 2(6). URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12yomsrd.pdf>(дата звернення : 02.11.2024).

50. Lawrence EZ.-Da Der erfolgreiche berufliche Entwicklung für Juristen [Text] : dt. Jaz. / EZ.-Da Lawrence. – Frankfurt am Main : Bund, 2004. – 32 S.

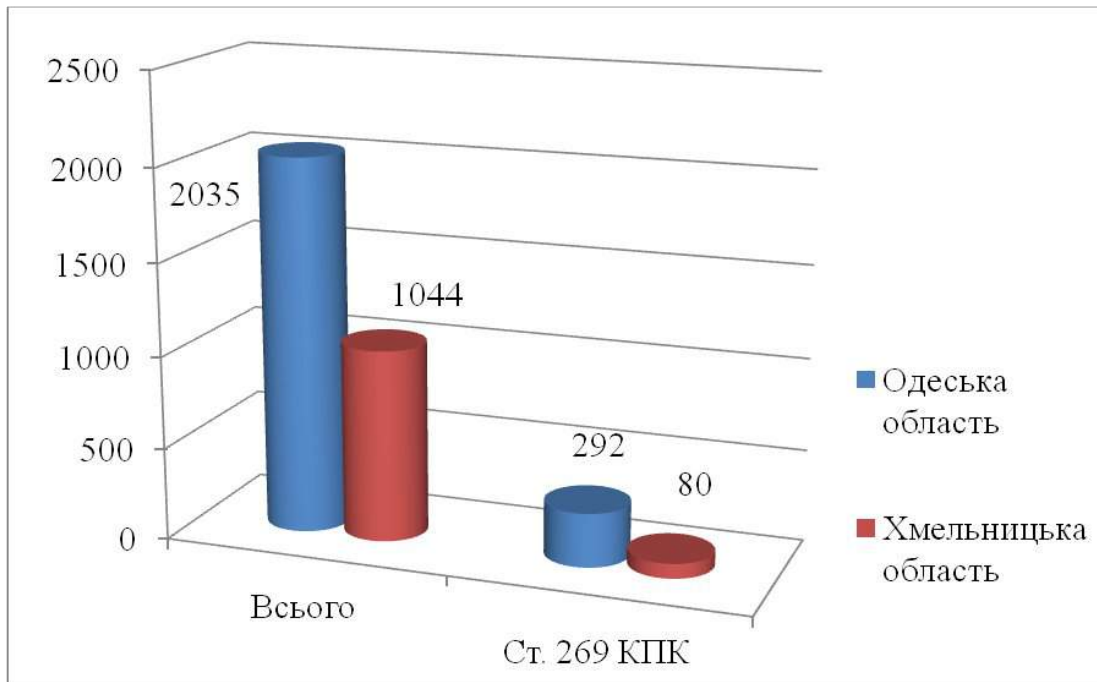
ДОДАТКИ

ДОДАТОК А.

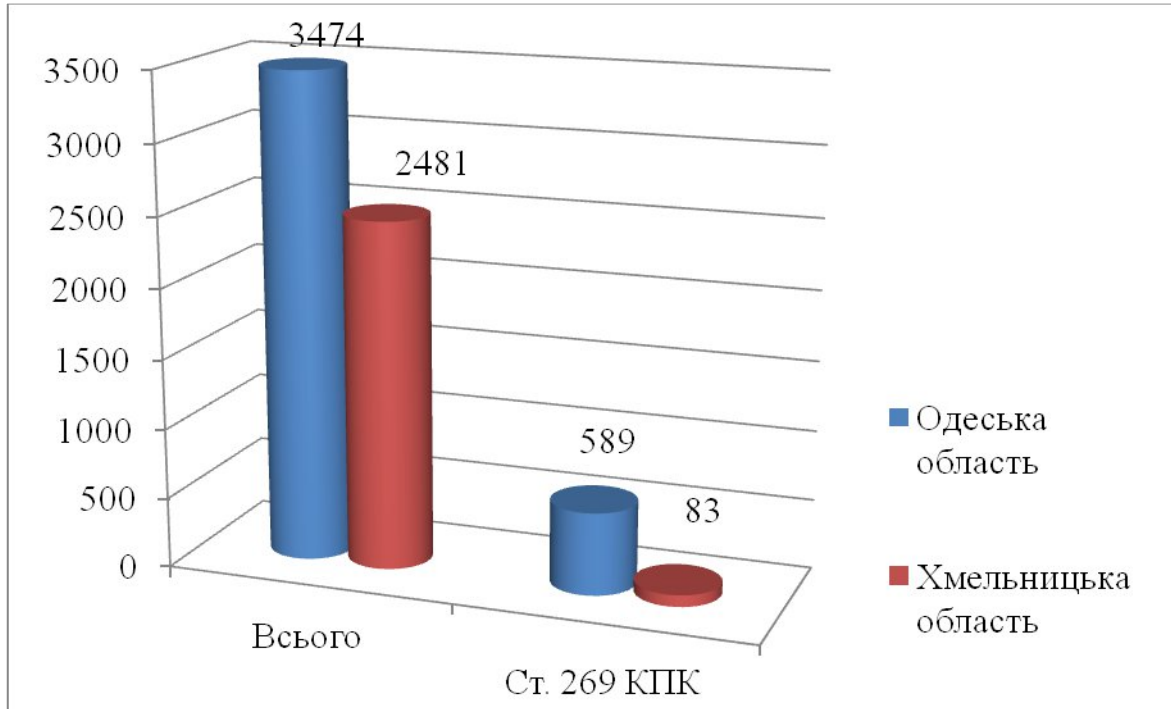
**Узагальнені результати звітів по НС(Р)Д слідчих відділень ГУНП
України в Одеській та Хмельницькій областях за 2023 рік та
6 місяців 2024 року**

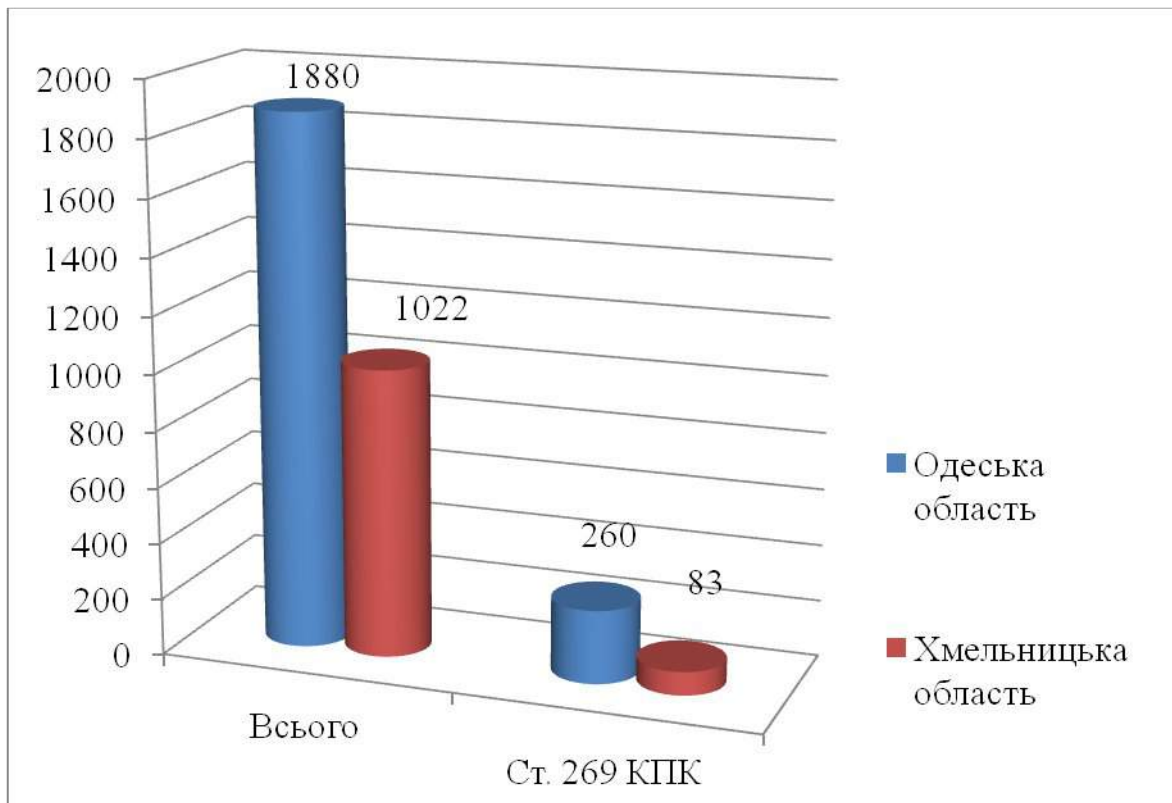
Мал. А.1.1. Постановлено процесуальних рішень на проведення НСРД (ухвал слідчого судді, постанов прокурора та слідчого) за 2023 рік

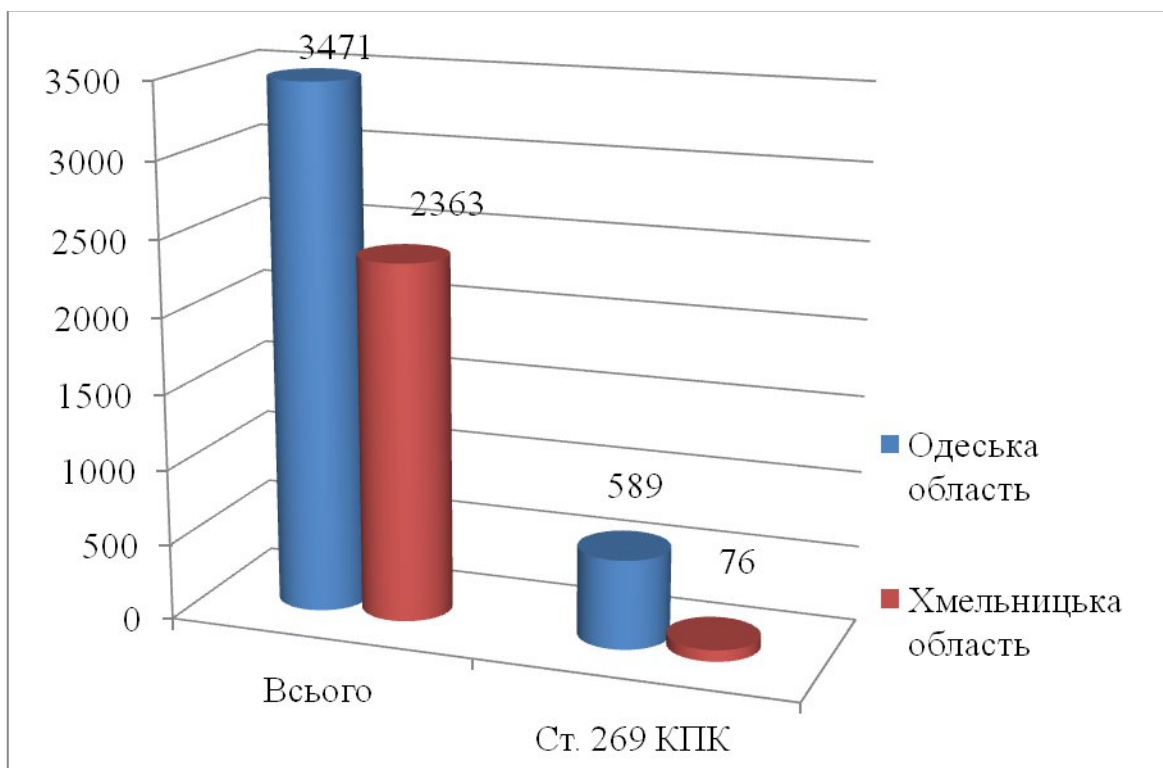
Мал. А.1.2 Постановлено процесуальних рішень на проведення НСРД (ухвал слідчого судді, постанов прокурора та слідчого) за 6 місяців 2024 року

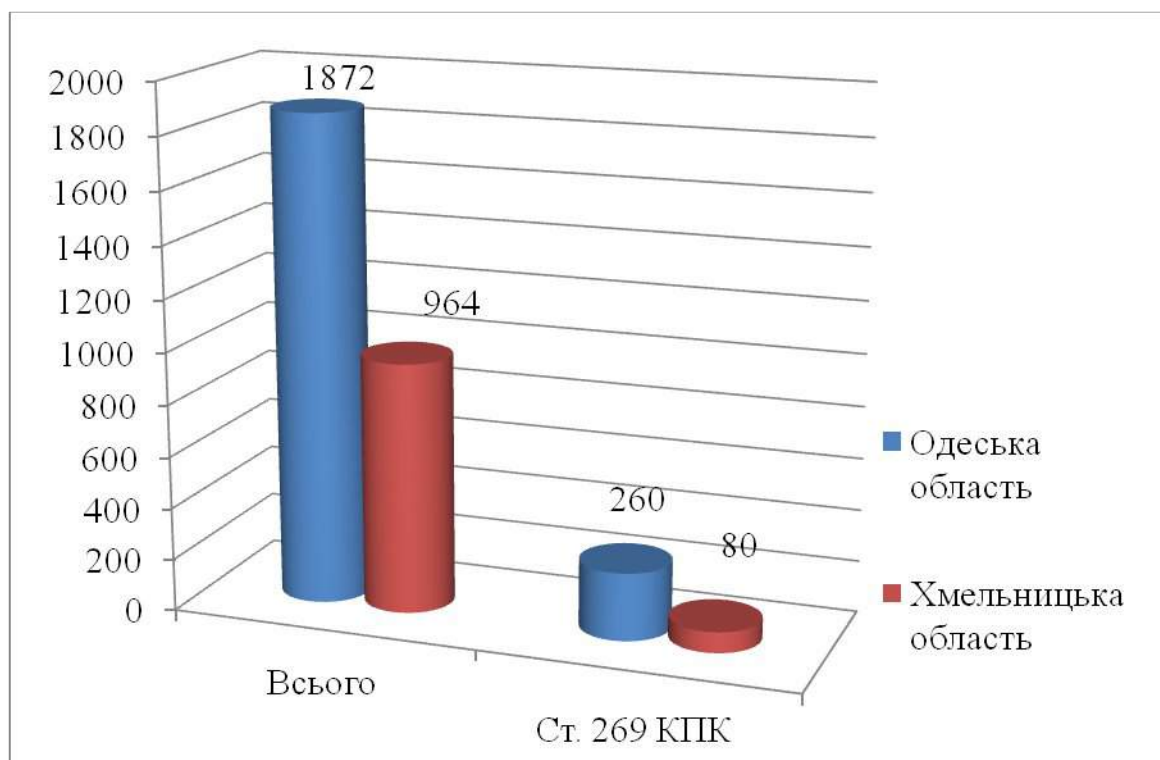
Мал. А.2.1 Подано слідчими клопотань до судів про дозвіл на проведення НСРД за 2023 рік

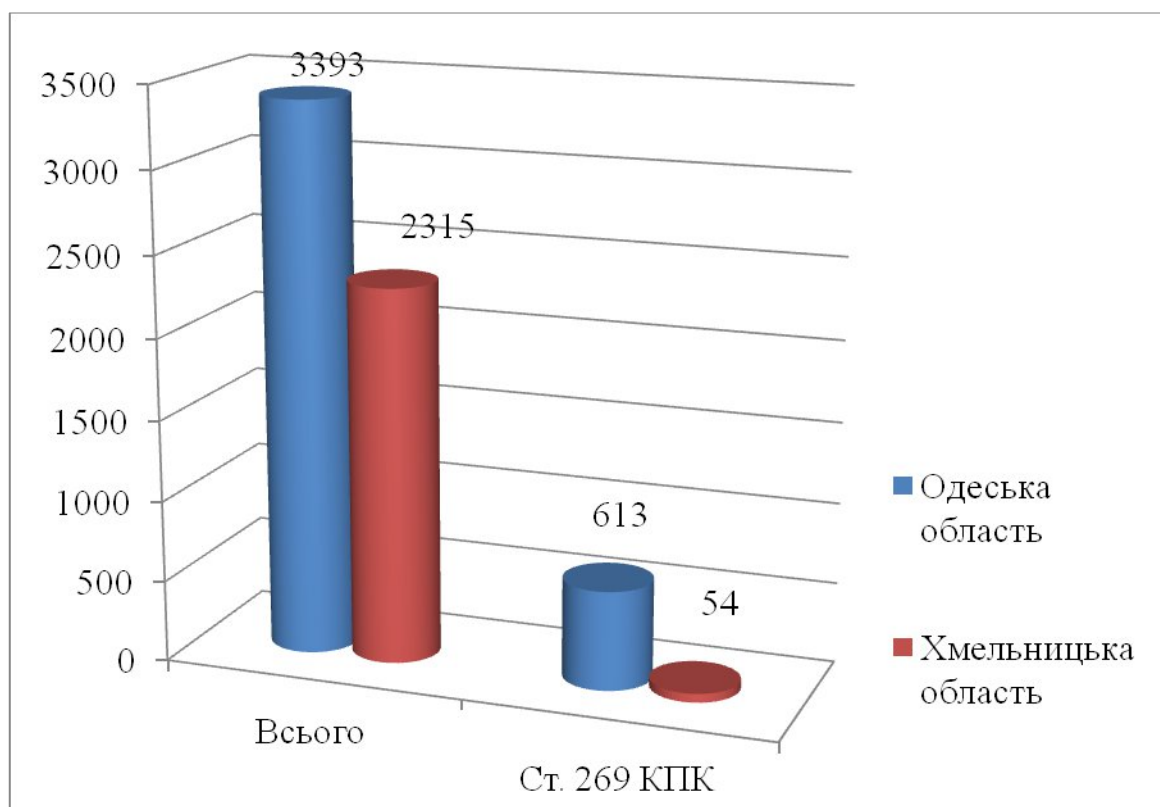
Мал. А.2.2 Подано слідчими клопотань до судів про дозвіл на проведення НСРД за 6 місяців 2024 року

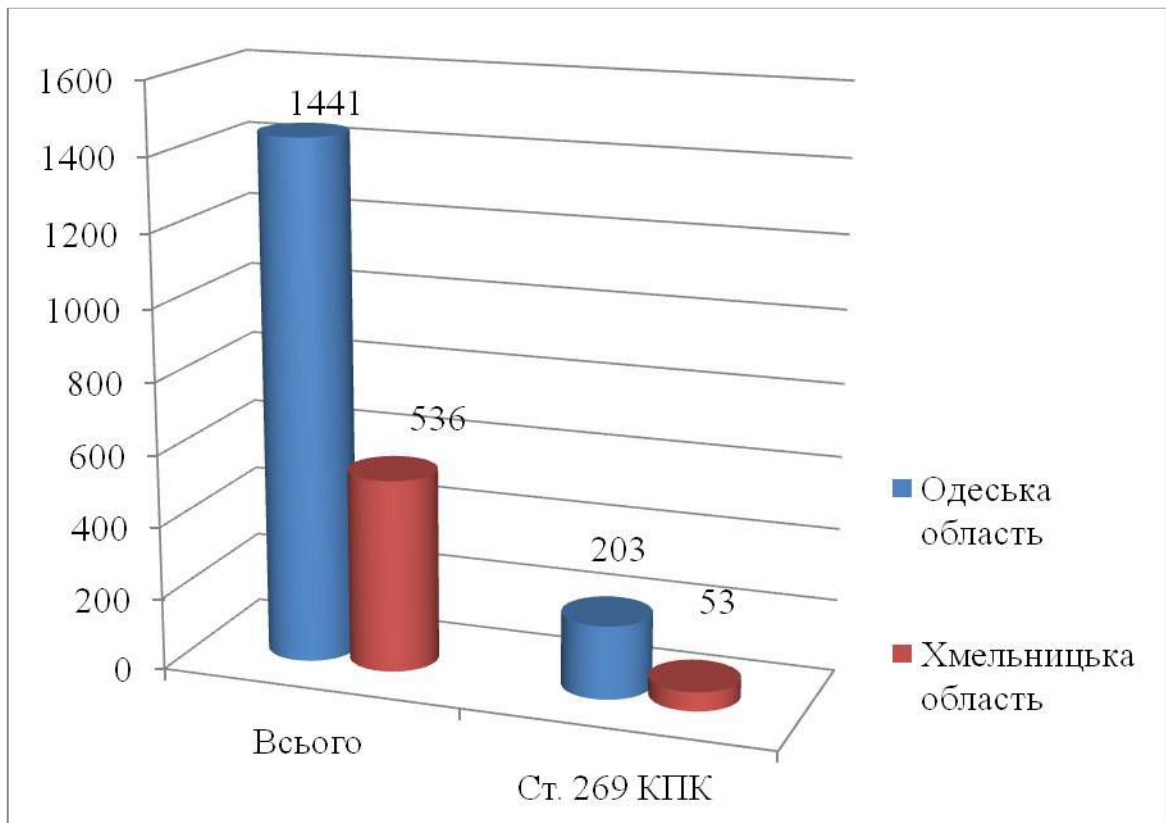
Мал.А.3.1 Задоволено судами клопотань слідчих про проведення НСРД за 2023 рік

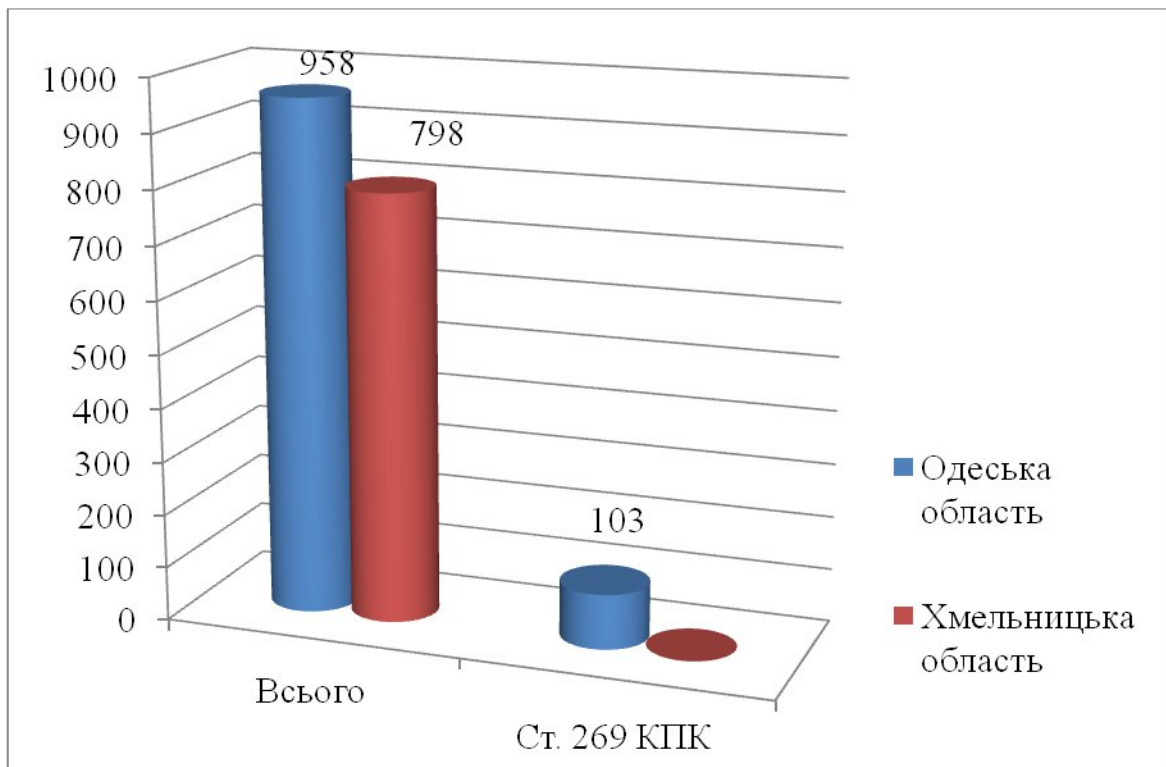
Мал. А.3.2 Задоволено судами клопотань слідчих про проведення НСРД за 6 місяців 2024 року

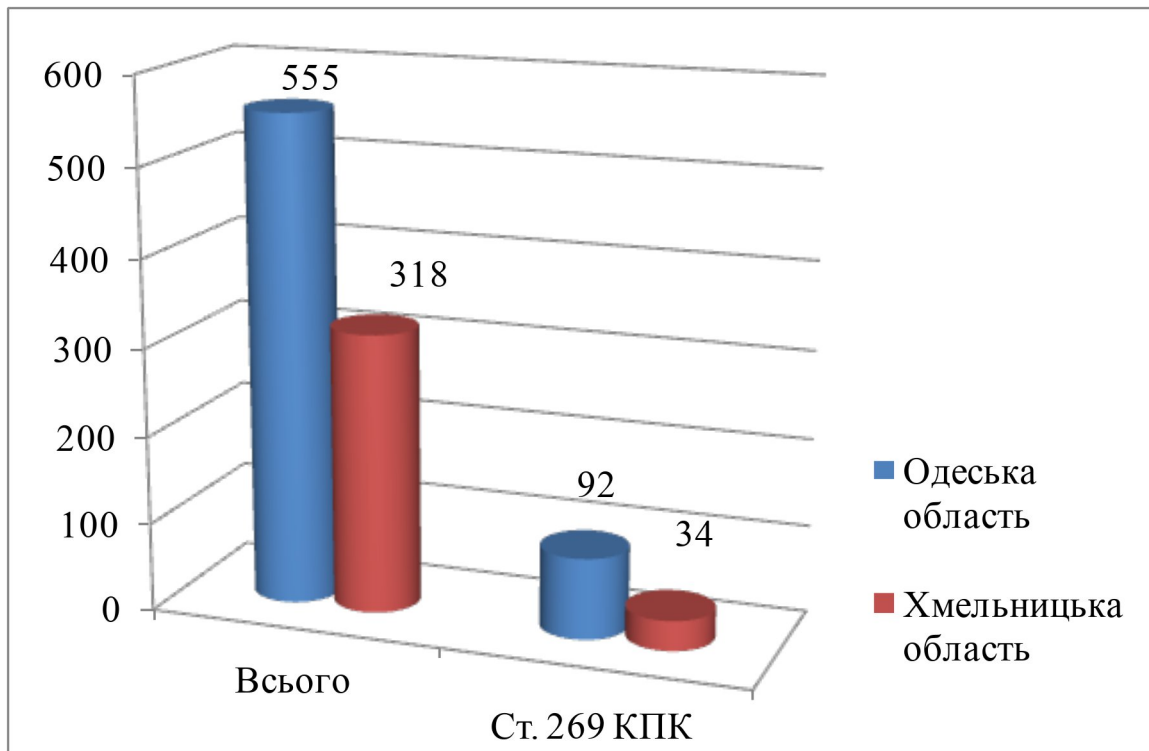
Мал. А.4.1 Проведено НС(Р)Д за 2023 рік

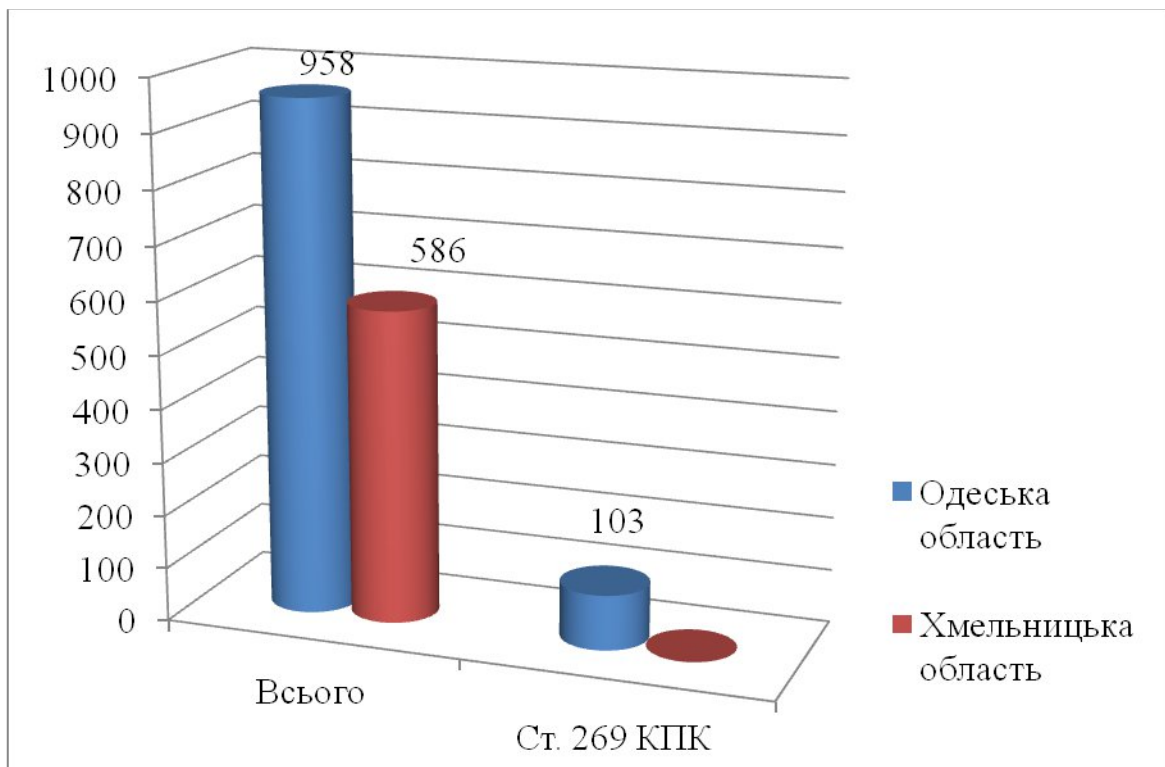
Мал. А.4.2 Проведено НС(Р)Д за 6 місяців 2024 року

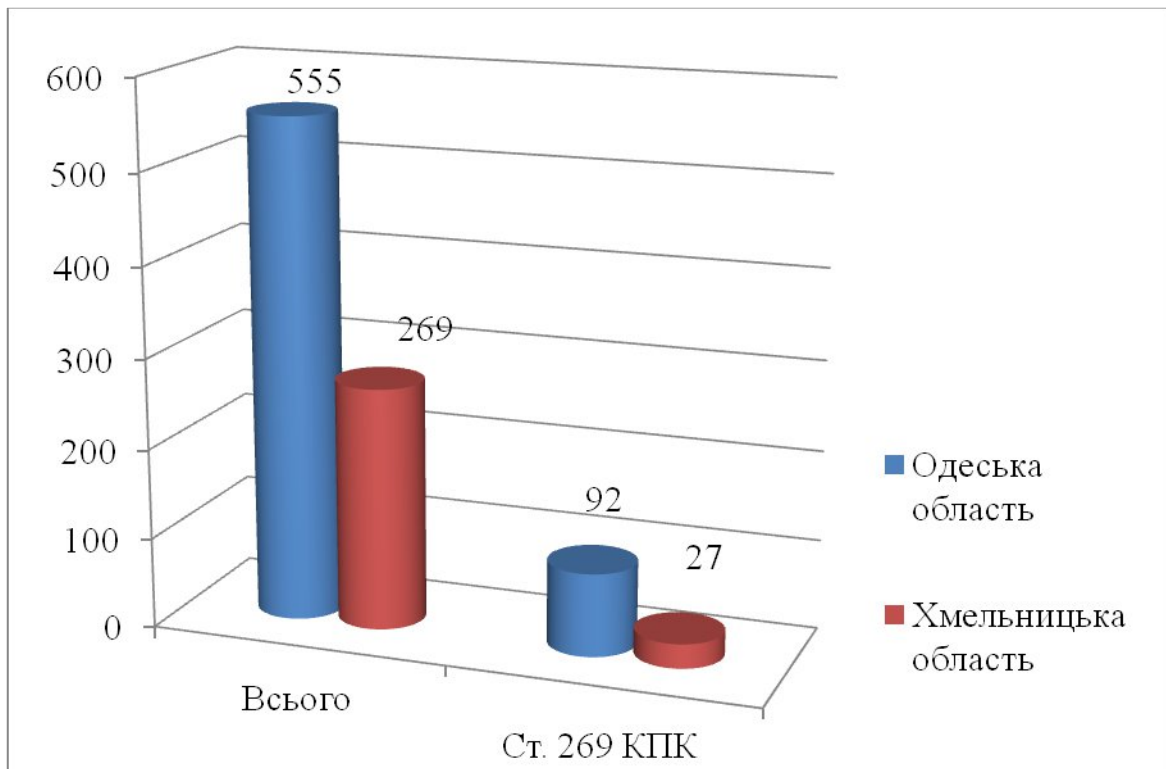
Мал. А.5.1 Кількість НСРД за якими матеріальні носії секретної інформації передано для розсекречування ініціаторам (в МВС) за 2023 рік

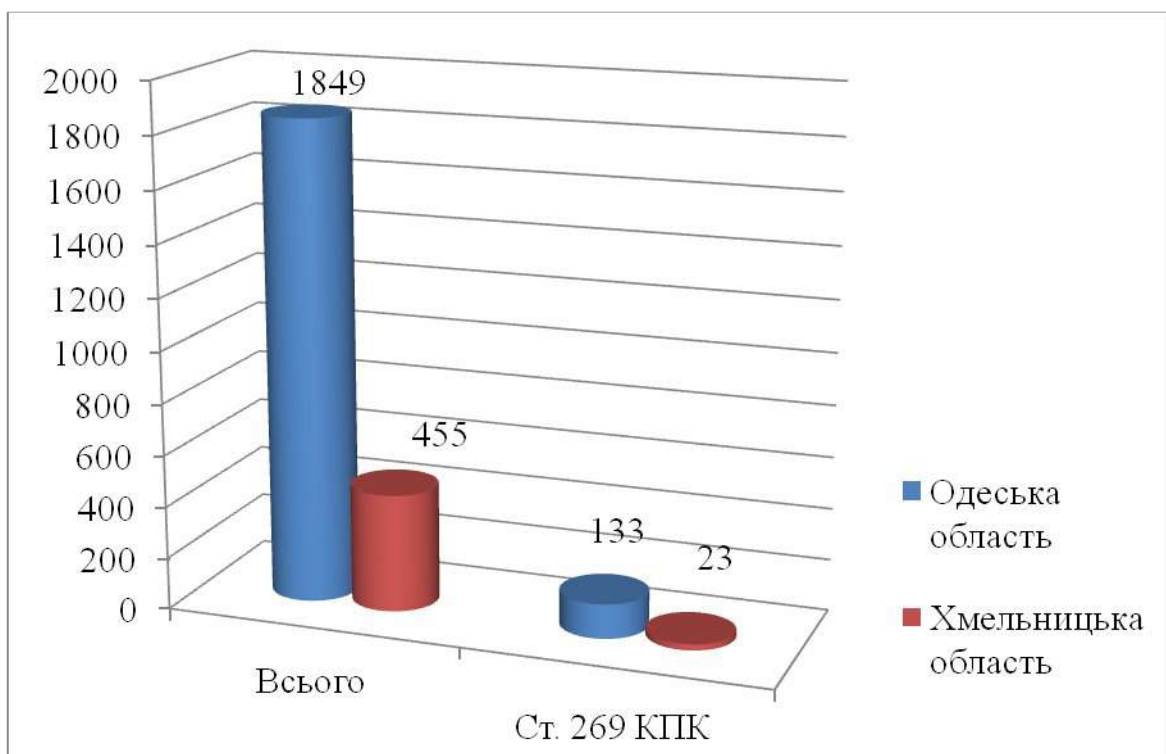
Мал. А.5.2 Кількість НСРД за якими матеріальні носії секретної інформації передано для розсекречування ініціаторам (в МВС) за 6 місяців 2024 року

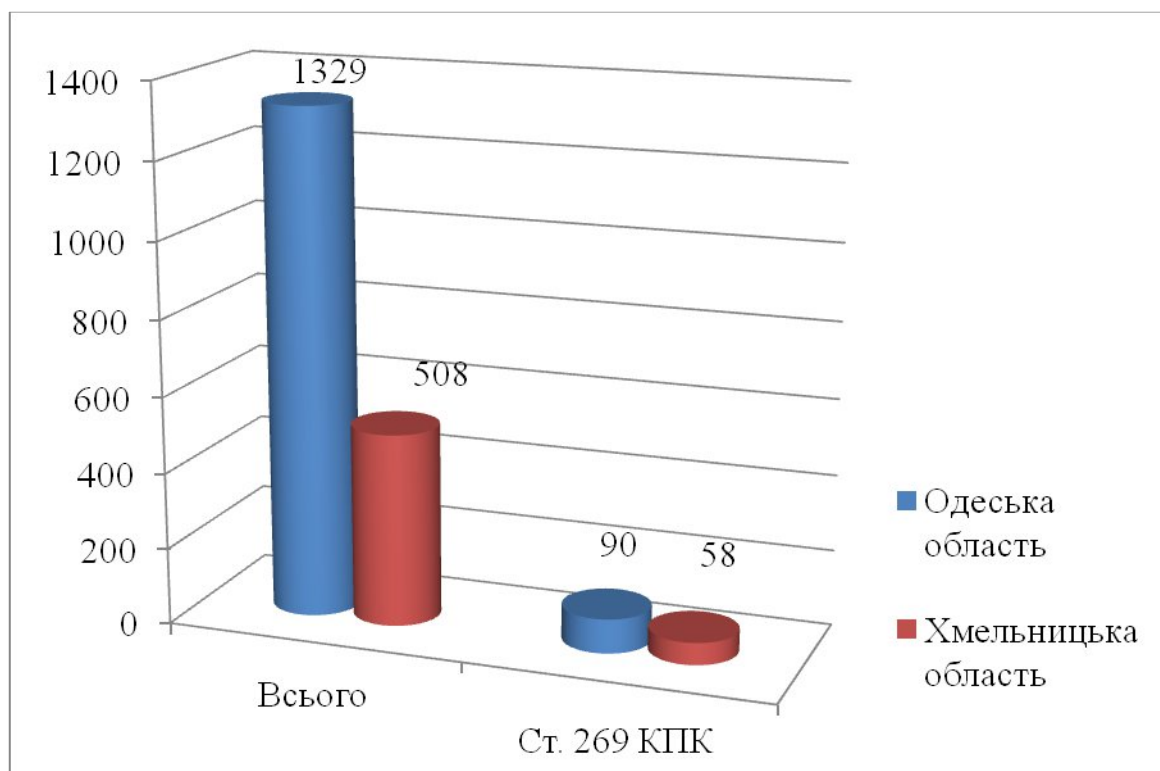
Мал. А.6.1 Кількість НСРД за якими матеріальні носії секретної інформації розсекречено за 2023 рік

Мал. А.6.2 Кількість НСРД за якими матеріальні носії секретної інформації розсекречено за 6 місяців 2024 року

Мал. А.7.1 Загальна кількість рапортів оперативних працівників, щодо ініціювання НСРД, зареєстрованих в РСО за 2023 рік

Мал. А.7.2 Загальна кількість рапортів оперативних працівників, щодо ініціювання НСРД, зареєстрованих в РСО за 6 місяців 2024 року

ДОДАТОК Б

АНОНІМНА АНКЕТА

для опитування слідчих Національної поліції України щодо питань підготовки та проведення негласних слідчих(розшукових) дій з яких спостереження за особою, реччю або місцем під час розслідування кримінальних проваджень

Проводиться наукове дослідження за темою «Психологічні особливості спостереження за особою, реччю або місцем». У процесі здійснення науково-дослідних робіт передбачається вивчення думки працівників органів досудового розслідування Національної поліції з проблем дослідження.

Ваш досвід і знання можуть надати суттєву допомогу в розробці реальних пропозицій щодо алгоритму підготовки до проведення негласної слідчої(розшукової) дії спостереження за особою, реччю або місцем.

Обравши найбільш прийнятний для Вас варіант відповіді, позначте його. Якщо питання передбачає декілька відповідей, позначте варіанти, які вважаєте правильними. Якщо не один із запропонованих варіантів відповідей не відображає Ваш погляд, то запропонуйте власну відповідь.

Зазначати прізвище та підписувати анкету не потрібно.

Питання, варіанти відповідей, вибраний варіант обвести.

1. Ваша посада

слідчий	Старший слідчий	Заступник начальника слідчого відділення (відділу)

2. Ваш вік :

до 25 років	26-35 років	36-45 років	46-55 років	56 років і більше

3. Стаж роботи в підрозділах досудового розслідування

до року	1-5 років	6-10 років	11-20 років	11-20 років

4. Місце розташування слідчого відділення (відділу)

Місто	Область

5. Відстань від слідчого відділення (відділу) до прокуратури

До кілометра	До 5 кілометрів	До 10 км.	До 15 км.	Більше

6. Відстань від слідчого відділення (відділу) до апеляційного суду

До 10 км.	До 30	До 100 км.	До 150 км.	До 200 км.	Більше

7. Скільки часу витрачаєте для вивчення матеріалів кримінального провадження з метою визначення необхідності підготовки та проведення НСРД з яких спостереження за особою, річчю або місцем?

до 1 год.	до 2 год.	до 3 год.	більше часу

8. Скільки часу витрачаєте на складання спільного плану роботи з оперативними працівниками і конкретно щодо підготовки та проведення НСРД, з яких спостереження за особою, річчю або місцем по матеріалах досудового розслідування?

до 1 год.	до 2 год.	до 3 год.	більше часу

9. Зазначте кількість підготовлених та внесених клопотань прокурору про проведення Вами негласних слідчих(розшукових) дій, з яких спостереження за особою, річчю або місцем?

за особою	річчю	місцем

10. Скільки часу витрачаєте на :

а). складання слідчим клопотання про дозвіл на проведення НСРД та реєстрацію його в РСС? _____;

б). погодження клопотання про проведення НСРД в прокуратурі ? _____;

11. Зазначте кількість проведених негласних слідчих (розшукових) дій спостереження за особою, річчю або місцем оперативними підрозділами за Вашим дорученням? _____;

12. Яку з негласних слідчих (розшукових) дій Ви найчастіше застосовуєте:

за особою	річчю	місцем

13. У практичній діяльності чи налагоджено взаємодію слідчих з оперативними підрозділами під час підготовки та проведення негласних слідчих(розшукових) дій?

налагоджено	не налагоджено (вказати причини)

14. У практичній діяльності чи доцільно наділити оперативного працівника правом звертатися до слідчого з ініціативою (рапортом) про проведення негласної слідчої (розшукової) дії спостереження за особою, річчю або місцем?

так	ні	вказати чому саме

15. Скільки часу Ви витрачаєте на пересилання фельд'єгерською службою або перевезення клопотання з додатками від РСС до апеляційного суду? _____;

16. Скільки часу Ви витрачаєте на розгляд клопотання про проведення НСРД в апеляційному суді? _____;

17. На якому етапі на Вашу думку, виникають труднощі при підготовці та проведенні негласної слідчої (розшукової) дії спостереження за особою, річчю або місцем, згідно наказу Генеральної прокуратури України, МВС України, СБУ України, Адміністрації державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 р. №114/1042/516/1199/936/1687/5 «Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні ?

а) на етапі підготовки, погодження клопотання у прокурора та отримання ухвали в апеляційному суді;

б) на етапі направлення доручення про проведення негласної слідчої (розшукової) дії до оперативного підрозділу;

в) на етапі продовження, припинення строку проведення негласної слідчої (розшукової) дії;

г) інше (вказати що саме) _____;

18. Скільки часу проходить з моменту винесення ухвали слідчого судді апеляційного суду до надходження в РСС? _____;

19. Скільки часу Ви витрачаєте на підготовку доручення на підставі отриманої ухвали слідчого судді (ст. 40 КПК України) на проведення НСРД або самостійне проведення слідчим такої НСРД? _____;

20. Які на Вашу думку, фактори ускладнюють роботу слідчого щодо проведення негласної слідчої (розшукової) дії спостереження за особою, річчю або місцем ?

а) відсутністю чіткого алгоритму дій слідчого при підготовці та проведенні НСРД з мінімальною затратою часу ;

б) перевантаження слідчого кількістю кримінальних проваджень, слідчого судді, що заважає своєчасно отримати дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії;

в) інші (вказати які) _____;

21. Чи потрібно, на Вашу думку, надати право оперативним підрозділам УОТЗ, УОС та іншим надавати пропозиції слідчому щодо припинення проведення негласної слідчої (розшукової) дії до закінчення строку вказаної в ухвалі слідчого судді, у разі встановлення недоцільності подальшого її проведення?

так	ні

22. Чи потребує, на Вашу думку, уточнення та доповнення ч.2 ст.269 КПК відносно можливості проводити спостереження за річчю або місцем на підставі постанови слідчого без ухвали слідчого судді, як дозволяє норма даної статті?

так	ні

23. Чи застосовували Ви при розслідуванні кримінального провадження проведення НСРД спостереження за річчю та місцем лише на підставі постанови ?

так	ні

24. Чи застосовували Ви при розслідуванні кримінального провадження проведення НСРД спостереження за річчю та місцем лише на підставі ухвали слідчого судді?

так	ні
-----	----

--	--

25. Чи доводилось Вам проводити негласну слідчу (розшукову) дію до постановлення ухвали слідчого судді? Якщо так, то скільки? _____;

26. Які, на Вашу думку, існують недоліки при підготовці та проведенні негласних слідчих (розшукових)?

тактичні	матеріально-технічні	організаційні;

27. Скільки часу Ви витрачаєте на ознайомлення з письмового дозволу процесуального керівника осіб, щодо яких проведено НСРД з результатами проведених оперативними підрозділами НСРД? _____;

28. Скільки часу Ви витрачаєте на повідомлення осіб про факт тимчасового обмеження конституційних прав при проведенні щодо них НСРД? _____;

29. Чи потрібно скоротити при розслідуванні кримінального провадження коло суб'єктів, які приймають участь в підготовці та проведенні негласної слідчої дії спостереження за особою, реччю або місцем, так як при залученні суб'єктів кримінального процесу можливий виток таємної інформації, щодо особи, речі або місця до проведення НСРД?

так	ні

30. Які саме суб'єкти на Вашу думку можуть не приймати участь в підготовці та проведенні НСРД спостереження за особою, реччю або місцем?

31. Чи всі з підготовлених та проведених Вами НСРД спостереження за особою, реччю або місцем по кримінальним провадженням були ефективними та надали результат, що використали під час досудового розслідування як доказ ?

так	ні

32. Якщо під час проведення НСРД спостереження за особою, реччю або місцем не було досягнуто позитивного результату, то що стало на вашу думку причиною цього?

а) не якісний вибір об'єкта спостереження.

б) некваліфіковані дії суб'єктів, що проводили спостереження.

в) витік інформації.

г) інший варіант (вказати який) _____;

33. Як Ви вважаєте доцільно в кожному відділу (відділенні) слідчих МВС закріпити з числа заступників начальника СВ, старших слідчих, яких включати до складу СОГ по тяжким та особливо тяжким, злочинів минулих років безпосередньо для якісної підготовки та проведення НСРД, а вразі необхідності проведення додаткових НСРД?

так	ні

34. Чи потрібно на Вашу думку внести зміни, до Порядку організації та забезпечення режиму секретності в державних органах, органах місцевого самоврядування на підприємствах установах та організаціях, затверджено Постановою КМ від 02 жовтня 2003 року №1561-12 в частині перевезення документів в межах різних населених пунктів, без участі підрозділів Державної фельд'єгерської служби або Державного підприємства спеціального зв'язку, а спеціально створений згідно наказу МВС групі осіб, до складу якої входить слідчий, що мають повноваження на спеціальному автомобілі перевозити секретну кореспонденцію до апеляційного суду з метою скорочення часу на перевезення фельд'єгерською службою ? Якщо так, то які саме (впишіть)

35. Ваші пропозиції щодо вдосконалення організації та тактики проведення негласної слідчої (розшукової) дії спостереження за особою, реччю або місцем:

Ми Вам вдячні за відповіді на запитання!

ДОДАТОК В

Результати анонімного анкетування слідчих відділень ГУНП України в Одеській та Хмельницькій областях

Додаток Б.1

Узагальнені результати анонімного анкетування слідчих відділень ГУНП України в Одеській та Хмельницькій областях

№П /П	Пояснення	А	Б	В	Г	Д	Е	%
1	Кількість респондентів	196	50	18				100%
	Відсоток респондентів	74.28%	18.95%	6.82%				
2	Кількість респондентів	134	96	34				100%
	Відсоток респондентів	50.79%	36.38%	12.89 %				
3	Кількість респондентів	68	125	36	30	5		100%
	Відсоток респондентів	25.77%	47.38%	13.64 %	11.37 %	1.9%		
4	Кількість респондентів	130	134					100%
	Відсоток респондентів	49.27%	50.79%					
5	Кількість респондентів	144	87	15	9	7		100%
	Відсоток респондентів	54.58%	32.97%	5.69%	3.41%	2.65 %		
6	Кількість респондентів	80	40	54	34	24	32	100%
	Відсоток респондентів	30.32%	15.16%	20.47 %	12.89 %	9.1%	12.13 %	
7	Кількість респондентів	69	104	46	45			100%
	Відсоток респондентів	26.15%	39.42%	17.43 %	17.06 %			
8	Кількість респондентів	80	98	45	41			100%
	Відсоток респондентів	30.32%	37.14%	17.06 %	15.54 %			
9	Середня Кіл. клоп.на слід.	5.56	6.16	3.82				

	Загальна кіл. клопотань	567	450	294				
	Кількість респондентів	102	73	77				
	Відсоток респондентів	38.66%	27.67%	29.18 %				
10	Середня Кіл. Годин на слідчого	3.2	6.88					
	Загальна кіл. Годин	736	1341.3 3					
	Кількість респондентів	230	195					
	Відсоток респондентів	87.17%	73.91%					
11	Середня кіл. НСРД	9.02						
	Загальна кіл. НСРД	965						
	Кількість респондентів	107						
	Відсоток респондентів	40.55%						
12	Кількість респондентів	116	88	49				
	Відсоток респондентів	43.96%	33.35%	18.57 %				
13	Кількість респондентів	205	41					93.23% (246)
	Відсоток респондентів	83.44%	16.69%					
14	Кількість респондентів	204	47					95.13%(251)
	Відсоток респондентів	81.19%	18.71%					
15	Середня кіл. Годин	25.1						
	Загальна кіл. Годин	4994.4 9						
	Кількість респондентів	199						75.42%
16	Середня кіл. Годин	8.81						
	Загальна кіл. Годин	1992						
	Кількість респондентів	226						85.65%
17	Кількість респондентів	166	52	47	12			
	Відсоток респондентів	62.91%	19.71%	17.81 %	4.55%			

18	Середня кіл. Годин	31.6						
	Загальна кіл. Годин	6604.3 3						
	Кількість респондентів	209						79.21%
19	Середня кіл. Годин	6.43						
	Загальна кіл. Годин	1370.4 2						
	Кількість респондентів	213						80.73%
20	Кількість респондентів	69	197	11				
	Відсоток респондентів	26.15%	74.66%	4.17%				
21	Кількість респондентів	196	59					96.65%(255)
	Відсоток респондентів	76.83%	23.13%					
22	Кількість респондентів	200	55					96.65%(255)
	Відсоток респондентів	78.4%	21.56%					
23	Кількість респондентів	51	202					95.89%(253)
	Відсоток респондентів	20.15%	79.79%					
24	Кількість респондентів	125	124					94.37%(249)
	Відсоток респондентів	50.25%	49.85%					
25	Кількість респондентів	5	214					83%(219)
	Відсоток респондентів	2.29%	97.8%					
26	Кількість респондентів	59	179	108				
	Відсоток респондентів	22.36%	67.84%	40.93 %				
27	Середня кіл. Годин	5.62						
	Загальна кіл. Годин	1067.8 3						
	Кількість респондентів	190						72.01%
28	Середня кіл. Годин	5.36						
	Загальна кіл. Годин	922.5						

	Кількість респондентів	172						65.19%
29	Кількість респондентів	170	81					95.13%(251)
	Відсоток респондентів	67.66%	32.24%					
30	Кількість респондентів	40						15.16%
31	Кількість респондентів	105	145					94.75%(250)
	Відсоток респондентів	42%	58%					
32	Кількість респондентів	91	70	65	21			
	Відсоток респондентів	34.49%	26.53%	24.64 %	7.96%			
33	Кількість респондентів	190	63					95.89%(253)
	Відсоток респондентів	75.05%	24.89%					
34	Кількість респондентів	39	164					76.94%(203)
	Відсоток респондентів	19.23%	80.85%					
35	Кількість респондентів	22						8.34%

Додаток В.2

**Узагальнені результати анонімного анкетування слідчих відділень ГУМВС
України в Одеській області**

№П/П	Пояснення	А	Б	В	Г	Д	Е	%
1	Кількість респондентів	132	31	10				100%
	Відсоток респондентів	76.3%	17.92%	5.78%				
2	Кількість респондентів	84	65	24				100%
	Відсоток респондентів	48.55%	37.57%	13.87%				
3	Кількість респондентів	51	71	24	24	3		100%
	Відсоток респондентів	29.48%	41.04%	13.87%	13.87%	1.73%		
4	Кількість респондентів	90	83					100%
	Відсоток респондентів	52.02%	47.97%					
5	Кількість респондентів	92	51	15	8	7		100%
	Відсоток респондентів	53.18%	29.48%	8.67%	4.62%	4.05%		
6	Кількість респондентів	45	34	17	23	22	32	100%
	Відсоток респондентів	26.01%	19.65%	9.83%	13.29%	12.72%	18.5%	
7	Кількість респондентів	48	69	32	24			100%
	Відсоток респондентів	27.74%	39.88%	18.5%	13.87%			
8	Кількість респондентів	56	67	28	22			100%
	Відсоток респондентів	32.37%	38.73%	16.18%	12.72%			
9	Середня Кіл. клоп.на слід.	6.6	6.13	4.16				
	Загальна кіл. клопотань	317	239	154				
	Кількість респондентів	48	39	37				
	Відсоток респондентів	27.74%	22.54%	21.39%				
10	Середня Кіл. Годин на слідчого	2.55	7.79					
	Загальна кіл.	377	903.33					

	Годин							
	Кількість респондентів	148	116					
	Відсоток респондентів	85.54%	67.05%					
11	Середня кіл. НСРД	9.39						
	Загальна кіл. НСРД	620						
	Кількість респондентів	66						
	Відсоток респондентів	38.15%						
12	Кількість респондентів	75	62	30				
	Відсоток респондентів	43.35%	35.84%	17.34%				
13	Кількість респондентів	134	26					92.48%(160)
	Відсоток респондентів	83.75%	16.25%					
14	Кількість респондентів	130	33					94.21%(163)
	Відсоток респондентів	79.69%	20.23%					
15	Середня кіл. Годин	32.95						
	Загальна кіл. Годин	3953.83						
	Кількість респондентів	120						69.33%
16	Середня кіл. Годин	8.44						
	Загальна кіл. Годин	1215.5						
	Кількість респондентів	144						83.23%
17	Кількість респондентів	97	43	36	10			
	Відсоток респондентів	56.7%	24.85%	20.81%	5.78%			
18	Середня кіл. Годин	44.98						
	Загальна кіл. Годин	5757						
	Кількість респондентів	128						73.98%
19	Середня кіл. Годин	5.6						
	Загальна кіл. Годин	740.17						

	Кількість респондентів	132						76.3%
20	Кількість респондентів	48	131	7				
	Відсоток респондентів	27.74%	75.72%	4.05%				
21	Кількість респондентів	126	41					96.53%(167)
	Відсоток респондентів	75.47%	24.56%					
22	Кількість респондентів	135	32					96.53%(167)
	Відсоток респондентів	80.87%	19.17%					
23	Кількість респондентів	40	124					94.79%(164)
	Відсоток респондентів	24.4%	75.64%					
24	Кількість респондентів	73	90					94.21%(163)
	Відсоток респондентів	44.75%	55.17%					
25	Кількість респондентів	4	126					75.14%(130)
	Відсоток респондентів	3.08%	96.89%					
26	Кількість респондентів	41	115	72				
	Відсоток респондентів	23.7%	66.47%	41.62%				
27	Середня кіл. Годин	5.12						
	Загальна кіл. Годин	594.33						
	Кількість респондентів	116						67.05%
28	Середня кіл. Годин	3.78						
	Загальна кіл. Годин	378.25						
	Кількість респондентів	100						57.8%
29	Кількість респондентів	110	54					94.79%(164)
	Відсоток респондентів	67.1%	32.94%					
30	Кількість респондентів	18						10.4%
31	Кількість респондентів	79	85					94.79%(164)

	Відсоток респондентів	48.19%	51.85%					
32	Кількість респондентів	61	49	38	14			
	Відсоток респондентів	35.26%	28.32%	21.96%	8.09%			
33	Кількість респондентів	124	43					96.53%(167)
	Відсоток респондентів	74.4%	25.8%					
34	Кількість респондентів	27	88					66.47%(115)
	Відсоток респондентів	23.49%	76.56%					
35	Кількість респондентів	14						8.09 %

**Узагальнені результати анонімного анкетування слідчих відділень ГУНП
України в Хмельницькій області**

№П/ П	Пояснення	А	Б	В	Г	Д	Е	%
1	Кількість респондентів	64	19	8				100%
	Відсоток респондентів	70.34%	20.88%	8.79%				
2	Кількість респондентів	50	31	10				100%
	Відсоток респондентів	54.95%	34.07%	10.99%				
3	Кількість респондентів	17	54	12	6	2		100%
	Відсоток респондентів	18.68%	59.35%	13.19%	6.59%	2.2%		
4	Кількість респондентів	40	51					100%
	Відсоток респондентів	43.96%	56.05%					
5	Кількість респондентів	54	36		1			100%
	Відсоток респондентів	59.35%	39.56%		1.1%			
6	Кількість респондентів	35	6	37	11	2		100%
	Відсоток респондентів	38.47%	6.59%	40.66%	12.09%	2.2%		
7	Кількість респондентів	21	35	14	21			100%
	Відсоток респондентів	23.08%	38.47%	15.39%	23.08%			
8	Кількість респондентів	24	31	17	19			100%
	Відсоток респондентів	26.38%	34.07%	18.68%	20.88%			
9	Середня Кіл. клоп.на слід.	4.63	6.21	3.5				
	Загальна кіл. клопотань	250	211	140				
	Кількість респондентів	54	34	40				
	Відсоток респондентів	59.35%	37.37%	43.96%				
10	Середня Кіл. Годин на слідчого	4.38	5.54					

Продовження табл. В.3

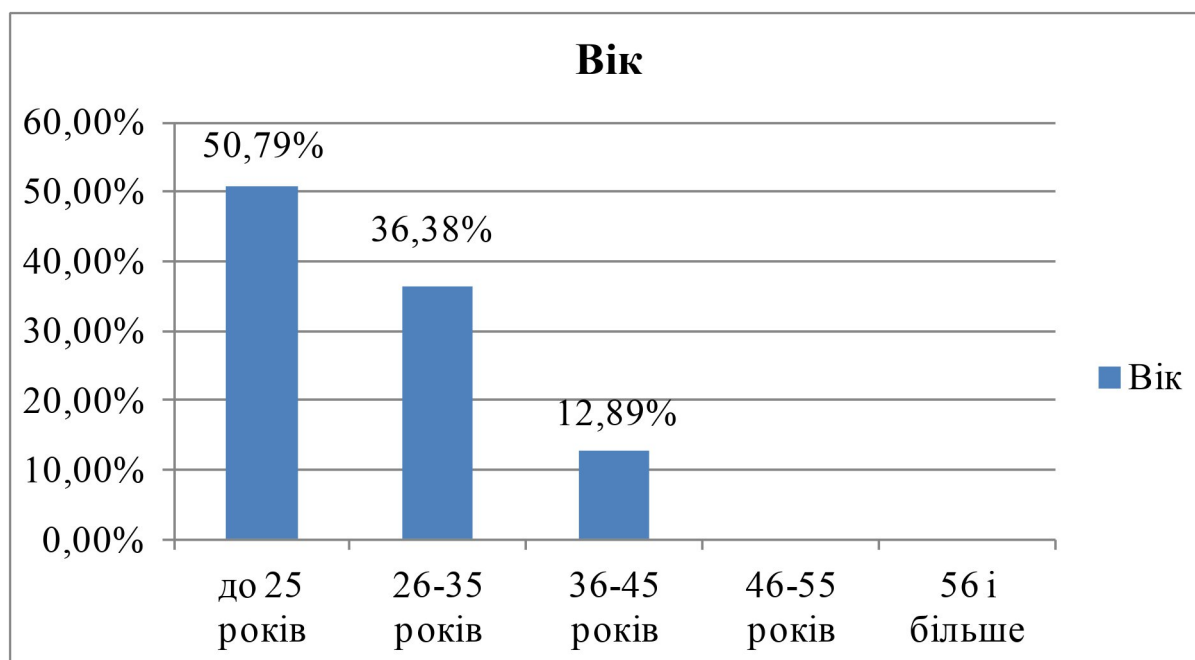
	Загальна кіл. Годин	359	438					
	Кількість респондентів	82	79					
	Відсоток респондентів	90.12%	86.82%					
11	Середня кіл. НСРД	8.41						
	Загальна кіл. НСРД	345						
	Кількість респондентів	41						
	Відсоток респондентів	45.06%						
12	Кількість респондентів	41	26	19				
	Відсоток респондентів	45.06%	28.57%	20.88%				
13	Кількість респондентів	71	15					94.51%(86)
	Відсоток респондентів	82.57%	17.45%					
14	Кількість респондентів	74	14					96.71%(88)
	Відсоток респондентів	84.06%	15.95					
15	Середня кіл. Годин	13.17						
	Загальна кіл. Годин	1040.66						
	Кількість респондентів	79						86.82%
16	Середня кіл. Годин	9.47						
	Загальна кіл. Годин	776.5						
	Кількість респондентів	82						90.12%
17	Кількість респондентів	69	9	11	2			
	Відсоток респондентів	75.83%	9.89%	12.09%	2.2%			
18	Середня кіл. Годин	10.46						
	Загальна кіл. Годин	847.33						
	Кількість респондентів	81						89.02%

19	Середня кіл. Годин	7.78						
	Загальна кіл. Годин	630.25						
	Кількість респондентів	81						89.02%
20	Кількість респондентів	21	66	4				
	Відсоток респондентів	23.08%	72.53%	4.4%				
21	Кількість респондентів	70	18					96.71%(88)
	Відсоток респондентів	79.25%	20.45%					
22	Кількість респондентів	65	23					96.71%(88)
	Відсоток респондентів	73.84%	26.13%					
23	Кількість респондентів	11	78					97.81%(89)
	Відсоток респондентів	12.36%	87.67%					
24	Кількість респондентів	52	34					94.51%(86)
	Відсоток респондентів	60.48%	39.54%					
25	Кількість респондентів	1	88					97.81%(89)
	Відсоток респондентів	1.12%	98.91%					
26	Кількість респондентів	18	64	36				
	Відсоток респондентів	19.78%	70.34%	39.56%				
27	Середня кіл. Годин	6.4						
	Загальна кіл. Годин	473.5						
	Кількість респондентів	74						81.33%
28	Середня кіл. Годин	7.56						
	Загальна кіл. Годин	544.25						
	Кількість респондентів	72						79.13%
29	Кількість респондентів	60	22					95.61% (87)
	Відсоток респондентів	68.94%	31.02%					

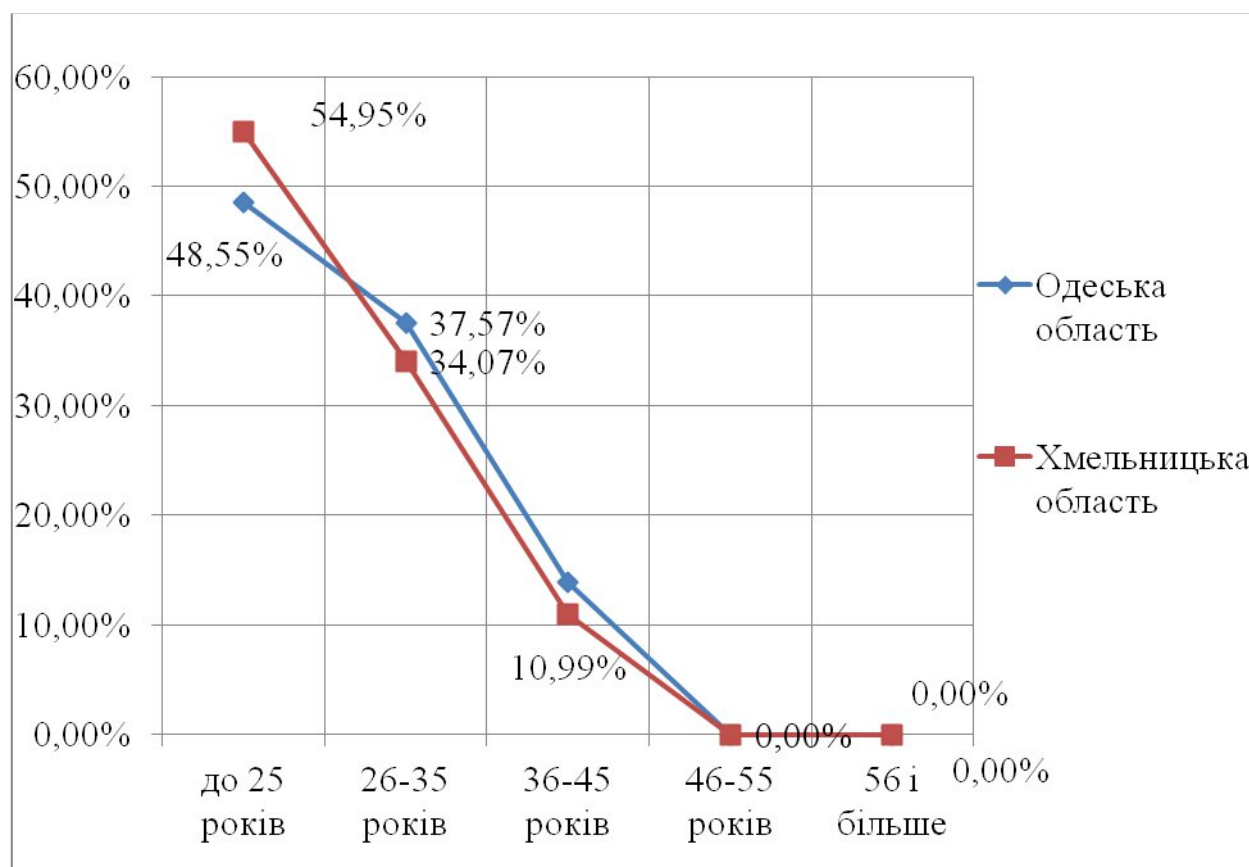
30	Кількість респондентів	22						24.18%
31	Кількість респондентів	26	60					94.51% (86)
	Відсоток респондентів	30.24%	69.78%					
32	Кількість респондентів	30	21	27	7			
	Відсоток респондентів	32.97%	23.08%	29.67%	7.69%			
33	Кількість респондентів	66	20					94.51% (86)
	Відсоток респондентів	76.76%	23.26%					
34	Кількість респондентів	12	76					96.71%(88)
	Відсоток респондентів	13.63%	86.34%					
35	Кількість респондентів	8						8.79%

ДОДАТОК Г

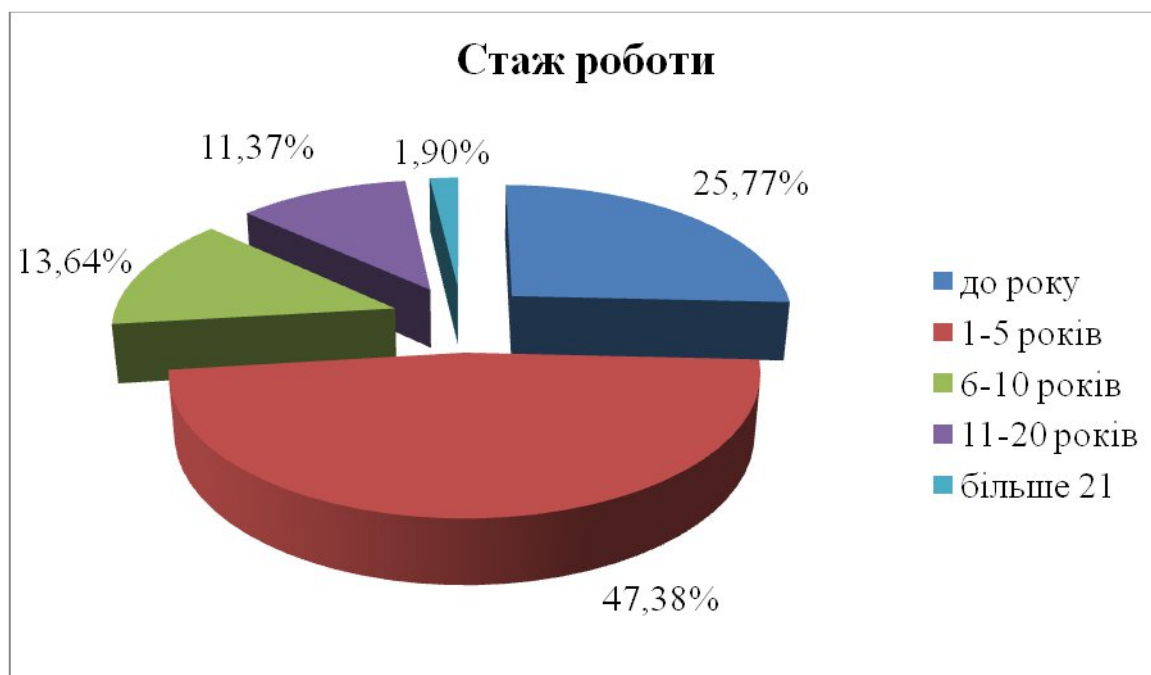
Узагальнені результати анкетування слідчих відділень ГУНП України в
Одеській та ГУНП України в Хмельницькій областях

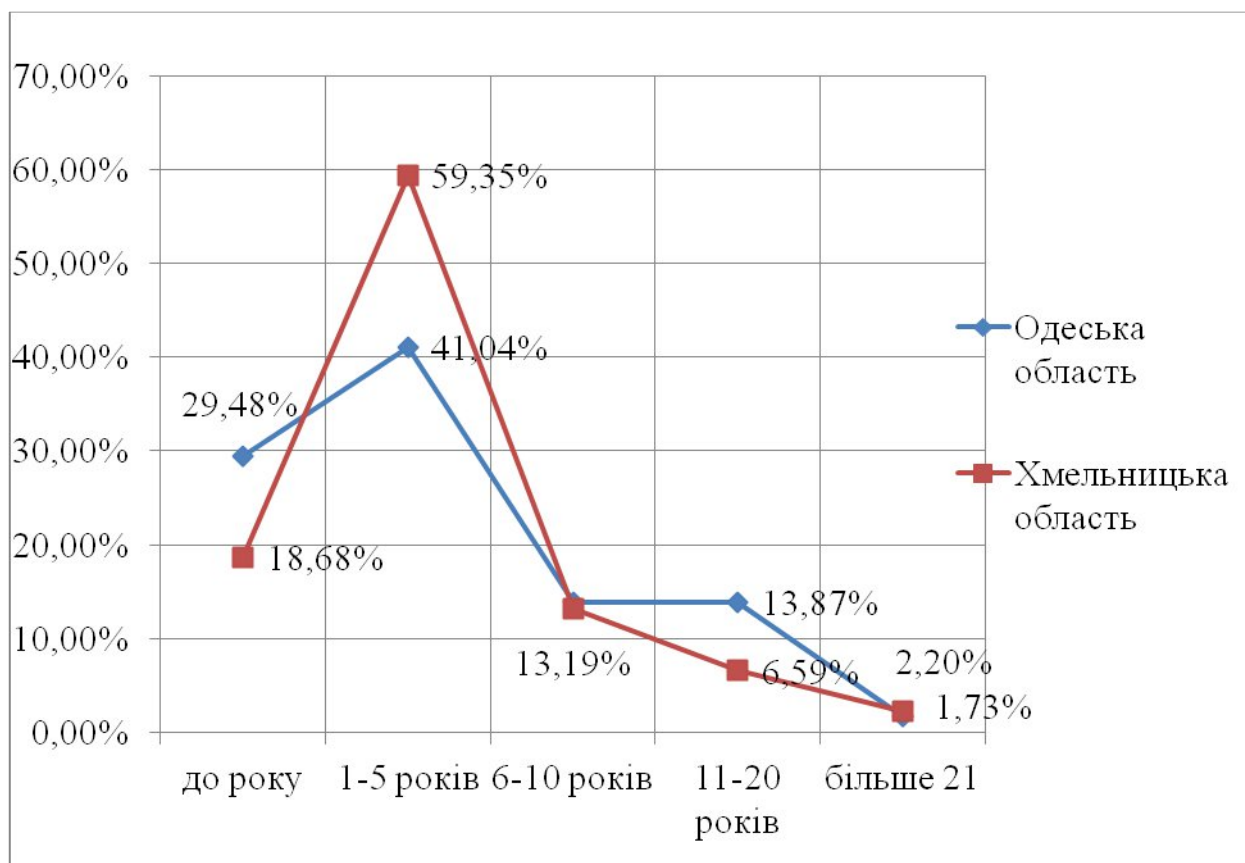
Мал. Г. 1.1. Кількість респондентів за віком, загальне значення

Мал. Г.1.2. Кількість респондентів за віком, порівняння між областями

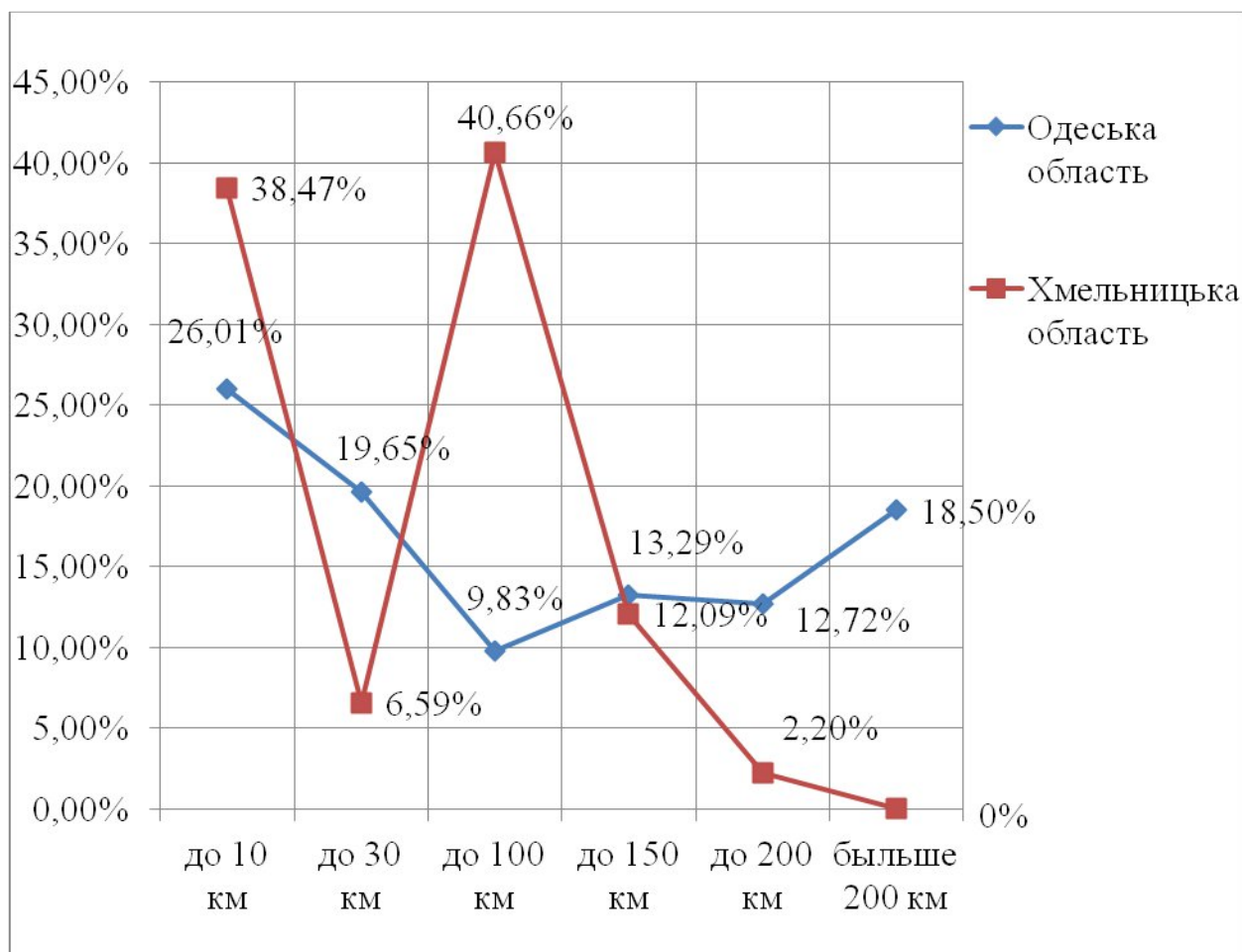
Мал. Г. 2.1. Кількість респондентів за стажем роботи, загальне значення

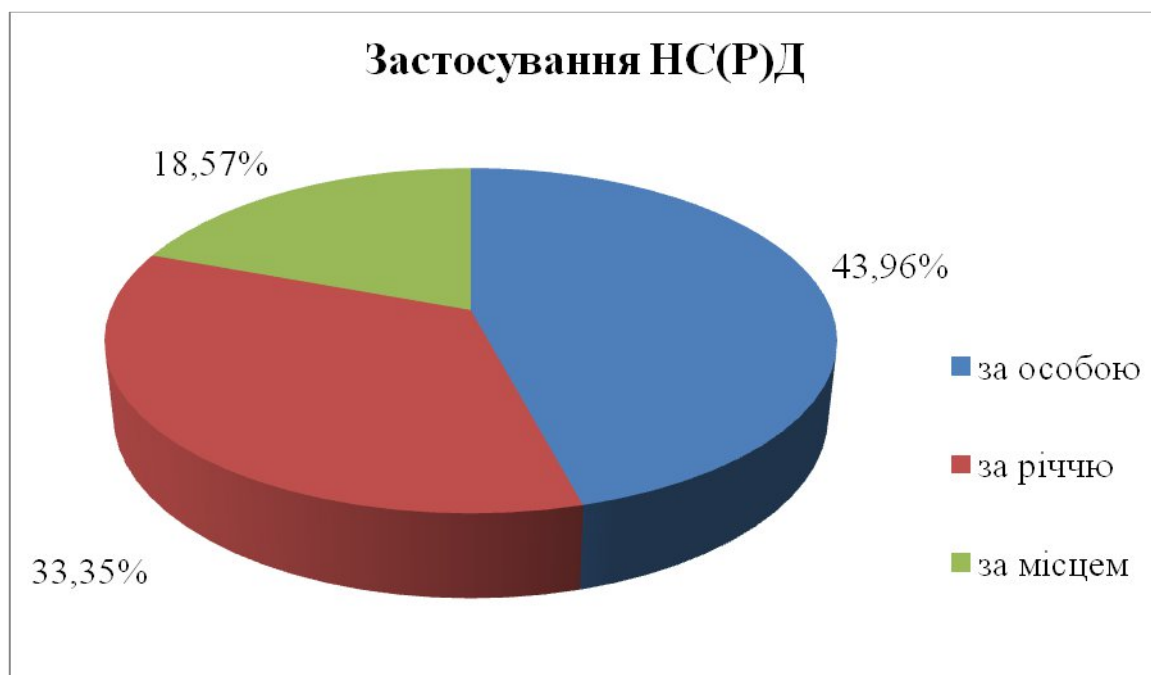
Мал. Г.2.2. Кількість респондентів за стажем роботи, порівняння між областями

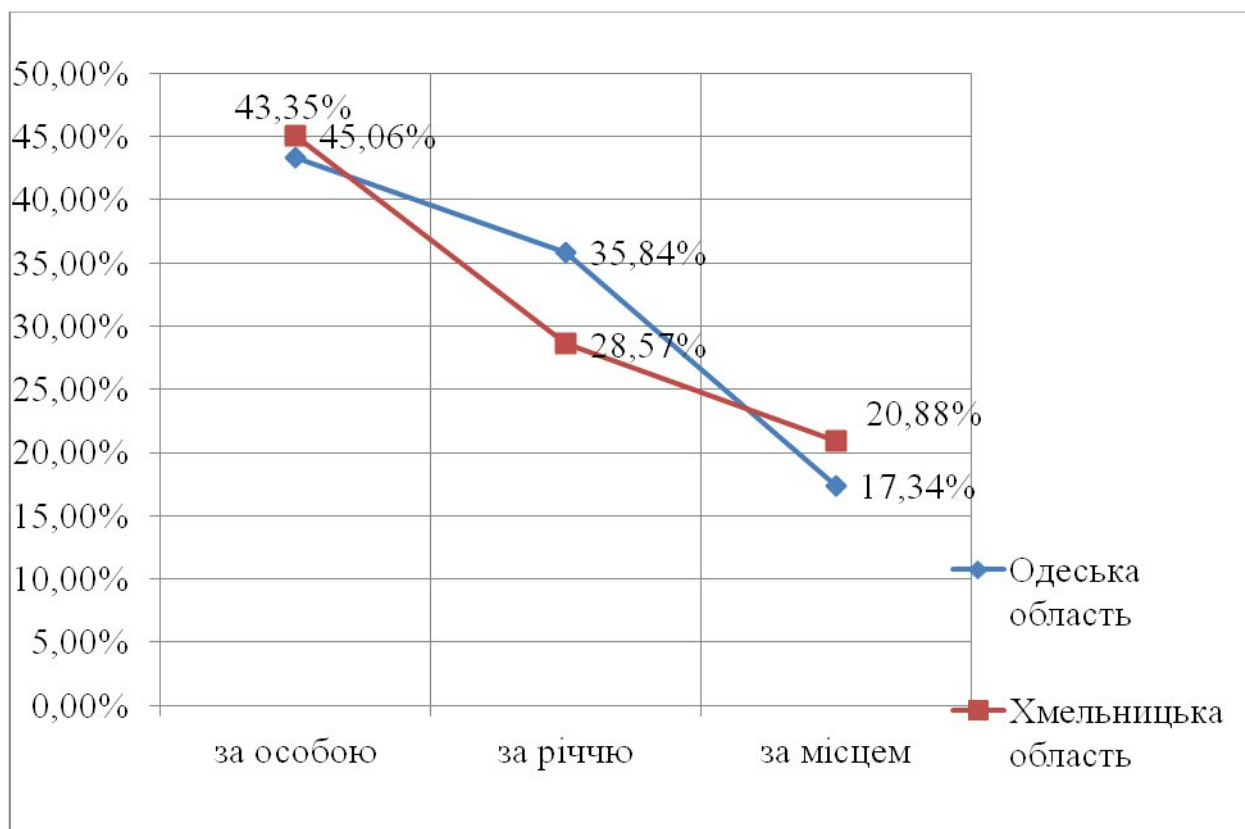
Мал. Г.3.1. Відстань до апеляційного суду, загальне значення

Мал. Г.3.2. Відстань до апеляційного суду, порівняння між областями

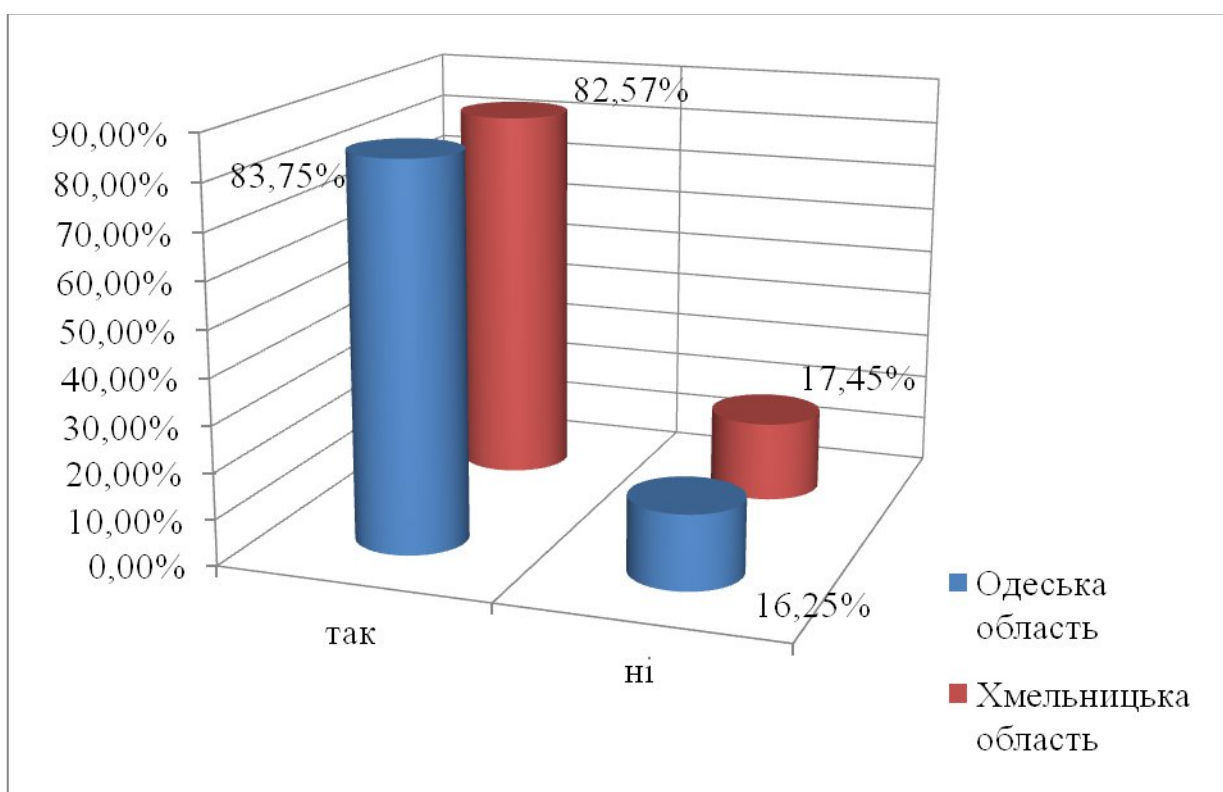
Мал. Г.4.1. Яка з перелічених НС(Р)Д найчастіше проводиться, загальне значення

Мал. Г.4.2. Яка з перелічених НС(Р)Д найчастіше проводиться, порівняння між областями

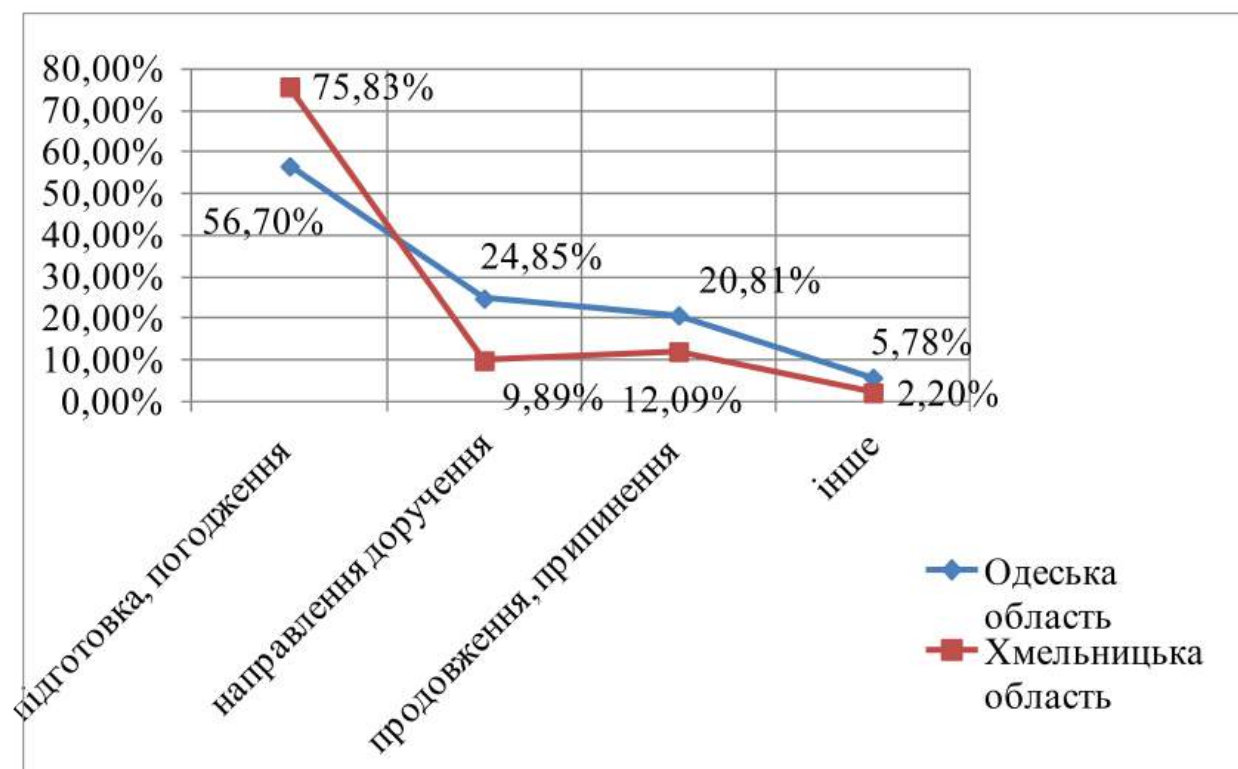
Мал. Г.5.1. Чи налагоджена взаємодія слідчих та оперативних співробітників під час підготовки та проведення НС(Р)Д, загальне значення

Мал. Г.5.2. Чи налагоджена взаємодія слідчих та оперативних співробітників під час підготовки та проведення НС(Р)Д, порівняння між областями

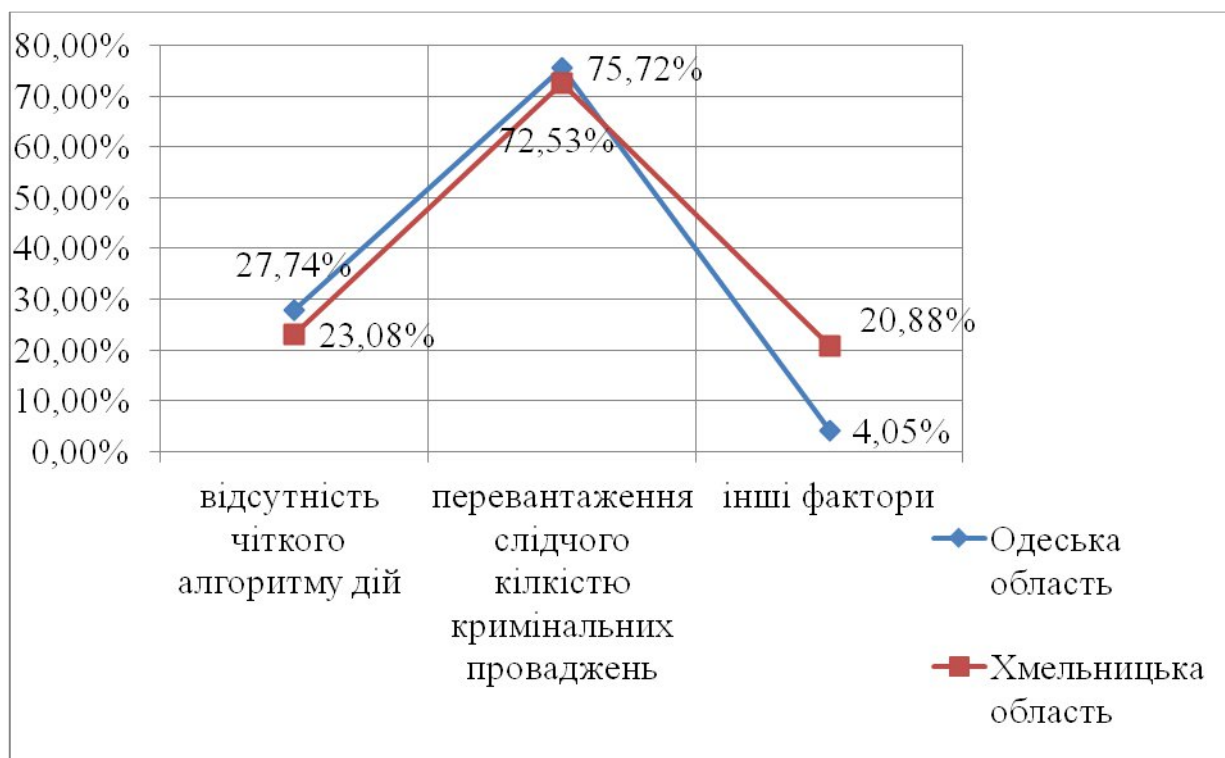
Мал. Г.6.1. На якому етапі виникають труднощі при підготовці та проведенні НС(Р)Д, загальне значення

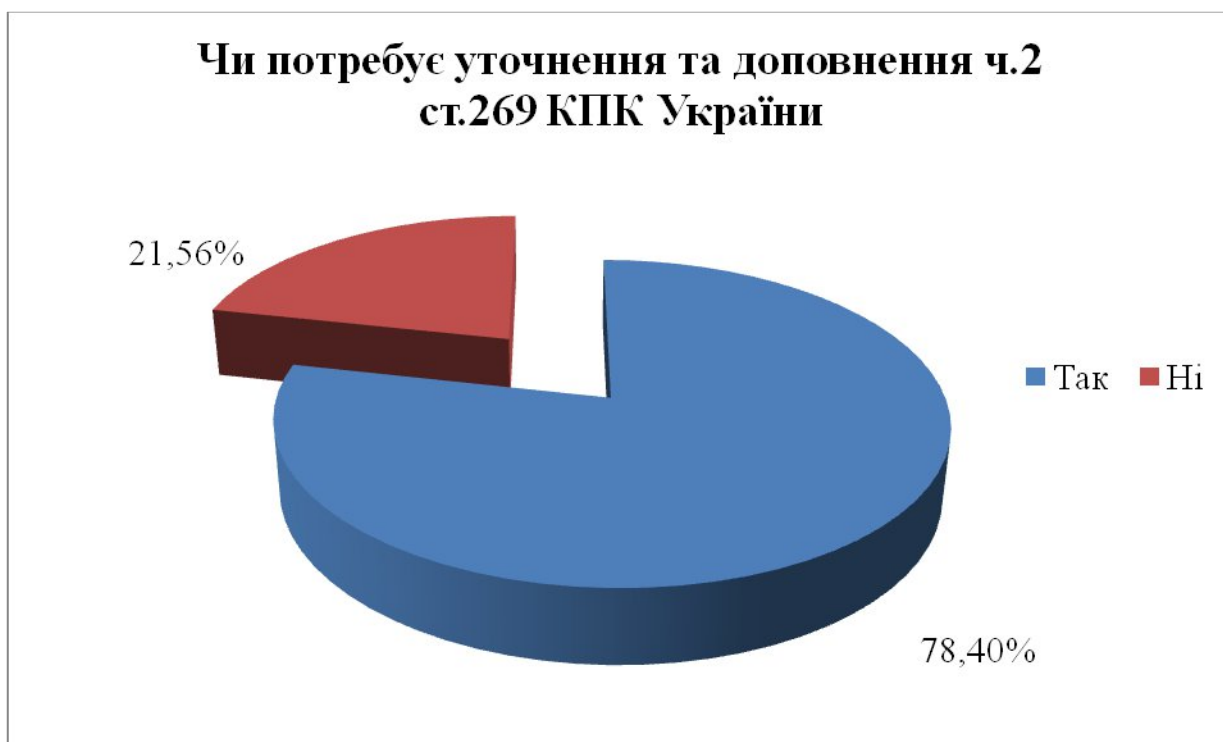
Мал. Г.6.2. На якому етапі виникають труднощі при підготовці та проведенні НС(Р)Д, порівняння між областями

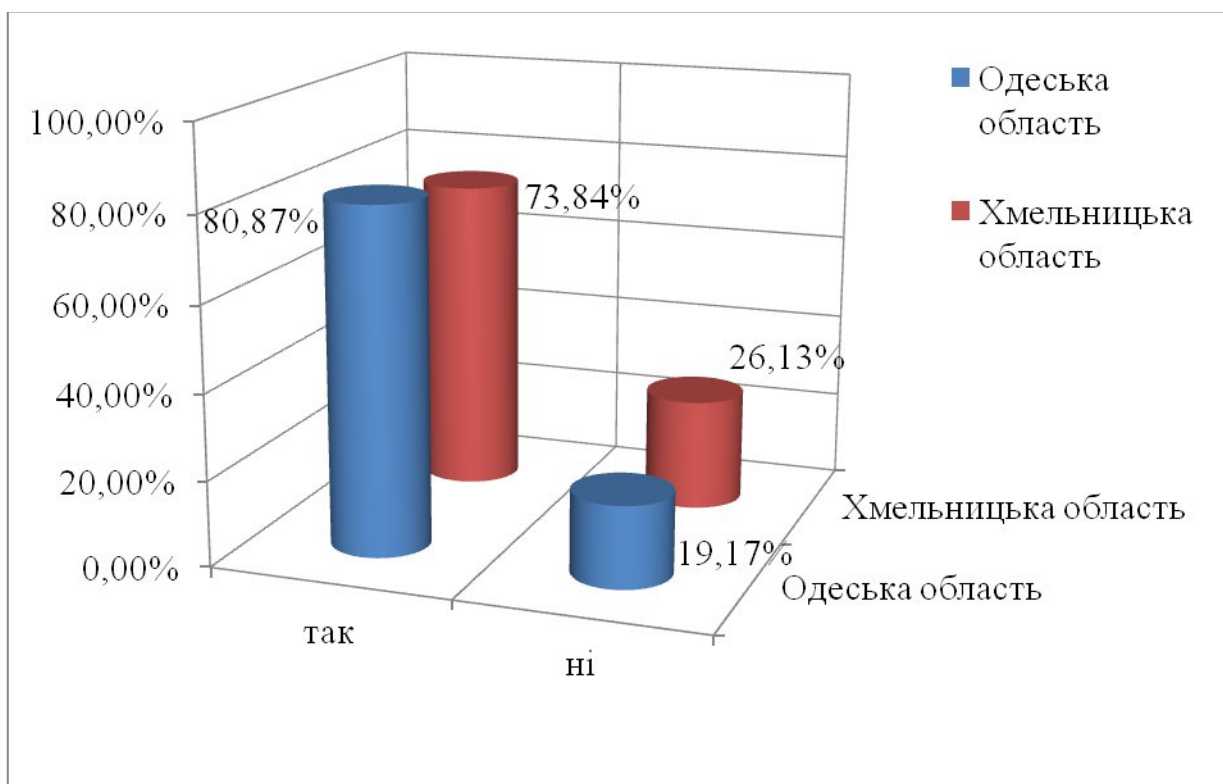
Мал.Г.7.1 Фактори, що ускладнюють роботу слідчого щодо проведення НС(Р)Д, загальне значення.

Мал. Г.7.2 Фактори, що ускладнюють роботу слідчого щодо проведення НС(Р)Д, порівняння між областями

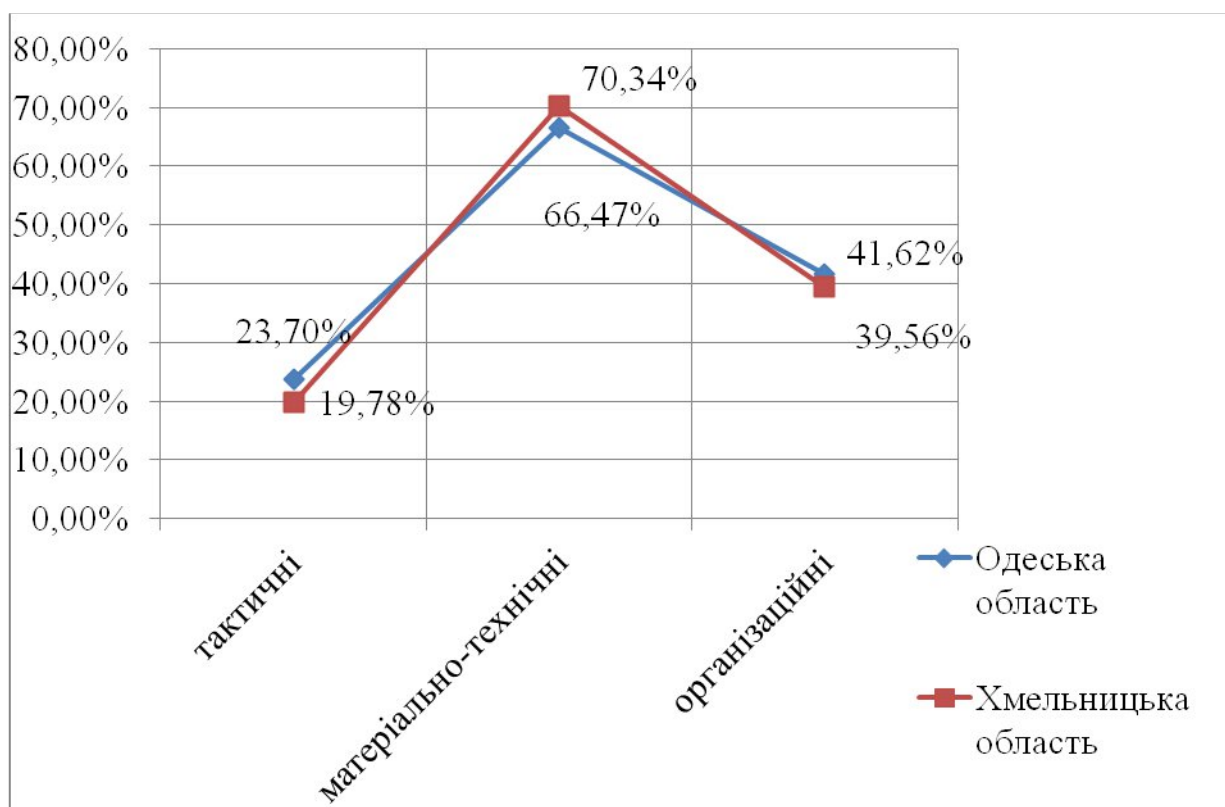
Мал.Г.8.1. Чи потребує уточнення та доповнення ч.2 ст.269 КПК України, загальне значення

Мал.Г.8.2. Чи потребує уточнення та доповнення ч.2 ст.269 КПК України, порівняння між областями

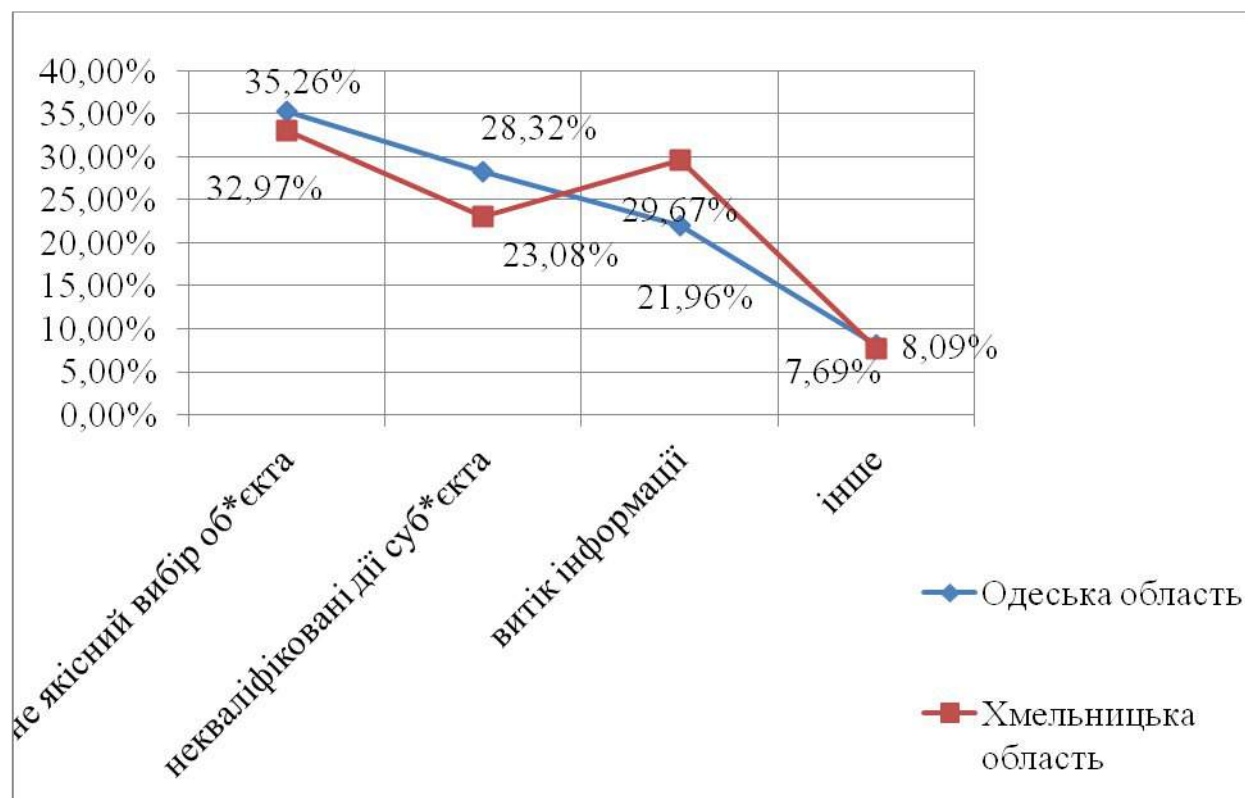
Мал. Г.9.1. Які недоліки при підготовці та проведенні НС(Р)Д, загальне значення

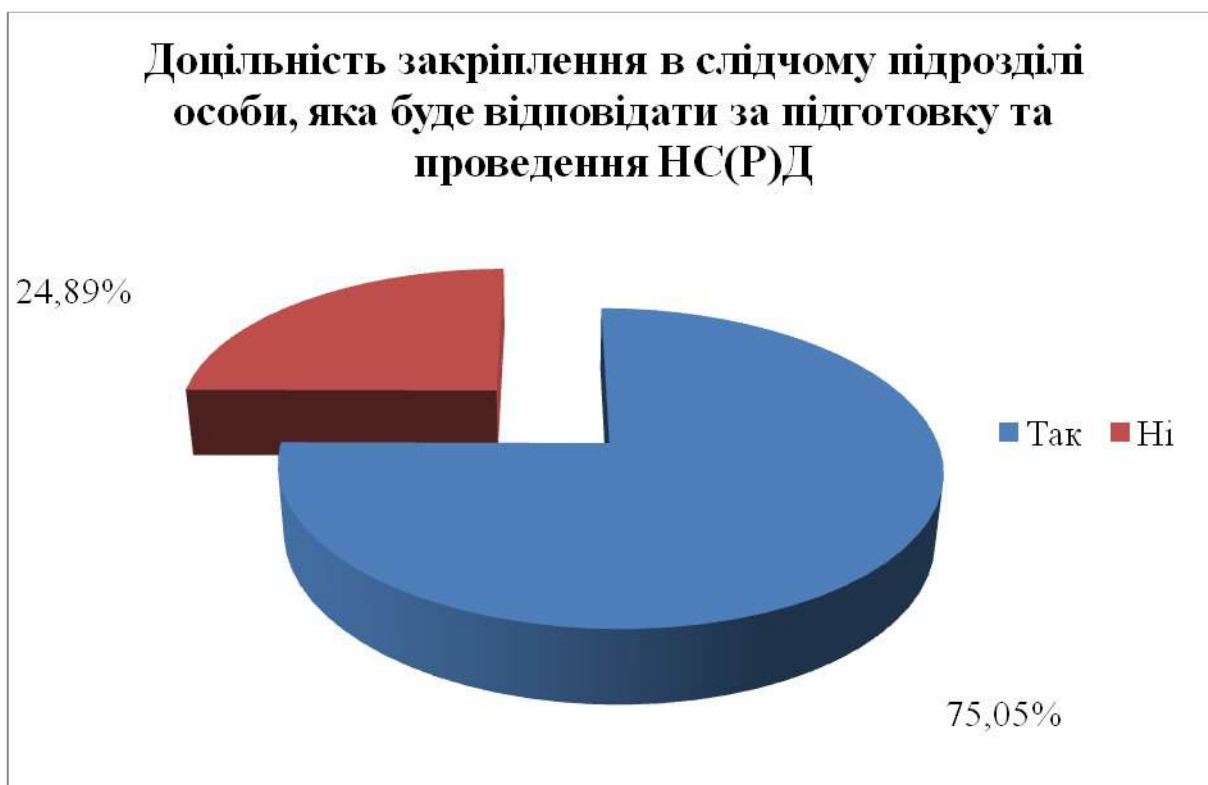
Мал. Г.9.2. Які недоліки при підготовці та проведенні НС(Р)Д, порівняння між областями

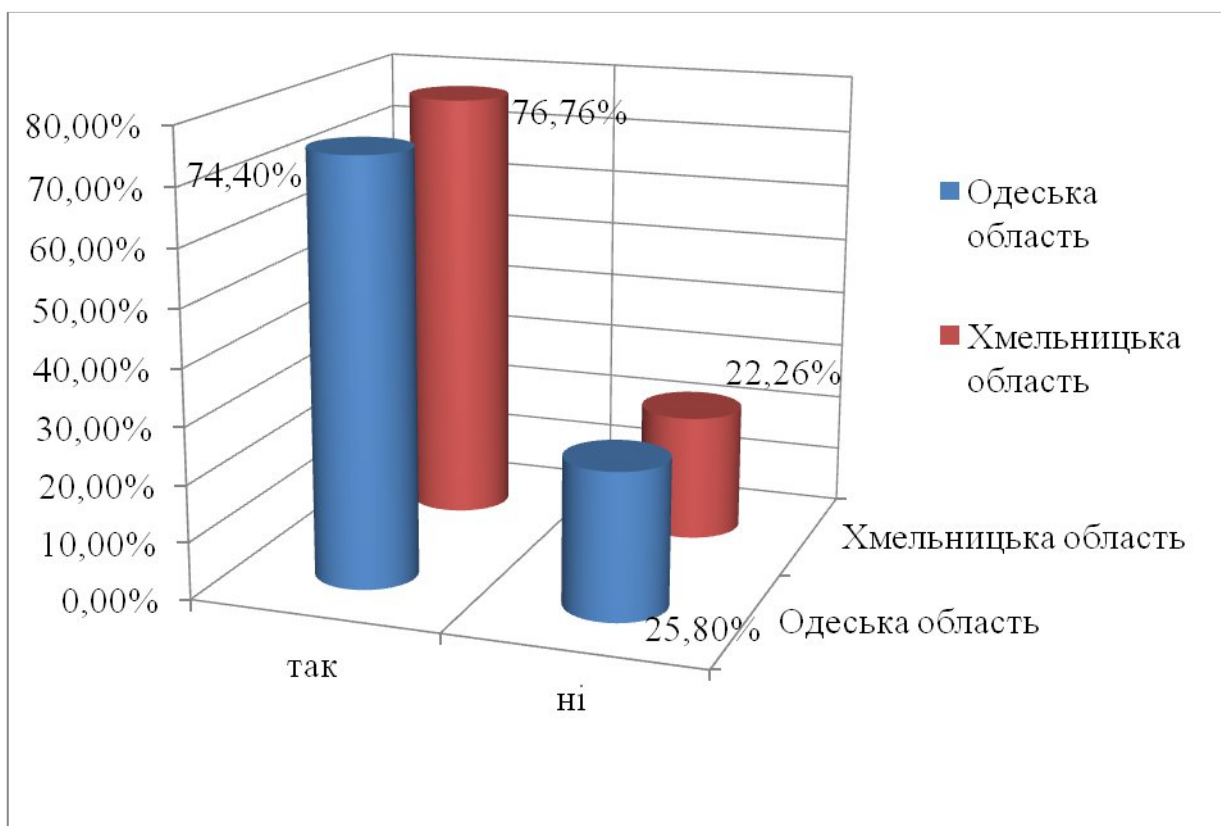
Мал.Г.10.1 В чому може бути причина, якщо під час проведення НС(Р)Д не досягнуто позитивного результату, загальне значення.

Мал. Г.10.2 В чому може бути причина, якщо під час проведення НС(Р)Д не досягнуто позитивного результату, порівняння між областями

Мал. Г.11.1. Доцільність закріплення в слідчому підрозділі особи, яка буде відповідати за підготовку та проведення НС(Р)Д, загальне значення.

Мал. Г.11.2. Доцільність закріплення в слідчому підрозділі особи, яка буде відповідати за підготовку та проведення НС(Р)Д, порівняння між областями.